

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Факультет психології

Кафедра соціальної психології

*Кваліфікаційна робота*

## **ЦІННІСНИЙ ПРОФІЛЬ ПРИХИЛЬНИКІВ ПРИМИРЕННЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ**

Студентки 2 курсу ОР Магістр  
(спеціальність 053«Психологія»,  
освітня програма «Політична  
психологія»)

**Козловської Олександрі Євгенівни**

Науковий керівник:

Кандидат психологічних наук, доцент  
кафедри соціальної психології

**Грищук Елісо Юріївна**

**Роботу рекомендовано до захисту на ЕК №2**

**Протокол №\_\_\_\_\_ від\_\_\_\_\_ року**

**Завідувач кафедри соціальної психології**

\_\_\_\_\_ **Коваленко А. Б.**

Київ – 2023

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	3
РОЗДІЛ 1.....	7
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПСИХОЛОГІЇ .....	7
1. 1. Конструкт цінностей у психології: теорії, ознаки, типологія .....	7
1.2. Особливості зв'язку між особистісними характеристиками та цінностями	19
1.3. Цінності особистості як внутрішній регулятор соціальної поведінки у сприйнятті та розвитку конфліктної ситуації.....	26
Висновки до розділу 1 .....	29
РОЗДІЛ 2.....	31
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	31
2.1. Емпірична модель дослідження.....	31
2.2. Вибір та обґрунтування методик дослідження .....	35
2.3. Опис процедури та вибірки дослідження .....	39
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3.....	45
АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ .....	45
3.1. ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ УМОВ МИРНОГО ДОГОВОРУ УКРАЇНЦЯМИ.....	45
3.2. ОСНОВНІ ЦІННОСТІ ТА ОСОБИСТІСНІ РИСИ ПРИХИЛЬНИКІВ ТА ПРОТИВНИКІВ ПРИМИРЕННЯ .....	<b>48</b>
3.3. ФАКТОРНА СТРУКТУРА ЦІННОСТЕЙ ТА ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ УКРАЇНЦІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИБОРУ СЦЕНАРІЮ МИРНОГО ДОГОВОРУ .....	69
Висновки до розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	94

## ВСТУП

**Актуальність теми.** За останні десятиліття світова ситуація стала все більш напруженою і загрозливою, що ставить на порядок денний питання збереження миру та взаєморозуміння між народами. Вивчення цінностей, які сприяють миру та взаєморозумінню між людьми, стає особливо актуальним в умовах сучасного світу, коли виникають різні конфлікти на різних рівнях.

Українсько-російська війна є одним з найбільш тривалих і руйнівних конфліктів останнього часу. Війна призвела до значних людських жертв, переміщення людей та економічних потрясінь. Незважаючи на численні зусилля різних зацікавлених сторін, спрямовані на врегулювання конфлікту, мир залишається недосяжним. Однією з груп, яка активно виступає за компромісне врегулювання українсько-російського конфлікту, є прихильники миру. Ці люди вірять у важливість сприяння мирному співіснуванню між людьми, націями та суспільствами і працюють над створенням світу, де конфлікти вирішуються мирними засобами. Цінності, які лежать в основі світогляду прихильників миру, мають вирішальне значення для розуміння їхньої мотивації, переконань і поведінки. Вивчаючи цінності прихильників миру, варто звертати увагу на мотивацію, переконання та поведінку цієї групи та сприяти кращому розумінню динаміки конфлікту.

Загалом, цінності, які лежать в основі світогляду прихильників миру, є важливим компонентом для розуміння їхньої мотивації, переконань і поведінки. Цінності є ключовим поняттям у соціальних науках з моменту їх появи. Для вчених, таких як Дюркгейм і Вебер, цінності відіграють вирішальну роль у поясненні соціальної та особистісної організації. Вони використовуються для опису культурних груп, суспільств та індивідів, для відстеження змін у часі та для пояснення мотиваційних основ ставлень та поведінки. Цінності є мотиваційним конструктом, що представляє широкі цілі, що використовуються в різних контекстах та часі. Деякі цінності безпеки слугують насамперед індивідуальним інтересам (наприклад, чистота), інші -

ширшим груповим інтересам (наприклад, національна безпека). Однак навіть останні значною мірою виражають мету безпеки для себе або тих, з ким людина себе ідентифікує. Вибір цінностей ґрунтується на широко поширеній думці про те, що вони є найголовнішою рисою культури. Дослідженням цих питань займалися такі зарубіжні дослідники: М. Вебер (1958), К. Клакхон (1951), Г. Хофстеде (1980), Р. Інглехарт (1997), Ш. Шварц (2007). Вітчизняними науковцями також була розкрита роль цінностей та їх вплив на становлення особистості: Л. Виготський, С. Рубінштейн, В. Хмелько, В. Ядов, О. Горбань, Т. Купрій, О. Савчук, Н. Єфтенін.

**Об'єкт дослідження:** ціннісна сфера особистості.

**Предмет дослідження:** ціннісний профіль прихильників примирення України та росії.

**Мета дослідження** – розкрити та проаналізувати ціннісний профіль прихильників примирення, виявити ключові цінності, які спонукають людей до прийняття того чи іншого сценарію «Мирного договору» та дослідити їх взаємозв'язок з психологічними особливостями індивіда.

Відповідно до мети дослідження поставлені наступні **завдання:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблематики ціннісних орієнтацій особистості у психології, їхньої ролі у формуванні її світоглядної позиції.

2. Виявити та порівняти психологічні особливості та ціннісні орієнтації респондентів залежно від їхньої прихильності до підписання мирного договору в умовах повномасштабної війни.

3. Встановити взаємозв'язок ціннісних орієнтацій, особистісних якостей респондентів та їхнього вибору варіанту мирного договору в умовах повномасштабного вторгнення РФ.

4. Виявити та описати факторну структуру цінностей та особистісних властивостей випробуваних в умовах повномасштабного вторгнення РФ.

**Методи дослідження.** Для виконання поставлених завдань використовуються такі методики:

–*Теоретичні методи*: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукових даних про ціннісний портрет, орієнтації прихильників миру.

–*Емпіричні*: Тест велика п'ятірка BFI-10 (адаптація О.О. Сердюк, Б.О. Базима); Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація Семків І.); Шкала самоповаги Розенберга та Методика локусу контролю Дж.Роттера.

–*Методи статистико–математичної обробки даних*: описові методи статистики, таблиці сполучності та факторний аналіз.

### **Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:**

- розширено уявлення та набуло подальшого розвитку дослідження ціннісних орієнтацій особистості у психології;
- виявлено відмінності у ціннісному профілі між групами, які виступають «за» чи «проти» підписання мирного договору у різних його варіанціях;
- описано факторну структуру ціннісних орієнтацій та особистісних властивостей прихильників («Гармонія», «Інтернальний локус контролю та досягнення», «Владні досягнення», «Інтернальний локус контролю та сімейні стосунки», «Тривога», «Соціальна адаптація», «Соціальна поведінка», «Відкритість») та противників («Стабільність», «Контроль життя», «Досягнення», «Іпохондрія», «Прогресивність», «Задоволеність сімейними стосунками», «Стійкість») примирення сторін в українсько-російській війні.

**База дослідження.** Дослідження проводилось в період з 3 січня по березень у 2023 році серед неоднорідної стихійної вибірки шляхом заповнення гугл-форми та проходження методик онлайн. Загальна кількість респондентів – 100 осіб, українці за самовизначенням, віком від 18 років і старші, серед них 81 жінка, 19 чоловіків.

**Практичне значення дослідження** полягає у тому, що матеріал дослідження може використовуватися при формуванні політичних кампаній, а також може допомогти визначити головні цінності та переконання, що лежать в основі позиції прихильників примирення, поглибити розуміння позицій, ставлення до конфлікту, чинників впливу серед представників різних

соціальних груп. Як наслідок, отримані результати можуть бути використані для розробки системи превентивних заходів щодо проявів упередженого та конфліктного ставлення один до одного носіїв різних позицій в українському суспільстві.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, загальних висновків, списку використаних джерел (70), додатків (9), рисунків (21), таблиць (19), кількість сторінок основного тексту (80).

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПСИХОЛОГІЇ

### 1. 1. Конструкт цінностей у психології: теорії, ознаки, типологія

Цінності відображають те, що є важливим для нас у нашому житті. Кожна людина має багато цінностей (наприклад, досягнення, доброзичливість) з різним ступенем важливості. Певна цінність може бути дуже важливою для однієї людини, але неважливою для іншої.

Цінності були центральним поняттям у соціальних науках з моменту їх виникнення. Як для Дюркгейма, так і для Вебера цінності мали вирішальне значення для пояснення соціальної та особистої організації, а також змін. Цінності відіграють важливу роль не лише в соціології, але й у психології, антропології та суміжних дисциплінах. Цінності використовуються для характеристики культурних груп, суспільств та індивідів, для відстеження змін у часі, а також для пояснення мотиваційних основ ставлень та поведінки. Цінності - це мотиваційний конструкт. Вони представляють широкі цілі, які застосовуються в різних контекстах і часі (Rokeach, 1973; Schwartz, 1997; Schwartz & Bilsky, 1987, 1990). Наприклад, надання значення цінностям влади означає прагнення до влади на роботі, вдома, з друзями тощо.

Застосування конструкту цінностей у соціальних науках протягом минулого століття страждало від відсутності узгодженої концепції базових цінностей, змісту і структури відносин між цими цінностями, а також надійних емпіричних методів їх вимірювання (Hitlin & Piliavin, 2004; Rohan, 2000). Нещодавні теоретичні та методологічні розробки (Schwartz, 1992; Smith & Schwartz, 1997) спричинили відродження досліджень цінностей.

Найновіша теорія стосується базових цінностей, які визнають люди в усіх культурах. Вона визначає десять мотиваційно відмінних типів цінностей і визначає динамічні відносини між ними. Деякі цінності конфліктують між

собою (наприклад, доброзичливість і влада), тоді як інші є сумісними (наприклад, конформність і безпека). "Структура" цінностей відображає ці відносини конфлікту та узгодженості між цінностями. Цінності структуровані подібним чином у різних культурних групах. Це свідчить про те, що існує універсальна організація людських мотивацій. Хоча природа цінностей та їхня структура можуть бути універсальними, індивіди та групи суттєво відрізняються за відносною важливістю, яку вони надають тим чи іншим цінностям. Тобто, індивіди та групи мають різні ціннісні "пріоритети" або "ієрархії".

Люди, як правило, знають, що для них важливо. Тому, коли їх запитують про їхні цінності, вони зазвичай можуть дати досить точні відповіді. Люди можуть діяти відповідно до своїх цінностей навіть тоді, коли не замислюються над ними. Таким чином, цінності можуть діяти поза межами усвідомлення, але вони доступні для вилучення з пам'яті. Цінності є відносно стабільними мотиваційними характеристиками людей, які мало змінюються в дорослому віці (наприклад, Feather, 1971; Rokeach, 1973; Schwartz, 1997).

Тобто, коли ми думаємо про свої цінності, ми думаємо про те, що є важливим для нас у житті. Кожен з нас має численні цінності (наприклад, досягнення, безпека, доброзичливість) з різним ступенем важливості. Певна цінність може бути дуже важливою для однієї людини, але неважливою для іншої. Теорія цінностей (Schwartz, 1992, 2006) приймає концепцію цінностей, яка визначає шість основних ознак, які є імпліцитними в роботах багатьох теоретиків:

(1) **Цінності - це переконання**, нерозривно пов'язані з афектами. Коли цінності активізуються, вони наповнюються почуттями. Люди, для яких незалежність є важливою цінністю, збуджуються, якщо їхній незалежності загрожує небезпека, впадають у відчай, коли вони безсилі її захистити, і радіють, коли можуть нею насолоджуватися.

(2) **Цінності - це бажані цілі**, які мотивують до дії. Люди, для яких соціальний порядок, справедливість і добродійність є важливими цінностями, мотивовані до досягнення цих цілей.

(3) **Цінності виходять за межі конкретних дій і ситуацій**. Наприклад, цінності слухняності та чесності можуть бути актуальними на робочому місці чи в школі, в бізнесі чи політиці, з друзями чи незнайомими людьми. Ця особливість відрізняє цінності від норм і поглядів, які зазвичай стосуються конкретних дій, об'єктів чи ситуацій.

(4) **Цінності слугують стандартами або критеріями**. Цінності спрямовують вибір або оцінку дій, політики, людей і подій. Люди вирішують, що є добрим чи поганим, виправданим чи неправомірним, варто робити чи уникати, виходячи з можливих наслідків для їхніх заповітних цінностей. Але вплив цінностей на повсякденні рішення рідко буває усвідомленим. Цінності починають усвідомлюватися, коли дії чи судження, які ми розглядаємо, мають суперечливі наслідки для різних цінностей, які ми цінуємо.

(5) **Цінності впорядковані за важливістю одна відносно одної**. Цінності людей формують впорядковану систему пріоритетів, які характеризують їх як особистостей. Ця ієрархічна особливість також відрізняє цінності від норм і установок.

(6) **Відносна важливість різних цінностей спрямовує дії**. Будь-яке ставлення чи поведінка, як правило, зачіпає більше, ніж одну цінність. Наприклад, відвідування церкви може виражати і просувати цінності традицій та конформізму, за рахунок цінностей гедонізму і стимуляції. Компроміс між релевантними, конкуруючими цінностями визначає ставлення і поведінку (Schwartz, 1992, 1996). Цінності впливають на дії, коли вони є релевантними в контексті (а отже, можуть бути активовані) і важливими для суб'єкта.

Вищезазначені ознаки притаманні всім цінностям. Що відрізняє одну цінність від іншої, так це тип мети або мотивації, яку вона виражає.

Теорія цінностей визначає десять широких цінностей відповідно до мотивації, яка лежить в основі кожної з них. Ці цінності, ймовірно, є

універсальними, оскільки вони ґрунтуються на одній або більше з трьох універсальних потреб людського існування, з якими вони допомагають впоратися. Це є потреби індивідів як біологічних організмів, потреби скоординованої соціальної взаємодії, а також потреби виживання та добробуту груп. Індивіди не можуть успішно впоратися з цими вимогами людського існування самотійно. Для того, щоб впоратися з ними, люди повинні сформулювати відповідні цілі, спілкуватися про них з іншими та заручитися підтримкою у їх досягненні.

Цінності - це соціально бажані концепції, які використовуються для уявного представлення цих цілей, а також лексика, яка використовується для їх вираження в соціальній взаємодії.

Ґрунтуючись на універсальних вимогах людського існування, теорія цінностей Шварца (1992) визначає 10 широких цінностей відповідно до мотивації, яка лежить в основі кожної з них. (табл.1.1.) Вважається, що ці цінності охоплюють діапазон мотиваційно відмінних цінностей, визнаних у різних культурах.

*Таблиця 1.1.*

**Визначення типів цінностей та об'єктів, що їх відображають та вимірюють**

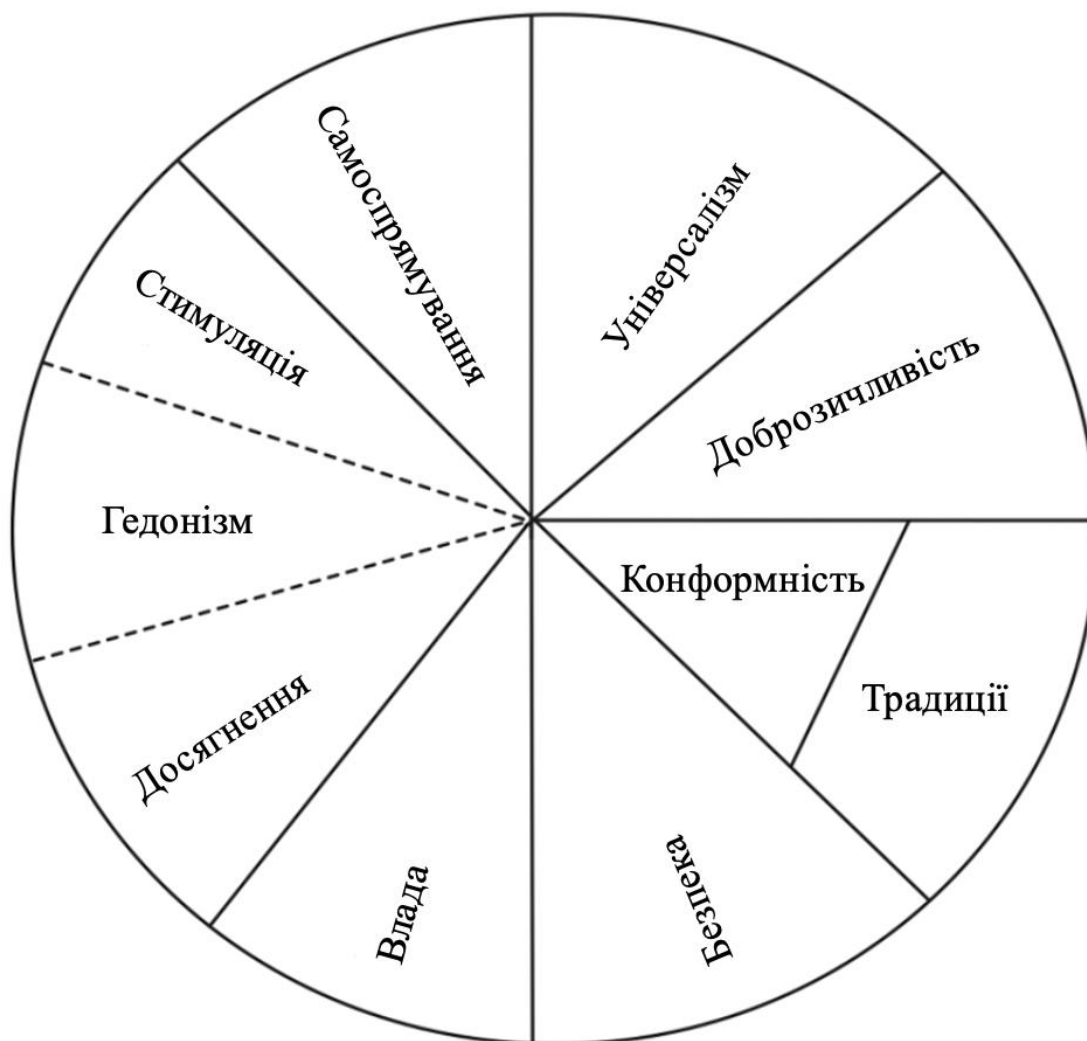
Цінності	Опис
Влада:	Соціальний статус та контроль або домінування над людьми й ресурсами (соціальна влада, авторитет, багатство)
Досягнення:	Особистий успіх через демонстрацію компетентності відповідно до соціальних стандартів (успішний,

	здібний, амбітний, впливовий)
Безпека:	Безпека, гармонія та стабільність суспільства, стосунків та особистого життя (безпека сім'ї, національна безпека, соціальний порядок, чистота, взаємовигідність).
Конформність:	Стримування дій, схильностей та імпульсів, які можуть зашкодити іншим або порушити соціальні очікування чи норми (ввічливість, слухняність, самодисципліна, повага до батьків і старших).
Традиції:	Повага, прихильність і прийняття звичаїв та ідей, які пропонує традиційна культура або релігія (скромний, приймаю свою частку в житті, побожний, поважаю традиції, поміркований).
Доброзичливість:	Збереження і примноження добробуту людей, з якими часто контактуєш (доброзичливий, чесний, той, що пробачає, вірний,

	відповідальний)
Універсализм:	Розуміння, вдячність, толерантність і захист добробуту всіх людей і природи (широта поглядів, соціальна справедливість, мудрість, рівність, мирний світ, світ краси, єдність з природою)
Самоспрямування:	Незалежне мислення та дії - вибір, створення, експериментування (творчість, свобода, незалежність, допитливість, вибір власних цілей).
Стимуляція:	Азарт, новизна та виклик у житті (зухвалість, різноманітне життя, захоплююче життя)
Гедонізм:	Задоволення та чуттєва насолода для себе (наसолода життям, задоволення)

Ключовим аспектом теорії цінностей Шварца є постульована структура відносин між цінностями. Прагнення до кожної цінності має психологічні, практичні та соціальні наслідки, які можуть суперечити, а можуть і відповідати прагненню до інших цінностей. Наприклад, дії, спрямовані на зміцнення соціального порядку (цінність безпеки), також можуть сприяти слухняності (цінність конформності). Однак ці ж самі дії можуть конфліктувати з діями, які просувають цінності самоспрямування, такі як незалежність і свобода. Кругова структура відображає загальну картину відносин конфлікту та конгруентності

між цінностями.(рис.1.1) Конфліктні цінності знаходяться в протилежних напрямках від центру; конгруентні цінності прилягають одна до одної по колу. Все коло цінностей утворює мотиваційний континуум. Чим далі від кола розташовані будь-які дві цінності, тим більш відмінні мотивації вони виражають.



**Рисунок. 1.1. Теоретична структура цінностей (Шварц 1992)**

Хоча теорія розрізняє десять цінностей, вона постулює, що на більш базовому рівні цінності утворюють континуум пов'язаних між собою мотивацій. Цей континуум породжує кругову структуру. Щоб прояснити природу цього континууму, варто зазначити спільні мотиваційні акценти суміжних цінностей:

- влада і досягнення - соціальна вищість і повага;
- досягнення і гедонізм - егоцентричне задоволення
- гедонізм і стимуляція - прагнення до афективно приємного збудження;
- стимуляція і самоспрямування - внутрішній інтерес до новизни і майстерності;
- самоспрямування та універсалізм - покладання на власне судження та комфорт від розмаїття існування;
- універсалізм і доброзичливість - покращення інших і вихід за межі егоїстичних інтересів егоїстичних інтересів;
- доброзичливість і традиція - відданість своїй гріховній групі;
- доброзичливість і конформізм - нормативна поведінка, що сприяє зближенню;
- конформність і традиція - підпорядкування себе на користь соціально нав'язаних очікувань, що нав'язуються суспільством;
- традиція і безпека - збереження існуючих соціальних порядків, які надають визначеності життю;
- конформність і безпека - захист порядку і гармонії у відносинах;
- безпека і влада - уникнення або подолання загроз шляхом контролю над відносинами і ресурсами.

У підсумку, варто зазначити, що кругове розташування цінностей представляє мотиваційний континуум. Чим ближче будь-які дві цінності в обох напрямках по колу, тим більш схожими є їхні базові мотивації; чим далі, тим більш антагоністичними є їхні мотивації. Ідея про те, що цінності утворюють мотиваційний континуум, має важливе значення. Поділ області цінностей на десять окремих цінностей є довільним і зручним. Доцільно розділити ціннісні елементи на більш-менш чіткі окремі цінності відповідно до потреб і цілей аналізу. Уявлення про цінності як організовані в кругову мотиваційну структуру має важливий наслідок для зв'язків цінностей з іншими змінними. Це

означає, що весь набір з десяти цінностей пов'язаний з будь-якою іншою змінною (поведінкою, ставленням, віком тощо) в інтегрований спосіб.

Шварц (2010) визначає кожен з десяти цінностей з точки зору широкої мети, яку вона виражає, зазначаючи, що вона ґрунтується на універсальних вимогах. Окрім цього дослідник посилається на пов'язані з нею ціннісні концепції. Щоб зробити значення кожної цінності більш конкретним і чітким, Шварц надає також набір ціннісних елементів, що був включений до першого інструменту дослідження для вимірювання кожної цінності. Наприклад, деякі важливі цінності (наприклад, самоповага) мають кілька значень; вони виражають мотиваційні цілі більш ніж однієї цінності.

### **Самоспрямування**

*Визначальна мета:* незалежне мислення і дії - вибір, створення, дослідження (творчість, свобода, вибір власних цілей, допитливий, незалежний).

Самоспрямування впливає з потреб організму в контролі та оволодінні (Bandura, 1977; Deci, 1975) та інтерактивних вимог автономії та незалежності (Kluckhohn, 1951; Kohn & Schooler, 1983). (творчість, свобода, вибір власних цілей, допитливий, незалежний).

### **Стимуляція**

*Визначальна мета:* азарт, новизна та виклик у житті (різноманітне життя, захоплююче життя, зухвалість).

Цінності стимуляції впливають з органічної потреби в різноманітності та стимуляції, щоб підтримувати оптимальний, позитивний, а не загрозовий рівень активації (Berlyne, 1960). Ця потреба, ймовірно, пов'язана з потребами, що лежать в основі цінностей самоспрямування (Deci, 1975).

### **Гедонізм**

*Визначальна мета:* задоволення (насолада життям та потурання собі).

Цінності гедонізму впливають з потреб організму пов'язаних з їх задоволенням. Теоретики багатьох дисциплін (наприклад, Фрейд, 1933; Вільямс, 1968) згадують про гедонізм.

### **Досягнення**

*Визначальна мета:* особистий успіх, який буде залежати від здатності продемонструвати компетентність відповідно до соціальних норм (амбітний, успішний, здібний, впливовий).

Компетентна діяльність, яка генерує ресурси, необхідна для виживання індивідів, а також для досягнення груп та інституцій своїх цілей. Як визначено тут, цінності досягнення наголошують на демонстрації компетентності з точки зору домінуючих культурних стандартів, отримуючи таким чином соціальне схвалення.

### **Влада**

*Визначальна мета:* соціальна влада, контроль та домінування над групами та ресурсами (влада та прагнення багатства).

Функціонування соціальних інститутів, очевидно, вимагає певного ступеня диференціації статусів (Парсонс, 1951). Вимір домінування/підкорення з'являється в більшості емпіричних аналізів міжособистісних стосунків як всередині культур, так і між культурами (Lonner, 1980). Щоб виправдати цей факт соціального життя і мотивувати членів групи прийняти його, групи повинні розглядати владу як цінність. Цінності влади також можуть бути трансформацією індивідуальних потреб у домінуванні та контролі. Аналітики цінностей також згадували про цінності влади (Олпорт, 1961).

Як цінності влади, так і цінності досягнень зосереджені на соціальній поазі. Однак цінність досягнення (наприклад, амбіційність) вказує на активну демонстрацію успішної діяльності в певній взаємодії, тоді як цінність влади (наприклад, авторитет, багатство) наголошує на досягненні або збереженні домінуючого становища в більш загальній соціальній системі.

### **Безпека**

*Визначальна мета:* безпека, гармонія та стабільність суспільства й відносин (соціальний порядок, безпека сім'ї, національна безпека, чистота, взаємність послуг).

Цінності безпеки пов'язана з головних індивідуальних та групових потреб (Maslow, 1965). Деякі цінності безпеки слугують насамперед індивідуальним інтересам, інші - ширшим груповим інтересам. Однак навіть останні значною мірою виражають мету безпеки для себе або тих, з ким людина себе ідентифікує.

### **Конформність**

*Визначальна мета:* стримування дій, схильностей та імпульсів, які можуть засмутити або зашкодити іншим і порушити соціальні очікування чи норми (слухняність, самодисципліна, ввічливість, повага до батьків і старших).

Цінності конформності впливають з вимоги, щоб люди стримували нахили, які можуть порушити і підірвати безперебійну взаємодію та функціонування групи. Шварц зазначає, що конформні цінності наголошують на самообмеженні у повсякденній взаємодії, зазвичай з близькими людьми.

### **Традиція**

*Визначальна мета:* повага, відданість і прийняття звичаїв, традицій, а також ідей, які пропонує релігія або ж культура (повага до традицій, смиренний, побожний, приймаю свою частку в житті).

Групи повсюдно розвивають практики, символи, звичаї, ідеї та вірування, які відображають спільний досвід та долю. Вони стають санкціонованими як цінні групові традиції. Окрім цього, символізують солідарність групи, виражають її унікальні цінності і сприяють їх виживанню (Дюркгейм; Парсонс, 1951). Окрім цього, також часто приймають форму релігійних обрядів, вірувань і норм поведінки.

Цінності традиції та конформізму особливо близькі в мотиваційному плані, адже мають спільну мету - підпорядкувати себе соціально нав'язаним очікуванням. Відрізняються вони насамперед об'єктами, яким підпорядковується людина. Конформність передбачає підпорядкування особам,

з якими людина часто взаємодіє - батькам, вчителям, начальству. Дана цінність передбачає підпорядкування більш абстрактним об'єктам, а саме певним релігійним та культурним звичаям, ідеям. Як наслідок, цінності конформізму вимагають реагування на поточні, можливо, мінливі очікування. Цінності традиції вимагають реагування на певні сталі очікування з минулого.

### **Доброзичливість**

*Визначальна мета:* збереження і примноження певного добробуту тих, з ким людина перебуває в частому персоніфікованому контакті (доброзичливість, чесність, прощення, відповідальність, вірність, справжня дружба, зріла любов).

Цінність доброзичливість впливає з основної вимоги безперервного функціонування групи (Kluckhohn, 1951) і з органічної потреби в приналежності (Maslow, 1965). Найбільш важливими є стосунки в малих групах, таких як сім'ї. Дана цінність підкреслює певну добровільну турботу про інших, про їх добробут.

Цінність доброзичливості та конформізм сприяють розвитку соціальних відносин, заснованих на співпраці та підтримці. Однак цінності доброзичливості забезпечують інтернальну мотиваційну базу для такої поведінки. На противагу цьому, цінність конформності сприяє співпраці з метою уникнення негативних наслідків для особистості. Обидві цінності можуть мотивувати один і той самий корисний вчинок, як окремо, так і разом.

### **Універсалізм**

*Визначальна мета:* вдячність, розуміння та толерантність, окрім цього захист заради добробуту інших (широта поглядів, соціальна справедливість, рівність, мир у всьому світі, світ краси, єдність з природою, мудрість, захист довкілля).

Це контрастує з внутрішньогруповим фокусом цінності доброзичливості. Цінність універсалізму формується з потреби виживання певних людей і груп. Та люди не визнають цих потреб, доки не зіткнуться з іншими особистостями за межами розширеної первинної групи та не усвідомлять обмеженість

природних ресурсів. Тоді індивіди можуть усвідомити, що нездатність прийняти інших, які відрізняються від них, і ставитися до них справедливо призведе до небезпечного для життя протистояння. Вони також можуть усвідомити, що нездатність захистити природне середовище призведе до знищення ресурсів, від яких залежить життя. ***Універсалізм поєднує в собі два підтипи турботи - про добробут людей у суспільстві і світі та про природу.***

Рання версія теорії цінностей (Шварц, 1992) підняла питання про те, що духовність може бути ще однією майже універсальною цінністю. Визначальною метою духовних цінностей є сенс, узгодженість і внутрішня гармонія через вихід за межі повсякденної реальності. Якщо пошук остаточного сенсу є базовою потребою людини, то духовність може бути окремою цінністю, притаманною всім суспільствам. Саме тому дослідження цінностей включало можливі маркери духовності, отримані з різних джерел (духовне життя, сенс життя, внутрішня гармонія, відстороненість, єдність з природою, прийняття своєї частки в житті, побожний). Однак, духовність не демонструвала послідовного значення в різних культурах. За відсутності узгодженого міжкультурного значення духовність була вилучена з теорії, незважаючи на її потенційну важливість у багатьох суспільствах.

## **1.2. Особливості зв'язку між особистісними характеристиками та цінностями**

Особистість розуміється як характерні патери думок, почуттів і дій, які призводять до специфічних способів взаємодії з навколишнім середовищем. Однією з концепцій особистості є теорія рис. Риса - це "психологічні сутності, про які можна зробити висновок лише на основі поведінки та досвіду". Вони вважаються основними компонентами особистості, які формують характеристики індивіда. Слугують для пояснення спостережуваних закономірностей, узгодженості поведінки та відмінностей між людьми. Тоді як цінності найчастіше трактуються як абстрактні поняття або переконання

(когнітивна структура), які стосуються бажаних кінцевих станів існування або способів поведінки. Вони організовані відповідно до шкали їх відносної важливості і є трансцендентними по відношенню до ситуації. Вони керують оцінкою та вибором конкретної поведінки. Якщо цінності перебувають у конфлікті, людина схильна поводитися відповідно до тієї з них, яка займає вищу позицію в ієрархії.

На думку Доллінгера (1996) особистісні риси та цінності проявляються у функціонуванні людини в багатьох ситуаціях протягом її життя. Цей факт лежить в основі очікувань щодо їхньої взаємної залежності. Обидва конструкти схожі в тому сенсі, що вони спрямовують появу стійких відмінностей у поведінці людини, хоча особистісні риси впливають на поведінку не так сильно, як цінності.

Відмінностей між цими двома конструктами значно більше. Риси особистості - це стійкі диспозиції, вони описують, "якими є особистості", і вони не завжди пов'язані зі збудженням мотиваційної напруги. Цінності також є стабільними, але вони визначають, яких цілей люди хочуть досягти і яку поведінку вони вважають прийнятною. Таким чином, мотиваційний аспект чітко підкреслюється. Риси особистості спрямовують поведінку, але не є її стандартом. Вони скоріше асоціюються з природною схильністю до певного типу реакції. Цінності, з іншого боку, забезпечують стандарти у виборі поведінки. Люди можуть пояснювати свою поведінку, посилаючись як на риси, так і на цінності, але тільки цінності містять оціночний компонент. Тому саме цінності, а не риси, слугують для оцінки та виправдання власної поведінки та поведінки інших.

Цінності містять конфліктний елемент, тобто одні реалізуються за рахунок інших, тоді як риси особистості не організовані за таким принципом, наприклад, людина може одночасно проявляти екстраверсію і поступливість. Це пояснюється тим, що цінності відрізняються за важливістю, тобто відносною перевагою по відношенню одна до одної в системі, тоді як риси особистості різняться за інтенсивністю і частотою прояву. Без створення

системи особистісних характеристик можуть бути незалежними одна від одної. Спосіб вимірювання цих двох конструктів також відрізняється: цінності підкреслюють важливість кожного з них для "Я", а особистісні характеристики враховують переконання щодо власного "Я". Крім того, другі можуть бути позитивними і негативними, а цінності - як бажані стани - лише позитивними.

Риси особистості вважаються скоріше вродженими конструктами. Цінності, з іншого боку, мають набуту природу, тобто є переконаннями, які відображають адаптацію індивіда до потреб, прийнятих у суспільстві. Як зазначає Паркс, люди поведуться екстравертно (особистість), оскільки бути екстравертом є частиною їхньої природи. Людина поводиться чесно (цінність), тому що вона зрозуміла, що чесність важлива. Однак пропорції генетичного, культурного та екологічного в обох конструктах не є повністю визначеними. Крім того, система цінностей є відносно більш динамічною, ніж особистісні характеристики. Вона може змінюватися, коли людина адаптується до нового середовища. Риси особистості характеризуються більшою стійкістю протягом життя, про що свідчать високі коефіцієнти стабільності.

Однак на практиці буває важко розрізнити аналізовані конструкти. Россас (2002) вказує на те, що одні й ті ж терміни можуть позначати як риси особистості, так і цінності. Наприклад, "компетентність" може означати як "бути компетентним" (риса), так і переконання в тому, що прагнення до компетентності та її презентація є важливими (цінність). Однак не завжди той, хто має компетентність у певній сфері, переконаний, що вона є цінністю. Буває й так, що компетентність цінують, не маючи її в жодній зі сфер діяльності.

У теоретичних міркуваннях переважає думка, що риси особистості та цінності є двома окремими конструктами, які впливають на поведінку в інтерактивний спосіб. Однак це не означає, що вони не корелюють один з одним. Результати дослідження, проведеного Oleś у 1986 році, вказують на змістовну сумісність особистісних характеристик (діагностованих за допомогою опитувальника особистісних факторів Кеттелла) з ціннісними уподобаннями. Автор помітив, що цінності, які особливо високо сприймаються,

є тими, які людина може відносно легко реалізувати, оскільки вони відповідають особистісним характеристикам. Ця закономірність була підтверджена і в інших дослідженнях. Вони показали, наприклад, що екстраверсія (виміряна за допомогою особистісного тесту Айзенка) пов'язана з вищою перевагою цінностей, пов'язаних з контактами з іншими людьми, інтелект - з вищою перевагою когнітивних цінностей (Rim Y., Czerniawska). Також Шварц описував важливі зв'язки між рисами особистості (екстраверсія та емоційність, діагностовані за допомогою Фрайбурзького особистісного опитувальника) та ціннісними уподобаннями (опитувальник Rokeach Value Survey).

Відносно велика кількість досліджень з окресленої проблеми посиляється на теорію Великої п'ятірки і використовує п'ятифакторний опитувальник NEO-PI або NEO-FFI Коста і МакКрея. Вони діагностують п'ять основних рис особистості: нейротизм (емоційна стабільність-нестабільність), екстраверсію (якість та інтенсивність людських взаємодій), відкритість до досвіду (пошук нового досвіду для себе), доброзичливість (міжособистісні стосунки у вимірі співчуття-ворожості) та сумлінність (організованість, наполегливість та мотивація людини у досягненні мети). Мета-аналіз результатів, проведений Паркс 2009 році спочатку на основі одинадцяти, а потім шістдесяти досліджень, підтвердив теоретичні припущення щодо зв'язку між вищезгаданими характеристиками особистості та цінностями. Цінності діагностувалися за допомогою Опитувальника цінностей Ш. Шварца і включали в себе посилення на модель, створену цим автором, так звану модель ціннісного циркумфлексу. Згідно з цією моделлю, цінності та визначені на їх основі типи можна розташувати у двох біполярних вимірах:

- консерватизм - відкритість до змін;
- самовдосконалення - самотрансценденція.

Перший з цих вимірів відображає конфлікт між прагненням до стабільності та культивуванням традицій (покірним самообмеженням) і прагненням до змін та високою цінністю автономії, що проявляється в

незалежності мислення та дій. Другий вимір відображає конфлікт між зосередженістю на собі та зосередженістю на інших. Зосередженість на собі асоціюється з самоствердженням, прагненням до домінування та зосередженням своєї діяльності на особистому успіху. Зосередженість на інших вимагає відмови від егоцентричної перспективи, врахування добробуту іншої людини та сприяння її благополуччю.

Описані вище два виміри включають певні типи цінностей. Так, "універсалізм" і "доброзичливість" є складовими виміру "самотрансценденція", тоді як "влада" і "досягнення" складають вимір "самовдосконалення". Вимір "консерватизм" охоплює "традиції", "конформність" і "безпеку". В той час "відкритість до змін" включає "стимулювання" і "самоспрямування". "Гедонізм" належить до двох вимірів: "відкритість до змін" і "самовдосконалення".

За допомогою мета-аналізу Парк також описав, що цінності найчастіше і найсильніше корелювали з двома рисами: відкритістю до досвіду і доброзичливістю. Особистісна характеристика "відкритість до досвіду" була позитивно пов'язана з наступними типами цінностей: "самоспрямування", "стимуляція", "універсалізм", і негативно - з такими типами цінностями, як "традиція", "конформність" та "безпека".

На думку Парка та його колег, ці зв'язки відображають зміст аналізованих конструктів. У контексті характеристики "відкритість до досвіду" людей описують як незалежних і внутрішньо спрямованих, допитливих до світу, творчих, відкритих до нових ідей, які прагнуть до мудрості та розуміння світу. Він сумісний з типами цінностей "самоспрямованість", "стимуляція" та "універсалізм". Доброзичливі люди лояльні, співпрацюють, підтримують один одного. Важливість цінностей "доброзичливість" та "універсалізм", натомість, пов'язана з переконанням, що люди прагнуть стати чесними, доброзичливими та корисними. Цінності "конформність" і "традиції" сприяють зменшенню імпульсивності і полегшують життя в громаді. У випадку сумлінності та екстраверсії спостерігаються слабші кореляції з цінностями. Тим не менш,

сумлінність позитивно пов'язана з типами цінностей: "конформність", "досягнення" та "безпека", а екстраверсія - з типами цінностей "стимуляція", "досягнення", "влада" та "гедонізм". Нейротизм виявився слабо пов'язаною з цінностями.

Окрім цього у своїй статті Парк зазначає, що "сила зв'язку між рисами та цінностями також повинна певною мірою визначатися змістовною подібністю при порівнянні кожної риси з кожною цінністю". Більше того, він стверджує, що когнітивні риси більш тісно пов'язані з цінностями, а емоційні риси менш тісно пов'язані з цінностями. Схожу думку висловили Гранквіст у своїй статті «Особистісні риси та цінності: реплікація зі шведською вибіркою» 2015 року: відкритість до досвіду (більш когнітивна риса) має сильніший зв'язок з цінностями, ніж невротизм (більш емоційна риса).

Загалом варто зазначити, що описані вище результати загалом узгоджуються з емпіричними даними роботи Rossas, яка була використана для визначення сумісності особистісних рис і типів цінностей. Тим не менш, у деяких випадках автори не виявили сумісності. Це було виявлено, наприклад, щодо риси "відкритість до досвіду" та цінності "влада".

Відсутність змістовної узгодженості між особистісними рисами та цінностями була раніше виявлена в дослідженні, проведеному Фернхемом (1984), в яке було включено особистісний тест Айзенка. Автор вказав, що людина може також мати цінності, які вона не здатна - через свої індивідуальні риси - реалізувати. Наприклад, емоційно нестабільна людина вважає важливою цінність "внутрішня гармонія", людина з низькою самооцінкою - "соціальне визнання". Згідно з поглядами Адлера, іноді люди можуть мати цінності, протилежні їхнім особистісним рисам, компенсуючи останні. Сароглу В. та Муньос-Гарсія у своїй статті 2008 року «Індивідуальні відмінності в релігії та духовності: питання особистісних рис та/або цінностей» помітили, що асоціації між особистістю та цінностями, як правило, скромні. Однією з причин такої розбіжності, на їхню думку, може бути той факт, що люди не завжди дотримуються цінностей, які відповідають тому, ким вони є.

В той час Баліет (2008) проаналізував зв'язок емпатії та цінностей. Гіпотеза про те, що ця риса найбільш позитивно корелює з ціннісним типом "доброзичливість", підтвердилася, що має чітке теоретичне обґрунтування. Натомість гіпотеза про те, що емпатія найбільш негативно корелює з ціннісним типом "досягнення", не підтвердилася. Такі кореляції спостерігалися з цінністю "влада". Загалом кореляційний патерн між емпатією та десятьма типами цінностей за моделлю Ш. Шварца збігся з прогнозами.

Зв'язок між емоційною емпатією та цінностями досліджували також Мууру був описаний у статті «Ціннісні пріоритети студентів університету та емоційна емпатія» 2001 року. Результатом роботи стало підтвердження гіпотез про те, що ця риса позитивно корелює з типом цінностей "доброзичливість" та "універсалізм" як такими, реалізація яких виражає турботу про благополуччя людей, що знаходяться в безпосередній близькості, та людей "взагалі". Пізніше автор вказав на зв'язок між цінностями та різними аспектами емпатії, розглядаючи їх як предиктори рівня розвитку моральних суджень (когнітивно-розвивальний підхід Колберга). Також є позитивний кореляційний зв'язок між емпатією і альтруїстичними цінностями, протилежний - з цінностями, спрямованими на самоствердження.

У 2008 році Сілфвер та його колеги також звернули увагу на роль таких емоцій, як емпатія, провина і сором. Вони припустили, що моральні емоції та моральні цінності пов'язані між собою, а опис цих зв'язків допоможе зрозуміти - мотивацію. Виявилось, що почуття провини позитивно корелює з такими типами цінностей, як "універсалізм", "доброзичливість", "традиція", "конформізм" і негативно - з типами цінностей "влада", "гедонізм", "стимуляція" та "автономія". Аналогічним був зв'язок з двома компонентами емпатії: емпатичним занепокоєнням та прийняттям перспективи. Сором був слабо пов'язаний з цінностями. Загалом, цінності, що належать до вимірів "самотрансценденція" та "консерватизму", пов'язані з просоціальними тенденціями, тоді як цінності, що належать до вимірів "самовдосконалення" та "відкритість до досвіду", не пов'язані.

Отже, можна зробити висновок, що якщо між рисами особистості та цінностями (тобто двома важливими компонентами знань про себе) існує відповідність, що ґрунтується на заслугах, то шанси на реалізацію цих цінностей зростають. Наприклад, "захоплююче життя" з більшою ймовірністю реалізується екстравертом, ніж інтровертом. Поведінка, що відповідає прийнятним цінностям, у свою чергу, сприяє підвищенню самооцінки.

Організація знань про себе, в якій виявляється прийняття цінностей, що перебувають в опозиції до особистісних рис, може призвести до заниженої самооцінки. Відсутність сумісності між цими конструктами суттєво обмежує можливість досягнення того, що вважається цінним з аксіологічної точки зору. Такі залежності найчастіше проявляються у випадку цінностей, реалізація яких залежить від задоволення важливих потреб, наприклад, потреби в безпеці.

### **1.3. Цінності особистості як внутрішній регулятор соціальної поведінки у сприйнятті та розвитку конфліктної ситуації**

Ціннісні орієнтації це динамічна структура, що формуються в ході соціалізації особистості при проникненні певної суспільної інформації в індивідуально-психологічний світ особистості.

Варто зазначити, що процес засвоєння та перетворення цінностей в змістовні елементи виступає певною психологічною основою формування ціннісних орієнтацій людини.

Ціннісні орієнтації є основою свідомості та поведінки людини, визначають її розвиток і є критерієм норм і правил поведінки. Ціннісні орієнтації є складною системою, в якій представлена багатоаспектність цінності. Різні автори визначають ціннісні орієнтації по-різному, але всі підкреслюють їх особистісний характер формування та внутрішню структуру особистості як їх основну складову. У залежності від соціального статусу, сімейно-шлюбних відносин та інших сфер життєдіяльності, ціннісні орієнтації

можуть змінюватись. На їх формування впливають біологічні, соціальні, культурні та інші фактори людського існування.

Цінності, як соціальні за своєю природою, відображаються в особистості та зазнають певних трансформацій. Інші суспільні цінності можуть стати важливими для окремої особистості. Деякі цінності формуються самою особистістю і є унікальними для неї. Наприклад, індивід може виробляти власні цінності, такі як самоактуалізація, самовдосконалення, самоспостереження і самоконтроль.

В структурі особистості можна виділити два рівні цінностей - зовнішній і внутрішній. На зовнішньому рівні містяться соціальні норми, які супроводжують людину з народження. Деякі норми можуть обмежувати особистісний розвиток.

Цінності тісно пов'язані з нормами, але вони мають відмінність в тому, що норма - це формалізований регулятор поведінки, який люди одержують ззовні, тоді як цінність - це внутрішній орієнтир, який сприймається особистістю і впливає на її поведінку. Також варто звернути увагу, на соціально-психологічні бар'єри, які відіграють важливу роль у продовженні нерозв'язних конфліктів. Вони відповідають за соціально-психологічну закритість, яка чинить опір і перешкоджає сприйняттю альтернативної інформації, що потенційно може сприяти прийняттю ідей, спрямованих на просування миротворчих процесів.

Вибір цінностей ґрунтується на широко поширеній думці про те, що вони є найголовнішою рисою культури (Hofstede, 1980; Inglehart, 1997; Schwartz, 2007; Weber, 1958). Цінності виражають уявлення про культурні ідеали - про те, що є добрим і бажаним. Згідно з Шварцем (2007), цінності - це переконання, які стосуються бажаних цілей, виходять за межі конкретних дій та ситуацій і є пріоритетними за важливістю та орієнтирами поведінки. При аналізі цінностей та концепції миру варто розглядати три цінності, які є найбільш релевантними для сприйняття та розвитку конфліктної ситуації та супутніх переконань, що їх

підтримують: традиційні цінності, цінність конформізму та цінність універсалізму.

Традиційні цінності плекають повагу, прихильність і прийняття звичаїв та ідей, які відображають спільний досвід і долю суспільства. У випадку конфлікту - це суспільні переконання щодо етносу конфлікту і колективної пам'яті. Вони символізують солідарність групи, виражають її унікальну цінність і сприяють її виживанню (Дюркгейм, Парсонс). Цінність конформності підтримує дії, які відповідають соціальним очікуванням або нормам, гальмуючи нахили, що можуть порушити функціонування групи та її системи (Kohn & Schooler, 1983; Parsons, 1951). Ця цінність забезпечує основу для підтримання конформності з інституціоналізованими суспільними переконаннями щодо конфлікту.

На противагу цьому, цінність - універсалізм - фокусується на розумінні, повазі, толерантності та захисті добробуту всіх людей, а також на рівності, соціальній справедливості, широті поглядів та мирі в усьому світі. Ця цінність веде до прийняття інших, які відрізняються від нас (включно з суперниками), справедливого ставлення до них і підтримки справедливості та миру. У контексті моделі дослідження показують, що в той час як конформізм призводить до упередженого ставлення і тенденції до продовження конфлікту, універсалізм пов'язаний з відносно позитивним ставленням до іншого (Jugert & Duckitt, 2009; Sagiv & Schwartz, 1995; Schwartz, 2007).

Другий конструкт відноситься до імпліцитних теорій, які стосуються того, як люди формують свої уявлення про гнучкість окремих осіб (Dweck, 1999) і груп (Гальперін та ін., 2011). Теорія припускає, що люди відрізняються за теоріями, яких вони дотримуються. Одні дотримуються "теорії сутності", яка стверджує, що групові якості є фіксованими і незмінними, інші - "теорії приросту", яка припускає, що групові якості є гнучкими і їх можна розвивати. Ця відмінність впливає на те, як члени суспільства оцінюють і судять суперника в конфлікті. У той час як перша група формує жорстке негативне враження про супротивника, яке не допускає змін, як того вимагають мирні

процеси, друга група розглядає супротивника як більш гнучкий колектив, який може змінюватися в позитивному напрямку (Dweck & Ehrlinger, 2006).

## **Висновки до Розділу 1**

Теоретичний аналіз засвідчив, що:

1. Застосування конструкту цінностей у соціальних науках протягом минулого століття страждало від відсутності узгодженої концепції базових цінностей, змісту і структури відносин між цими цінностями, а також надійних емпіричних методів їх вимірювання. Нещодавні теоретичні та методологічні розробки спричинили відродження досліджень цінностей.

2. Теорія цінностей визначає десять широких цінностей відповідно до мотивації, яка лежить в основі кожної з них. Ці цінності, ймовірно, є універсальними, оскільки вони ґрунтуються на одній або більше з трьох універсальних потреб людського існування, з якими вони допомагають впоратися. Це є потреби індивідів як біологічних організмів, потреби скоординованої соціальної взаємодії, а також потреби виживання та добробуту груп. Індивіди не можуть успішно впоратися з цими вимогами людського існування самотійно. Для того, щоб впоратися з ними, люди повинні сформулювати відповідні цілі, спілкуватися про них з іншими та заручитися підтримкою у їх досягненні.

3. На думку Доллінгера особистісні риси та цінності проявляються у функціонуванні людини в багатьох ситуаціях протягом її життя. Цей факт лежить в основі очікувань щодо їхньої взаємної залежності. Обидва конструкти схожі в тому сенсі, що вони спрямовують появу стійких відмінностей у поведінці людини, хоча особистісні риси впливають на поведінку не так сильно, як цінності.

4. Цінності тісно пов'язані з нормами, але вони мають відмінність в тому, що норма - це формалізований регулятор поведінки, який люди одержують ззовні, тоді як цінність - це внутрішній орієнтир, який сприймається

особистістю і впливає на її поведінку. Також варто звернути увагу, на соціально-психологічні бар'єри, які відіграють важливу роль у продовженні нерозв'язних конфліктів. Вони відповідають за соціально-психологічну закритість, яка чинить опір і перешкоджає сприйняттю альтернативної інформації, що потенційно може сприяти прийняттю ідей, спрямованих на просування миротворчих процесів.

5. Вибір цінностей ґрунтується на широко поширеній думці про те, що вони є найголовнішою рисою культури. Цінності виражають уявлення про культурні ідеали - про те, що є добрим і бажаним. Згідно з Шварцем, цінності - це переконання, які стосуються бажаних цілей, виходять за межі конкретних дій та ситуацій і є пріоритетними за важливістю та орієнтирами поведінки. При аналізі цінностей та концепції миру варто розглядати три цінності, які є найбільш релевантними для сприйняття та розвитку конфліктної ситуації та супутніх переконань, що їх підтримують: традиційні цінності, цінність конформізму та цінність універсалізму.

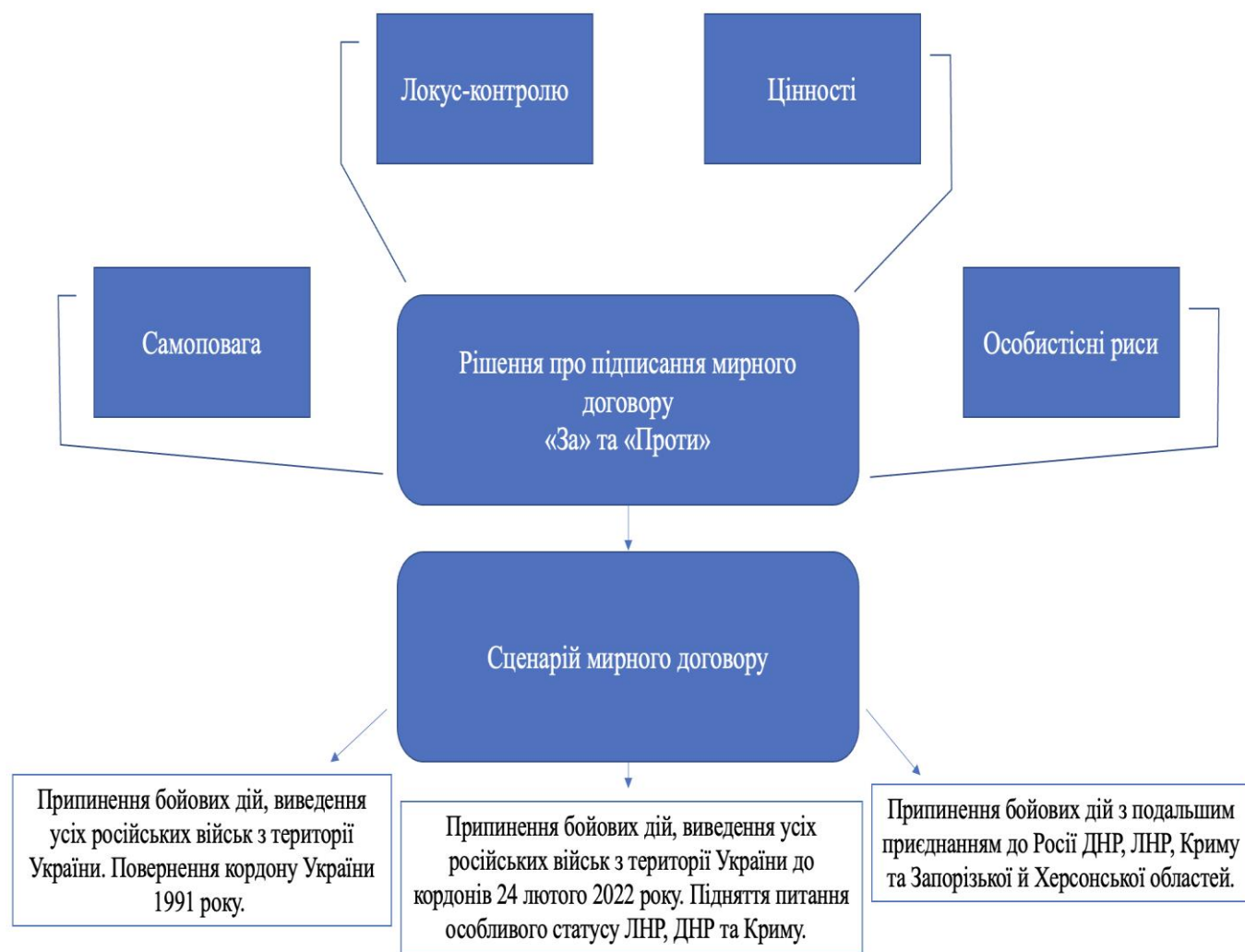
## РОЗДІЛ 2

### ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

#### 2.1. Емпірична модель дослідження

У даному розділі описано організацію та проведення дослідження психологічних феноменів, що розглядаються в контексті ціннісного профілю прихильників миру, а також подано опис вибірки.

Опираючись на аналіз літератури теми дослідження, можна запропонувати концептуальну модель, базуючись на гіпотезі про наявність зв'язку цінностей за Шварцом, готовністю підписати мирний договір з росією, самоповагою, локусом-контролю та особистісними факторами (рис.2.1.).



*Рис. 2.1. Концептуальна модель дослідження*

Тобто, можна представити гіпотезу, про те, що особистості, які проявляють високу підтримку підписання мирного договору, будуть характеризуватися вищим рівнем відкритості до досвіду та зосередженості на гуманістичних цінностях, а також більш високим рівнем самоповаги та переконанням у контролі над своїм життям.

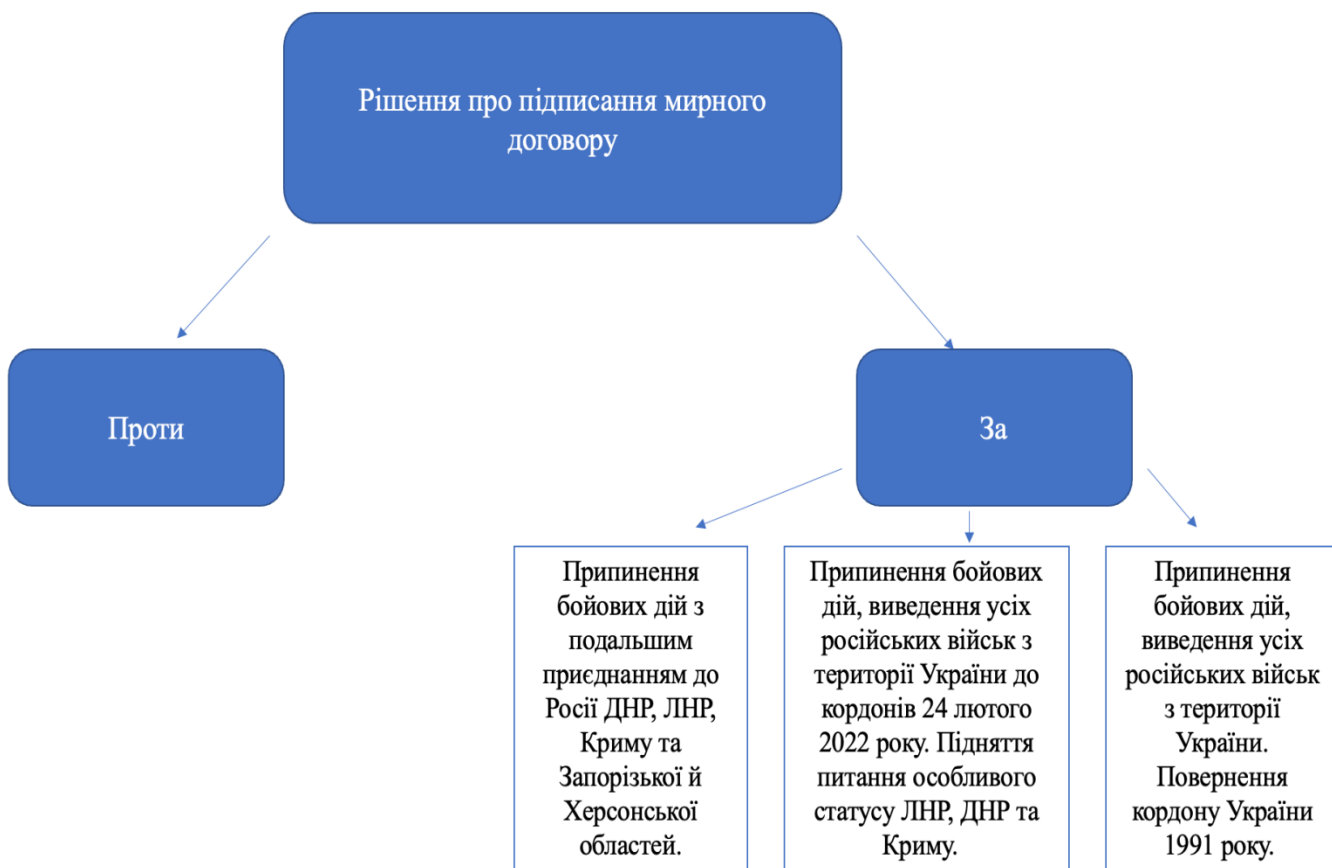
Концептуальна модель є спрощеною абстракцією реальності, що дозволяє відобразити ключові фактори і зв'язки між ними. У даному випадку, зв'язки між характеристиками за Шварцом, готовністю підписати мирний договір з Росією, самоповагою, локусом-контролю та особистісними факторами були виокремлені як центральні елементи аналізу.

Характеристики за Шварцом (зокрема, влада, безпека, конформність) можуть бути важливими в контексті політичних відносин, оскільки допомагають розуміти, які цінності та мотивації лежать в основі рішень політичних лідерів. Готовність до підписання мирного договору з росією може бути ключовою у розв'язанні конфлікту, тому що вона вказує на ставлення до росії та здатність до компромісу.

Самоповага є важливим показником того, як особистість сприймає себе та своє місце в світі, а локус-контроль вказує на те, наскільки людина вірить у свою здатність контролювати події в своєму житті. Ці характеристики можуть впливати на поведінку суспільства у питанні підписання мирного договору.

Особистісні фактори, такі як характер, мотивація та досвід, також можуть відігравати важливу роль у прийнятті рішень політичними лідерами. Проте, у даному дослідженні вони не були виокремлені як центральні фактори, оскільки було обрано підхід, що акцентує увагу на цінностях та інших особистісних властивостях.

Було зроблено припущення, що існують відмінностей у психологічному та ціннісному портреті прихильників та противників мирного договору.  
(рис.2.2)



*Рис. 2.2. Модель дослідження прихильників та противників мирного договору*

Ідея полягає в тому, що прихильники та противники мирного договору можуть мати відмінності у рівні самоповаги, локуса-контролю, особистісних факторах та ціннісному портреті, що може впливати на їхні рішення та поведінку щодо укладання мирного договору.

Наприклад, прихильники мирного договору можуть мати більшу віру в свою здатність контролювати події у своєму житті, а також більш відкритий ціннісний портрет, з більшою увагою до гуманітарних цінностей та готовністю до компромісу. З іншого боку, більше схильність до зовнішнього контролю та більш обмежений ціннісний портрет, з більшою увагою до національних цінностей та національної ідентичності.

Особистісні фактори, такі як відкритість досвіду, екстраверсія, добросовісність/усвідомлення також можуть відрізнятися між прихильниками та противниками мирного договору. Наприклад, прихильники мирного договору можуть мати вищий рівень екстраверсії ніж ті, хто проти.

Урахування цих відмінностей може допомогти краще зрозуміти мотивації та психологію різних груп укладення мирних договорів.

З вище згаданого можна виокремити такі цілі дослідження:

- 1) Визначення зв'язку між вибором «за» чи «проти» мирного договору з особистісними характеристиками.
- 2) Дослідити відмінності у виборі сценаріїв мирного договору.
- 3) Визначити факторну структуру вибору умов мирного договору, ціннісної структури та особистісних властивостей українців в умовах повномасштабного вторгнення Росії.

Методичною основою цього дослідження є методики, що містять запитання, спрямовані на: виявлення рівня самоповаги, локусу контролю та особистісних характеристик. Також було здійснене анкетування щодо соціально-демографічних даних, які можуть впливати на досліджувані феномени, серед яких є стать, вік, рівень освіти та місце перебування (в Україні – за межами України) .

На першому етапі емпіричного дослідження визначено об'єкт, предмет, завдання дослідження; здійснено підбір досліджуваних; підібрано пакет психодіагностичних методик, адекватних для виконання завдань; розроблено план і програму дослідження.

Окрім цього, для емпіричного дослідження було проведено первинну психологічну діагностику вибірки, визначено у загальній вибірці групи в залежності від вибору сценаріїв «Мирного договору», проведено аналіз отриманих даних, порівняння визначених вибірок, систематизацію фактичних даних (на базі програми SPSS 16.0).

Для реалізації поставленої мети, сформульованих задач, розв'язання емпіричних задач, було вибрано основні дослідницькі методики:

- Тест велика п'ятірка BFI-10 (адаптація О.О. Сердюк, Б.О. Базима)
- Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація Семків І.)
- Шкала самоповаги Розенберга
- Методика локусу контролю Дж.Роттера.

## **2.2. Вибір та обґрунтування методик дослідження**

*Тест велика п'ятірка BFI-10 (адаптація О.О. Сердюк, Б.О. Базима)*

Велика п'ятірка особистості - це конструкт з психології особистості, який використовується для опису п'яти основних елементів людського характеру.

Модель "Великої п'ятірки" була розроблена на основі колективної роботи багатьох дослідників. У 1936 році Гордон Олпорт і Генрі Одберт створили перший список з 4500 термінів, що стосуються рис особистості (Vinney, 2018), який став основою для подальших досліджень інших психологів з метою визначення основних вимірів особистості.

Реймонд Кеттелл у 1940 році та його колеги застосували факторний аналіз, щоб скоротити список Олпорта до шістнадцяти рис. Однак багато психологів досліджували список Кеттелла і встановили, що його можна подальше звузити до п'яти рис.

Льюїс Голдберг вказував на те, що варто зупинитися саме на п'яти основних факторах особистості (Ackerman, 2017). Його робота була розширена McCrae & Costa, які підтвердили валідність моделі та внесли зміни в сучасну версію, що використовується нині.

Пізніше Rammstedt, 1997 сформував BFI-10. Це 10-пунктова шкала, що вимірює п'ять особистісних рис: екстраверсію, поступливість, сумлінність, емоційну стабільність та відкритість. Шкала була розроблена на основі 44-пунктного опитувальника "Великої п'ятірки" (BFI-44; John, Donahue, & Kentle, 1991; Rammstedt, 1997) і призначена для ситуацій, в яких час респондентів суворо обмежений. Кореляції між тестами свідчать про прийнятну надійність.

У свою чергу Сердюк та Базима адаптували скринінговий опитувальник п'яти факторів особистості.

Дана п'ятифакторна модель окреслює, що особистість включає в себе п'ять загальних і відносно незалежних диспозицій, які згруповані у 5 шкал:

1. Екстраверсія;
2. Доброзичливість;
3. Добросовісність/Свідомість;
4. Нейротизм;
5. Відкритість досвіду;

Ця методика дозволяє досліджувати зв'язок між ціннісними орієнтаціями та особистісними характеристиками. В цьому дослідженні використовувалися унікальні назви особистісних характеристик, оскільки ми вважаємо, що вони точніше відображають ключові аспекти особистісних факторів. (Додаток А)

*Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація Семків І.)*

Опитувальник портретних цінностей (PVQ) базується на концепції портретних цінностей, розробленій соціальним психологом Шаломом Шварцем наприкінці 80-х років. Цей опитувальник був розроблений у 2001 році. Респондента просять порівняти себе з короткими описами 40 різних людей і відповісти, наскільки, на його думку, він схожий на представлений портрет, від "дуже схожий на мене" до "зовсім не схожий". (Додаток Б)

У цьому тесті на визначення особистих цінностей представлено 10 основних цінностей:

- Універсалізм: захист благополуччя людей і навколишнього середовища є сутністю і основною мотивацією, яка керує їхньою поведінкою.
- Доброзичливість: включає в себе захист і допомогу людям, з якими ви перебуваєте в тісному контакті.
- Традиція: дотримання історично сформованих звичаїв, норм поведінки, поглядів, вірувань тощо, які передаються з покоління в покоління.
- Конформність: свідоме обмеження своїх бажань, емоцій та імпульсивних дій, які можуть зашкодити або нашкодити іншим людям.

- **Безпека:** мотиваційною основою є потреба у відчутті гармонії та безпеки в суспільстві, собі та іншим.
- **Влада:** передбачає право і можливість мати владу над іншими людьми або ресурсами.
- **Досягнення:** передбачає позитивний результат роботи і діяльності та успіх, пов'язаний з оцінкою цих результатів як видатних.
- **Гедонізм:** основною мотиваційною метою є отримання задоволення від життєвих цілей і подій.
- **Стимуляція:** передбачає пошук азарту та яскравих відчуттів у житті.
- **Самостійність:** включає в себе встановлення і розвиток власного життєвого шляху.

Учасникам тесту пред'являються портрети учасників, на яких герої мають різні цінності як провідні життєві принципи. Наприклад, "Йому подобається бути творчим у своїх підходах" або "Йому подобається робити речі так, як вони цінують".

Основна цінність, яка набирає найбільше балів, є головною для людини та визначає її діяльність та творчість. (Семків, 2013)

#### *Шкала самоповаги Розенберга*

Шкала Розенберга (Rosenberg's Self-Esteem Scale) є інструментом для вимірювання рівня самоповаги у людей. Самоповага визначається як суб'єктивна оцінка особистістю свого внутрішнього позитивного або негативного стану в певній мірі. Це також включає в себе впевненість у своїй цінності, дозвіл собі на щастя, комфорт у вираженні своїх думок, бажань та потреб, а також відчуття, що радість є необхідним елементом життя.

Опитувальник був створений як одновимірний, але проведений пізніше факторний аналіз виявив два незалежні фактори: самоприниження і самоповагу. Чим вище рівень самоповаги, тим нижче рівень самоприниження.

Шкала складається з 10 пунктів, яка вимірює глобальну самооцінку шляхом вимірювання як позитивних, так і негативних почуттів щодо себе. Відповіді на всі пункти даються за 4-бальною шкалою Лайкерта в діапазоні від

"повністю згоден" до "повністю не згоден", тобто досліджуваний оцінює чи погоджується він з тим чи іншим твердженням. (Додаток В)

*Методика локусу контролю Дж.Роттера*

Методика Роттера для визначення локусу контролю (Rotter's Internal-External Locus of Control Scale) була розроблена Джуліаном Роттером у 1966 році на основі його теорії про суб'єктивну локалізацію контролю. Локус контролю - це стійка особистісна характеристика, яка відображає, чи пояснює людина причини подій зовнішніми чи внутрішніми факторами. Опитувальник Роттера діагностує локалізацію контролю за значущими подіями, тобто визначає рівень особистої відповідальності.

Методика виділяє два типи локусу контролю: ***інтернальний та екстернальний***. У випадку інтернального локусу контролю людина вірить, що події, які відбуваються з нею, залежать від її особистісних якостей та дій. У разі екстернального локусу контролю людина вважає, що її успіхи та невдачі залежать від зовнішніх факторів. (Додаток Г)

Кожна людина займає свою позицію на континуумі між цими полярними локусами контролю. Методика Роттера дозволяє визначити, на якому місці на цьому континуумі знаходиться конкретна людина.

### 2.3. Опис процедури та вибірки дослідження

Дане дослідження було проведене в період з січня по березень у 2023 році серед українців. Вибірка віком від 18 та старше заповнювала гугл-форму та проходила методики онлайн. (Додаток Е)

Крім того, що досліджувані заповнювали методики для дослідження психологічних особливостей, також проводився збір соціально-демографічних даних. (Додаток Д). Кількість респондентів у загальній вибірці дослідження склала 100 осіб. (табл.2.1.)

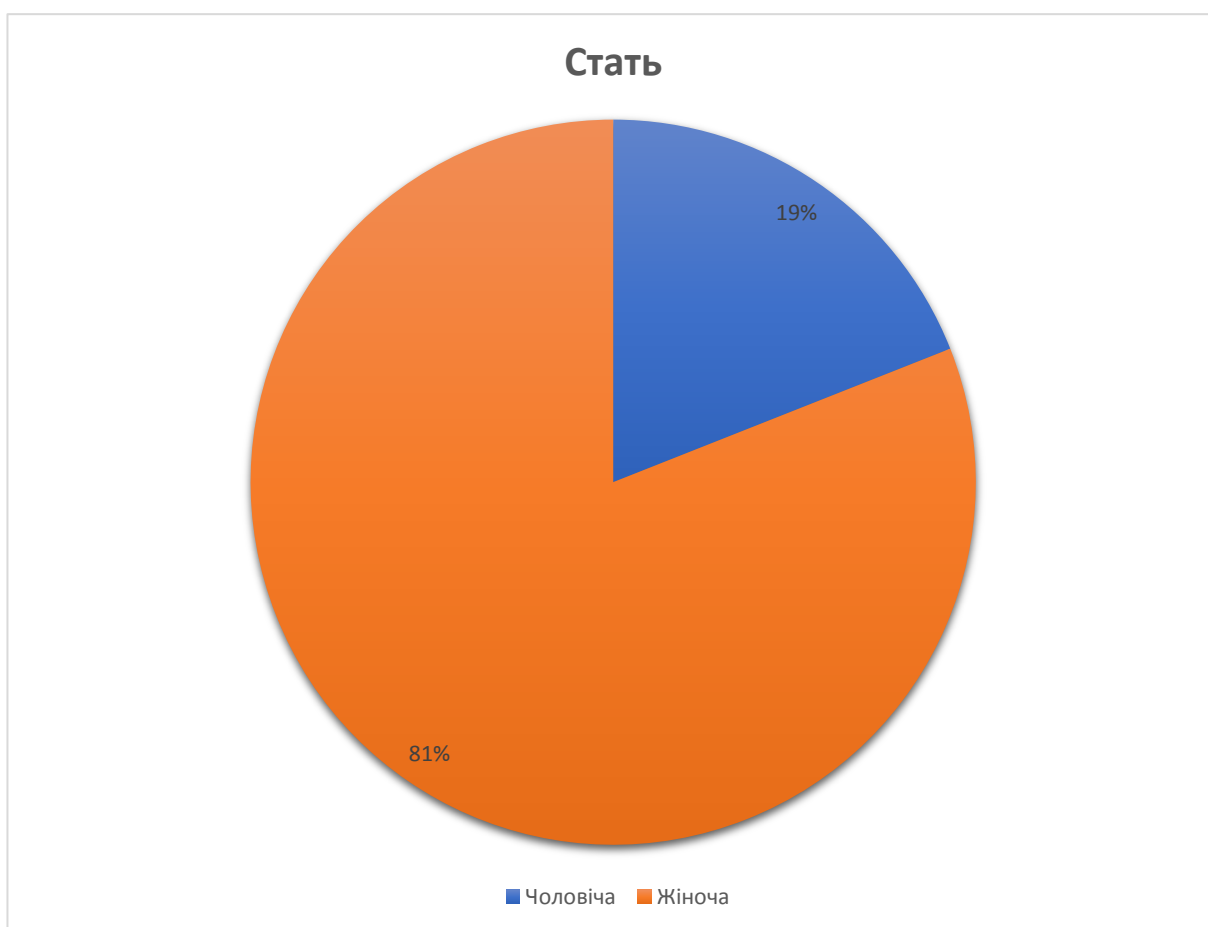
Таблиця 2.1.

#### Характеристика соціально–демографічних показників вибірки

		Кількість	Відсотки
Стать	Чоловіча	19	19,0%
	Жіноча	81	81,0%
Вік	18-24	48	48,0%
	25-45	38	38,0%
	46-60	11	11,0%
	61 і старше	3	3,0%
Освіта	Загальна середня	10	10,0%
	Середня спеціальна	7	7,0%
	Середня професійна	3	3,0%
	Неповна вища	25	25,0%
	Повна вища	50	50,0%
	Маю наукову ступінь	5	5,0%

	та/або вчене звання		
Місце перебування	За кордоном	37	37,0%
	На території України	63	63,0%
Всього		100	100,0%

Дослідження проведено на загальній вибірці, яка була розділена за статевим показником на – 19 чоловіків (19%) та 81 жінок (81%). (рис.2.3)



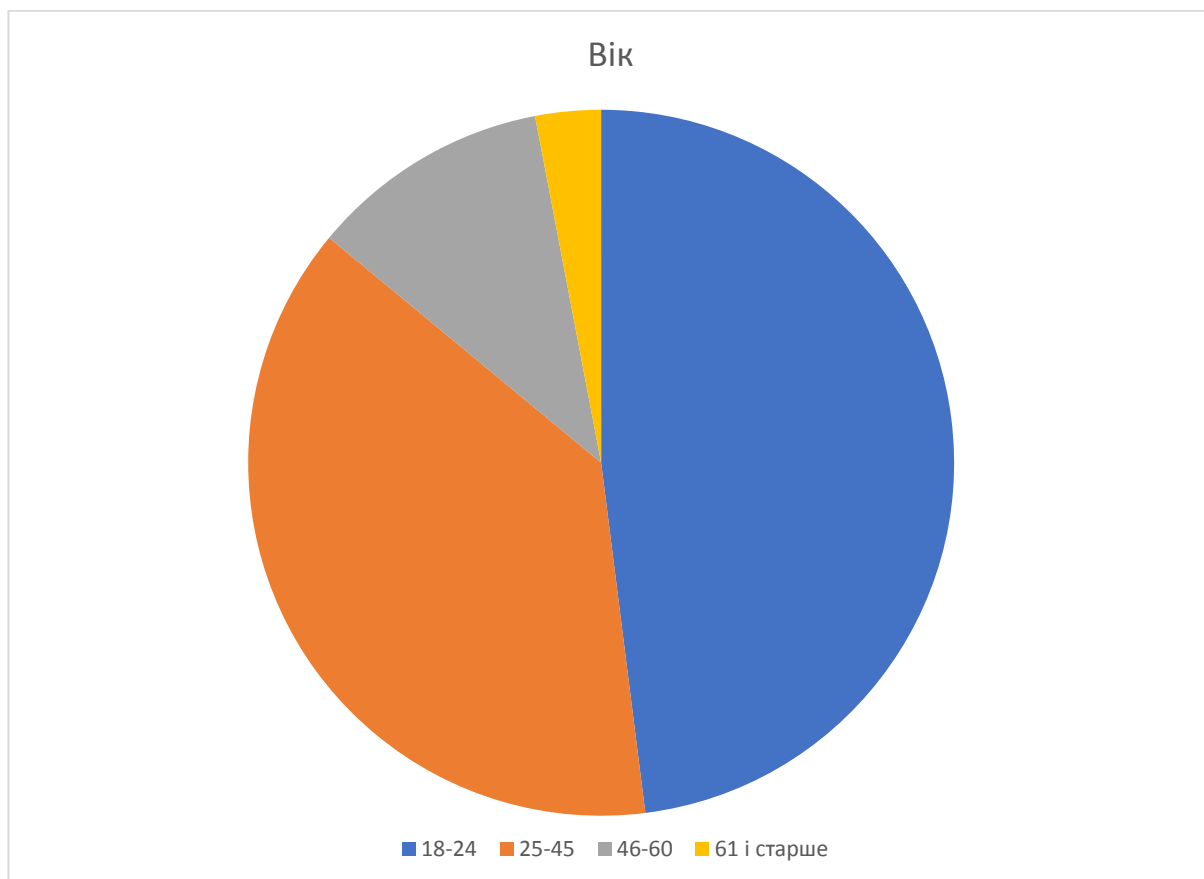
*Рис. 2.3. Співвідношення вибірки за статевою характеристикою*

Опитування включало різні вікові групи, зокрема:

- 1) 18-24;
- 2) 25-45;
- 3) 46-60;

4) 61 і старше.

Загалом було опитано різномірну вибірку респондентів. Найбільш представленою групою стали молодь віком 18-24 роки, які склали майже половину (48%) опитаних. Друге місце за кількістю опитаних займали особи віком від 25 до 45 років, їх відсоток становив 38%. Група старше 46 років становила 14% від усієї вибірки. (рис.2.4)



*Рис.2.4. Співвідношення вибірки за віком*

Майже половина (48%) опитаних у віковій групі – 18-24 років, 38% віком від 25 до 45 років, 14% віком старше 46.

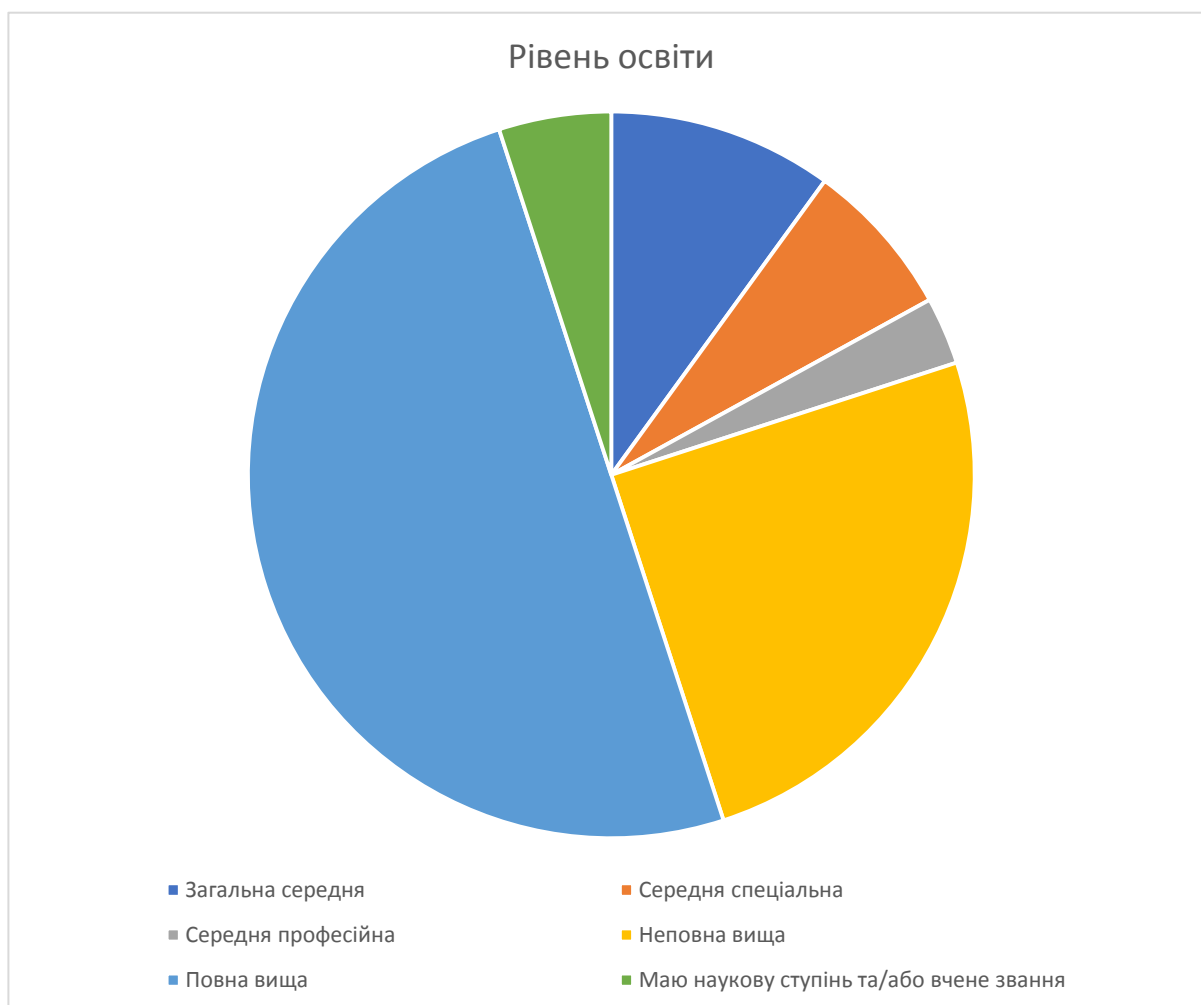
При заповненні гугл-форми досліджувані могли обрати свій рівень освіти:

- Загальна середня
- Середня спеціальна
- Середня професійна
- Неповна вища
- Повна вища
- Маю наукову ступінь та/або вчене звання

При аналізі даних було виявлено, що половину від загальної кількості опитаних, має повну вищу освіту. Це означає, що 50% опитаних володіють ступенем вищої освіти, таким як бакалаврський, магістерський ступінь.

Окрім цього 5% від загальної кількості опитаних, має наукову ступінь. Це означає, що 5% опитаних мають вчений ступінь, такий як кандидат наук, доктор наук, професор тощо. Це відносно невелика кількість респондентів, але вони відзначаються високим рівнем наукової кваліфікації.

Інші 45% від загальної кількості опитаних, мають середню або неповну вищу освіту. Це означає, що майже половина опитаних має ступінь середньої освіти, такої як диплом технікуму, коледжу або іншого середнього професійного закладу, або неповну вищу освіту, яка може включати незавершені вищі навчальні заклади або відсутність ступеня. (рис.2.5.)



*Рис. 2.5. Співвідношення вибірки за рівнем освіти*

Окрім того була зібрана інформація про місце перебування досліджуваних. Маємо 2 групи: одна група складається з людей, які перебувають за кордоном, а інша - з людей, які перебувають на території України.



*Рис. 2.6. Співвідношення вибірки за місцем перебування*

За цими даними, третина опитаних (37%) перебувають за кордоном, а дві третини (63%) - на території України. (рис.2.6.)

## **Висновки до Розділу 2**

В результаті викладу матеріалів роботи в межах другого розділу можемо зробити такі узагальнення:

1. Описано організацію та проведення дослідження психологічних феноменів, що розглядаються в контексті ціннісного профілю прихильників миру. Модель дослідження описує те, що особистості, які проявляють високу підтримку підписання мирного договору, будуть характеризуватися вищим рівнем відкритості до досвіду та зосередженості на гуманістичних цінностях, а також більш високим рівнем самоповаги та переконанням у контролі над своїм життям. Було зроблено припущення, що існують відмінностей у психологічному та ціннісному портреті прихильників та противників мирного договору.

2. Характеристика діагностичних інструментів, за допомогою яких проводилося дослідження. Було обрано методики, що дають можливість адекватно виміряти досліджувані особливості: Тест велика п'ятірка BFI-10 (адаптація О.О. Сердюк, Б.О. Базима); Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація Семків І.); Шкала самоповаги Розенберга та Методика локусу контролю Дж.Роттера.

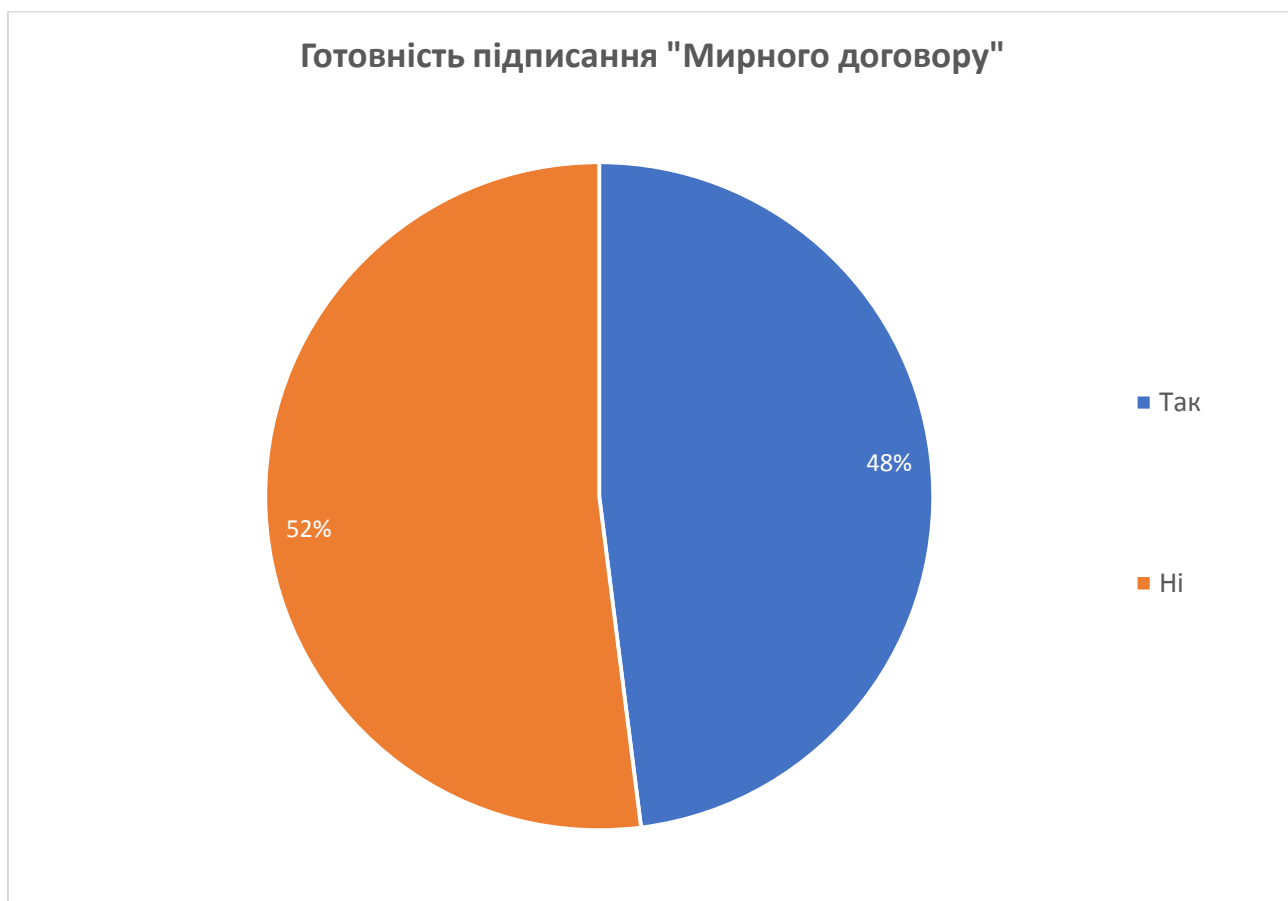
3. Особливості вибірки досліджуваних, її склад та соціально-демографічні характеристики. У дослідженні прийняло участь 100 осіб. Серед них – 19% чоловіків, 81% жінок. Майже половина (48%) опитаних у віковій групі – 18-24 років, 38% віком від 25 до 45 років, 14% віком старше 46. Половина опитаних мають повну вищу освіту, 5% - мають наукову ступінь, 45% мають середню або неповну вищу освіту.

## РОЗДІЛ 3

### АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

#### 3.1. Особливості вибору умов мирного договору українцями

Емпірична модель, розроблена в межах цього дослідження також включала у себе змінну стосовно умов мирного договору. Досліджувані, окрім проходження методик на визначення психологічних феноменів, також відповідали на питання щодо гіпотетичного «Мирного договору». Респонденти відповідали на питання того, чи вони підтримують ідею підписання мирного договору, чи ні. Окрім цього, було запропоновано три варіанти умов Мирного договору. Досліджувані мали змогу обрати із трьох варіантів умов Мирного договору вони обрали б (незалежно від того, чи готові вони підписувати договір).



*Рис. 3.1. Співвідношення вибору респондентів в залежності від їх готовності підписання «Мирного договору»*

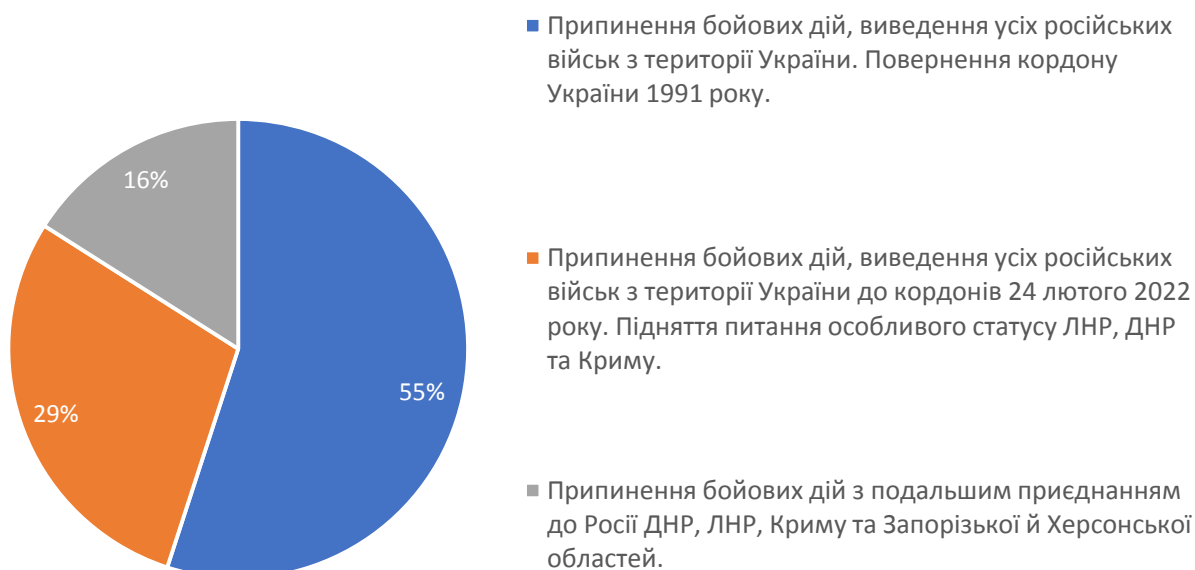
За дослідженням, яке було проведено серед українців, 48% з них гіпотетично готові підписати Мирний договір, а 52% не готові.

Отже, базуючись на цьому можна зробити висновок, що 48% українців гіпотетично готові підписати Мирний договір. Тобто є певна тенденція, яка вказує, що майже половина з опитуваних українців прагне до миру.

Водночас 52% українців вказали, що вони не готові підписати Мирний договір. Дане рішення може також базуватися на певних політичних ідеях, яких притримуються дана частина респондентів.

Варто зазначити, що відповідь на питання готовності підписати Мирний договір може бути пов'язане зі ставленням до політики та влади. Українці мають різні погляди на політику та різні рівні довіри до влади.

#### Порівняння сценаріїв "Мирного договору" серед всіх опитаних



*Рис. 3.2. Співвідношення вибірки за вибором сценарію підписання «Мирного договору»*

Дані показують, що трохи більше половини опитаних, а саме 55%, віддали перевагу Мирному договору, що передбачає повернення кордонів України 1991 року. Це може свідчити про те, що більшість українців прагнуть до збереження територіальної цілісності та суверенітету України.

Друге місце за кількістю вибору респондентів, в опитуванні зайняли умови, що передбачають виведення російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року. 29% опитаних обрали саме цей варіант, тобто частина українців готова до підписання саме такої варіації «Мирного договору».

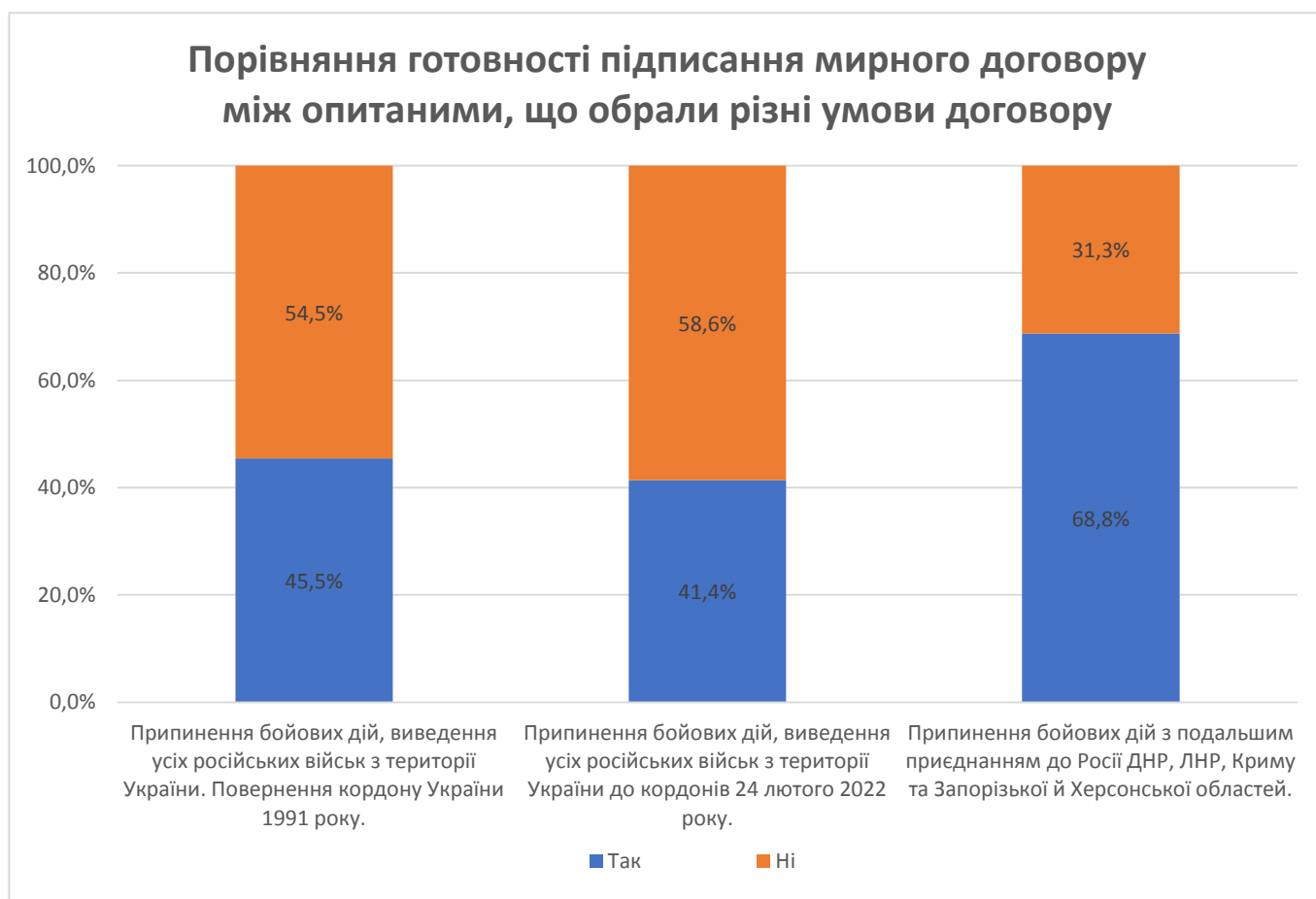
16% опитаних обрали варіант договору, що передбачає припинення бойових дій та приєднання до Росії нині окупованих територій. Це найменший показник серед усіх варіантів, що були запропоновані у опитуванні.

Отже, дані показують, що більшість українців прагнуть до збереження територіальної цілісності та суверенітету України, і вони готові до підписання Мирного договору, який передбачає повернення кордонів України 1991 року.

Водночас, значна кількість опитаних також вимагає виведення російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, а також передбачає припинення бойових дій та приєднання до росії нині окупованих територій. (рис.3.2.)

Готовність підписання мирного договору є вищою серед осіб, що обрали умови припинення бойових дій та приєднання окупованих територій до росії – 68,8% проти 45,5% та 41,4%. Тоді як для опитуваних, що обрали умови договору, що передбачають виведення російських військ з території України до стану 24 лютого 2022 року або до стану 1991 року є близькою – трохи більше половини готові до підписання мирного договору (41,4% та 45,5% відповідно).

Загалом, ці дані вказують на те, що умови мирного договору є важливим чинником, який впливає на готовність до його підписання.



*Рис. 3.3. Співвідношення готовності підписання мирного договору між опитаними, що обрали різні умови договору*

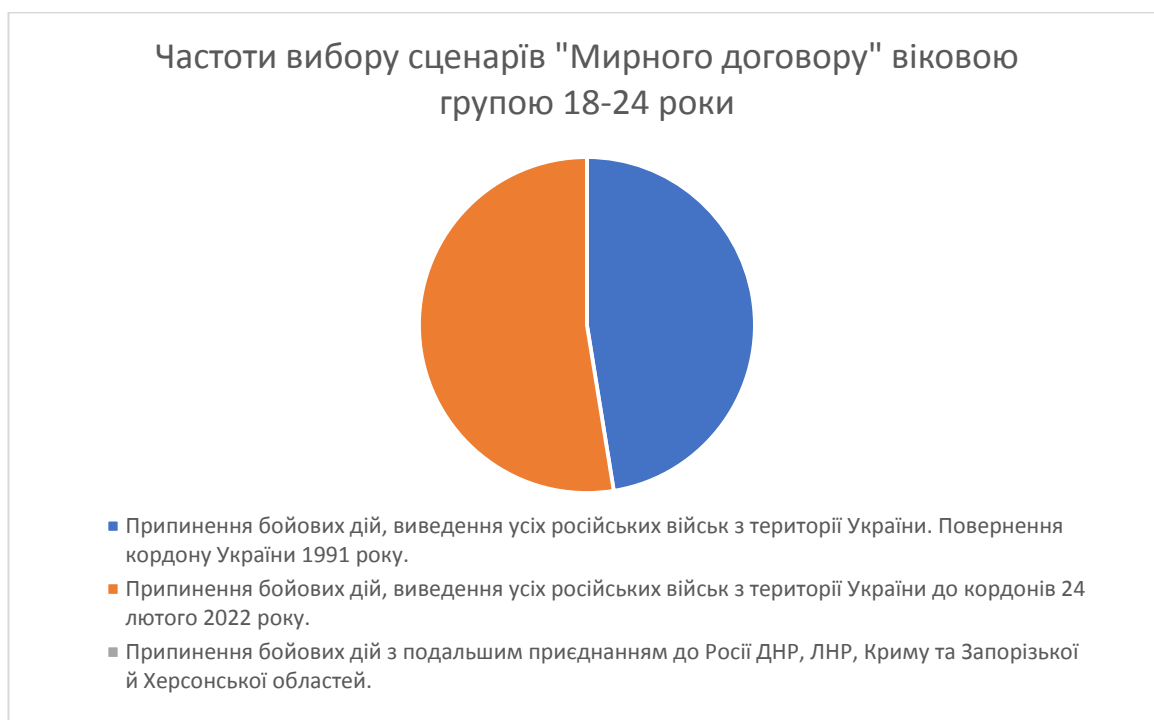
Отже, ми маємо три групи опитаних, що визначені за рахунок того, які умови Мирного договору вони обрали. Для подальшого аналізу результатів ми будемо порівнювати характеристики досліджуваних за показниками вибору «за» чи «проти» мирного договору, а також в залежності від обраного сценарію.

### **3.2. Основні цінності та особистісні риси прихильників та противників примирення**

Завданням даного дослідження було виявити взаємозв'язок вибору умов мирного договору з цінностями та іншими психологічними феноменами. Для цього було використано таблиці сполучності та критерій хі-квадрат, що являється аналогом кореляційного аналізу для номінальних шкал. (Додаток Є)

Отже, щоб отримати інформації про наявність статистично значущого зв'язку між соціально-демографічними характеристиками та обраними сценаріями Мирного договору було використано таблиці сполученості та критерії хі-квадрат та Фі-В Крамера.

Варто зазначити, що при аналізі даних не було виявлено статистично значущого зв'язку між статтю, віком, рівнем отриманої освіти, місцем перебування та сценаріями Мирного договору. Проте за частотами ми бачимо певні тенденції – серед молодших опитаних (18-24 років) більше тих, хто обирає сценарій припинення бойових дій та приєднання нині окупованих території до складу росії. (рис.3.4.)



*Рис.3.4. Частоти вибору сценаріїв "Мирного договору" віковою групою 18-24 роки*

Таку ж тенденцію ми бачимо відносно рівня освіти – серед тих, хто має неповну вищу освіту, вищий відсоток обирає той же сценарій. Також, опитувані, що знаходяться за кордоном, частіше обирають цей сценарій. (табл.3.1.)

**Порівняння вибору сценаріїв «Мирного договору» в залежності від соціально-демографічних х-к**

		Сценарії "Мирного договору"						Всього	
		Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року.		Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року.		Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей.			
		N	%	N	%	N	%	N	%
Стать	Чоловіча	10	18,2%	6	20,7%	3	18,8%	19	19,0%
	Жіноча	45	81,8%	23	79,3%	13	81,3%	81	81,0%
Вік	18-24	24	43,6%	14	48,3%	10	62,5%	48	48,0%
	25-45	23	41,8%	11	37,9%	4	25,0%	38	38,0%
	46-60	7	12,7%	3	10,3%	1	6,3%	11	11,0%
	61 і старше	1	1,8%	1	3,4%	1	6,3%	3	3,0%
Освіта	Загальна середня	3	5,5%	4	13,8%	3	18,8%	10	10,0%
	Середня спеціальна	1	1,8%	5	17,2%	1	6,3%	7	7,0%
	Середня професійна	3	5,5%	0	0,0%	0	0%	3	3,0%
	Неповна вища	16	29,1%	3	10,3%	6	37,5%	25	25,0%
	Повна вища	28	50,9%	16	55,2%	6	37,5%	50	50,0%
	Маю науковий ступінь та/або вчене звання	4	7,3%	1	3,4%	0	0,0%	5	5,0%
Місце перебування	За кордоном	17	30,9%	11	37,9%	9	56,3%	37	37,0%
	На території України	38	69,1%	18	62,1%	7	43,8%	63	63,0%
Всього		55	55,0%	29	29,0%	16	16,0%	100	100,0%

Для коректного вибору методик для статистичного аналізу результатів було проведено перевірку нормальності розподілу (критерій Колмогорова-Смірнова), за допомогою якого було визначено, що розподіл результатів відмінний від нормального. Тому для порівняння середніх було використано непараметричний критерій, а саме, критерій Краскала-Уоліса, а для опису даних – медіану.

По всім показникам методики «Велика п'ятірка» опитувані мають результати вище середніх. За результатами статистичної перевірки даних не було знайдено статистично значущих відмінностей у показниках груп опитуваних, що обрали різні сценарії Мирного договору. (рис.3.5)

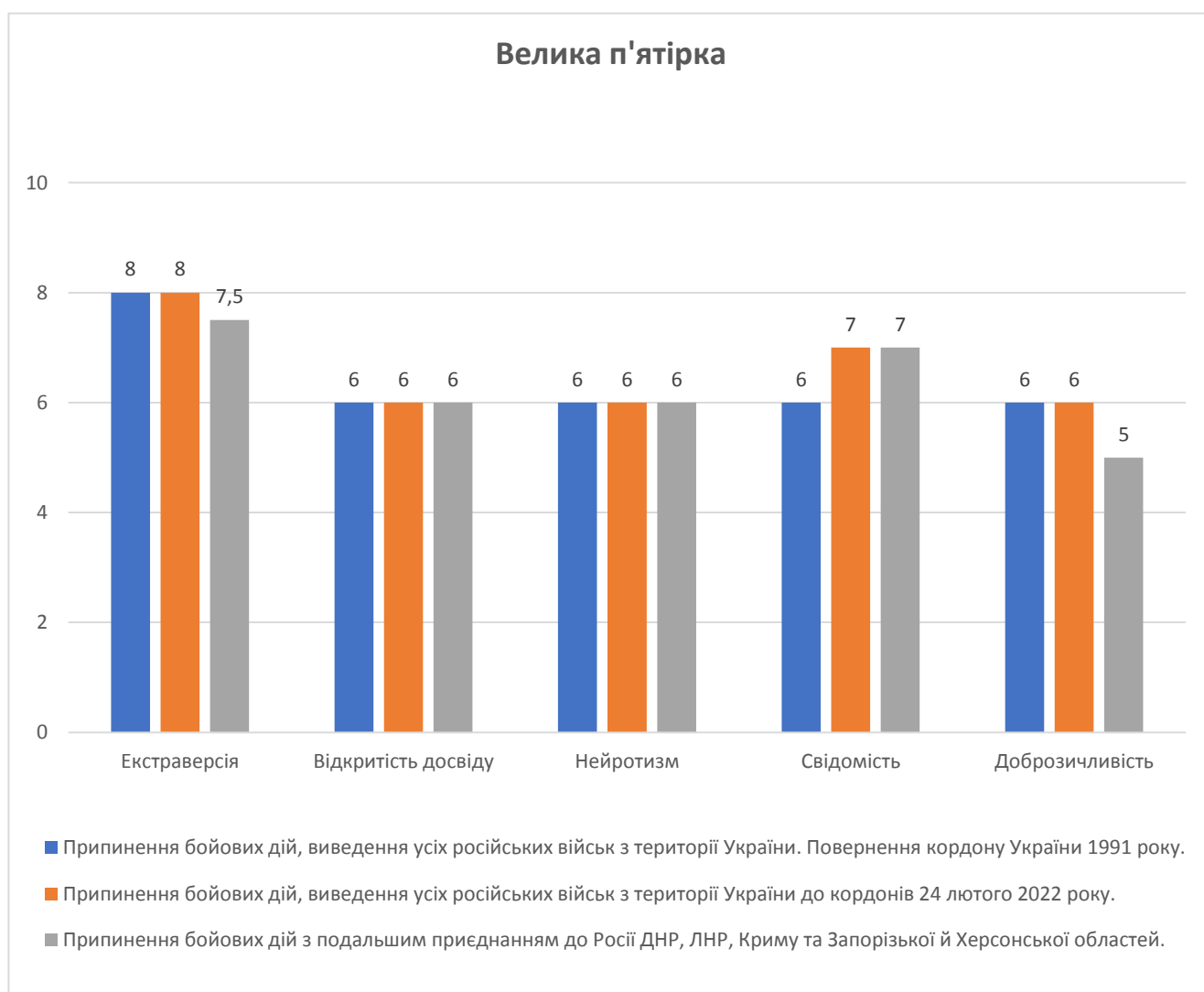
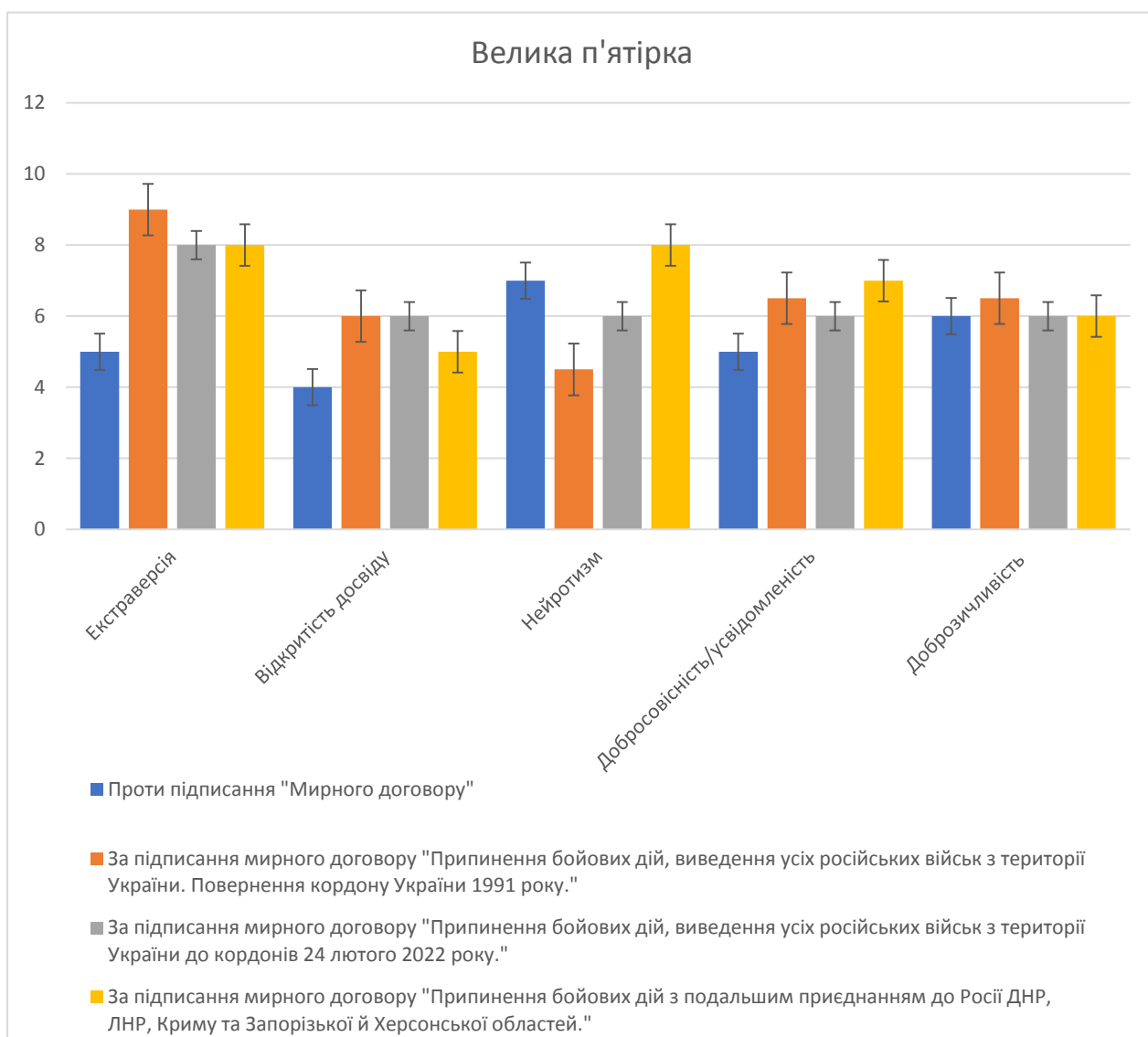


Рис.3.5. Статистичний аналіз результатів методики «Велика П'ятірка»

З відмінностей на рівні тенденцій, відмітимо незначну різницю у тих, хто обрав сценарій припинення бойових дій та приєднання нині окупованих територій України до складу росії, трохи нижчий показник екстраверсії та доброзичливості. Це може свідчити про більш нахилений до конфлікту характер.

Крім того, у досліджуваних, які обрали сценарій про повернення кордону України 1991 року, відмічається трохи нижчий рівень свідомості, що може вказувати на меншу увагу до деталей та низьку мотивацію для пошуку додаткової інформації.



*Рис.3.6. Статистичний аналіз результатів методики «Велика П'ятірка» в залежності від вибору «За» чи «Проти» мирного договору*

Для дослідження відмінностей між групами, що виступили за мирний договір та тих, хто проти вибірка була розділена на 4 групи (рис.3.6):

1. Ті хто проти підписання "Мирного договору"
2. За підписання мирного договору "Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року."
3. За підписання мирного договору "Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року."
4. За підписання мирного договору "Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей."

Як можна побачити з рисунку 3.7. досліджувані, які відмітили, що виступають «проти» підписання мирного договору, мають нижчий рівень екстраверсії, відкритості досвіду та усвідомленості. Ми можемо припустити, що такі особистості зазвичай більш консервативні, віддають перевагу традиційним цінностям та звичаям, а також можуть бути більш нахиленими до збереження статус-кво. Вони можуть мати високу самооцінку та переконання в своїй правоті, але не завжди готові до дискусій та компромісів.

Такі люди можуть бути схильні до певного ступеня догматизму та закритості для нових ідей та поглядів. Вони можуть мати більш вузький круг друзів та знайомих, та віддають перевагу звичайним і стабільним соціальним відносинам.

З іншого боку, такі особистості можуть бути дуже вірні своїй сім'ї та близьким людям, і віддавати перевагу традиційним родинним цінностям. Вони можуть бути більш обережними, коли мова йде про зміни і нові ризики.

В той самий час важливо ще уточнити, що у тих хто виступає «за» підписання мирного договору "Припинення бойових дій з подальшим

приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей" та мають вищі показники за фактором нейротизм.

Це може описати, що такі особистості можуть бути більш емоційно нестійкими і схильними до стресу. Вони можуть також виявляти меншу стійкість до стресових ситуацій та бути більш схильними до депресії та тривоги. З іншого боку, ці люди можуть також бути більш усвідомленими, тобто бути зосередженими на своїх думках та емоціях. Загалом, такі особистості можуть бути емоційно збалансованими, відкритими до досвіду та енергійними, але також можуть бути схильними до стресу та емоційної нестійкості.

Відмінностей між групами, що виступають «за» мирний договір, але за різними не було виявлено. Отже, ми можемо говорити про відмінності між двома групами: ті хто «проти мирного договору» та ті, хто «за», але з умовою "Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей".

Відповідно до результатів методики Шварца «Портрет цінностей» найбільш виражені цінності опитуваних – самостійність, універсалізм, безпека, доброзичливість, досягнення, найменш виражена цінність – традиції. (табл.3.2)

За результатами статистичної перевірки даних, було знайдено статистично значущі відмінності по показнику «Досягнення» серед груп опитуваних, що обрали різні сценарії Мирного договору. Представники групи, що обрали сценарій Мирного договору, що передбачає виведення військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, мають статистично нижчі показники цінності «Досягнення», ніж опитувані з інших двох груп.

А представники групи, які обрали сценарій приєднання нині окупованих територій до складу Росії мають статистично значущо нижчий показник цінності «Досягнення», аніж представники групи, що обрали повернення кордонів України 1991 року.

Щодо відмінностей між групами на рівні тенденцій – відмітимо нижчий рівень вираженості цінності «Безпека» для представників групи, що обрала

приєднання окупованих територій до росії, у порівнянні із представниками двох інших груп.

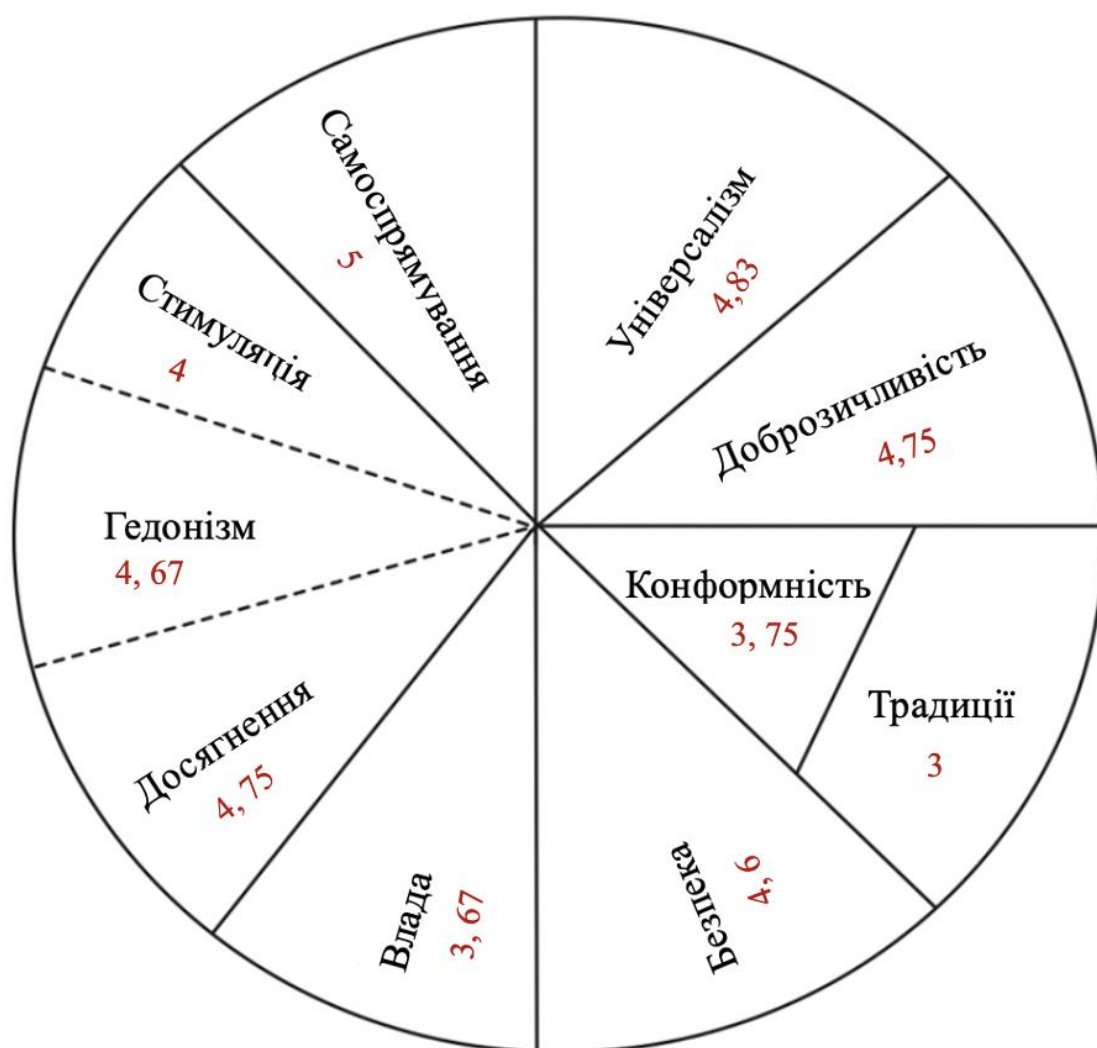
Таблиця 3.2.

**Статистичний аналіз результатів методики «Портрет цінностей»**

Портрет цінностей	Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року	Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року	Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей	Всього
Конформізм	3,75	3,25	3,5	3,75
Традиція	3	2,75	3	2,75
Доброзичливість	4,75	4,5	4,5	4,5
Універсалізм	4,83	4,33	4,5	4,67
Самоспрямування	5	4,5	4,5	4,75
Стимуляція	4	3,67	3,84	4
Гедонізм	4,67	5	4,17	4,67
Досягнення	4,75*	4*	4,63*	4,5

Влада	3,67	3,33	3,67	3,67
Безпека	4,6	4,6	3,9	4,6

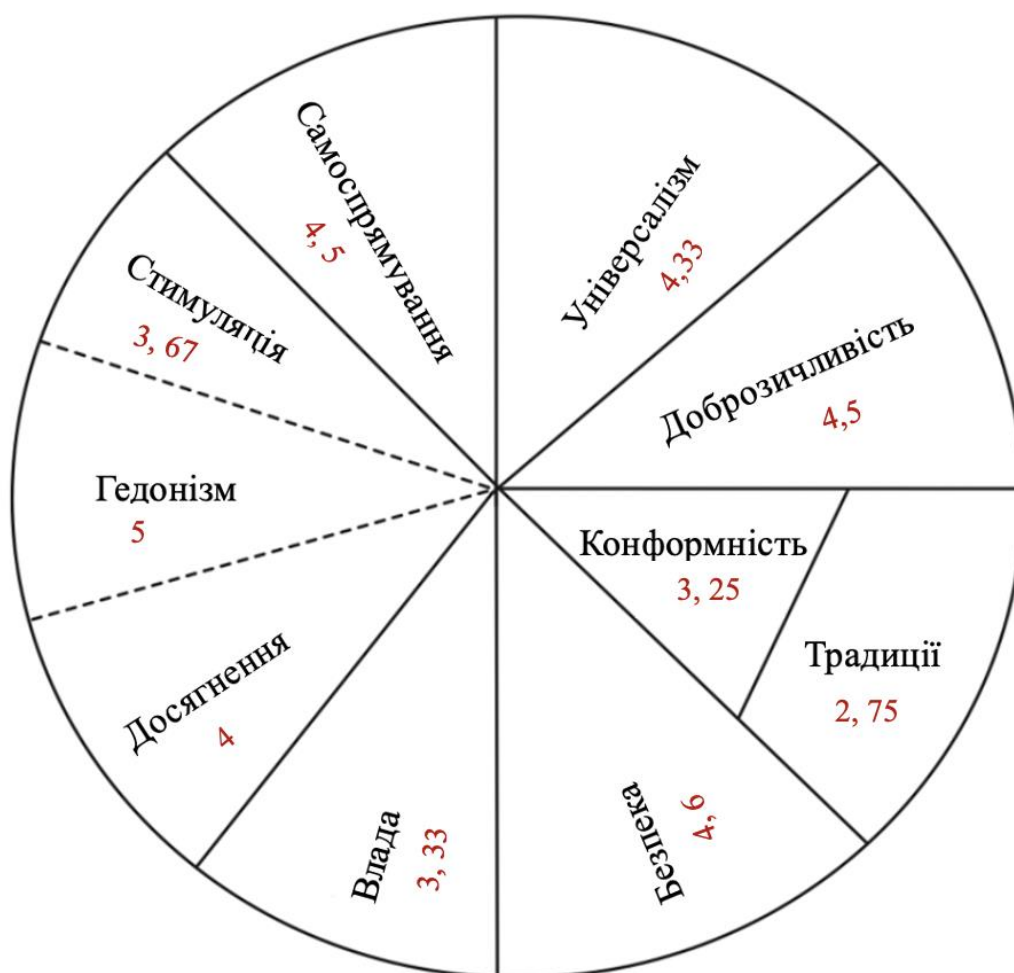
З аналізу даних можемо зробити висновок, що особистості, які обрали сценарій мирного договору, як такий «Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року» мають виражені, домінуючі цінності «Самостійність», «Гедонізм», «Досягнення», «Безпека», «Доброзичливість» та «Універсалізм». (рис.3.7)



3.7. Коло цінностей українців, які виступають за мирний договір  
«припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України.  
Повернення кордону України 1991 року»

Для такої особистості буде характерним цінувати свою незалежність та відчуття власної важливості. Вона проявлятиме рішучість та самостійність у своїх діях. Водночас можна вважати, що такі люди мають виражену цінність універсалізму. Індивіди орієнтовані на гуманітарні цінності та соціальну справедливість. Для них важливими є гуманність, чуйність та милосердя. Вони можуть бути емпатичними та турботливими. Також такі особистості високо цінують стабільність та безпеку у своєму житті. Цінність гедонізму буде вказувати на те, що такі індивіди ставлять на перше місце задоволення своїх потреб та бажань, вони люблять насолоджуватись життям.

Респонденти, які обрали сценарій мирного договору, як такий «Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року» мають такі домінуючі цінності «Доброзичливість», «Гедонізм», «Самостійність», «Безпека» та слабо виражені



цінності «Традиції», «Стимуляція», «Влада» та «Конформізм». (рис.3.8)

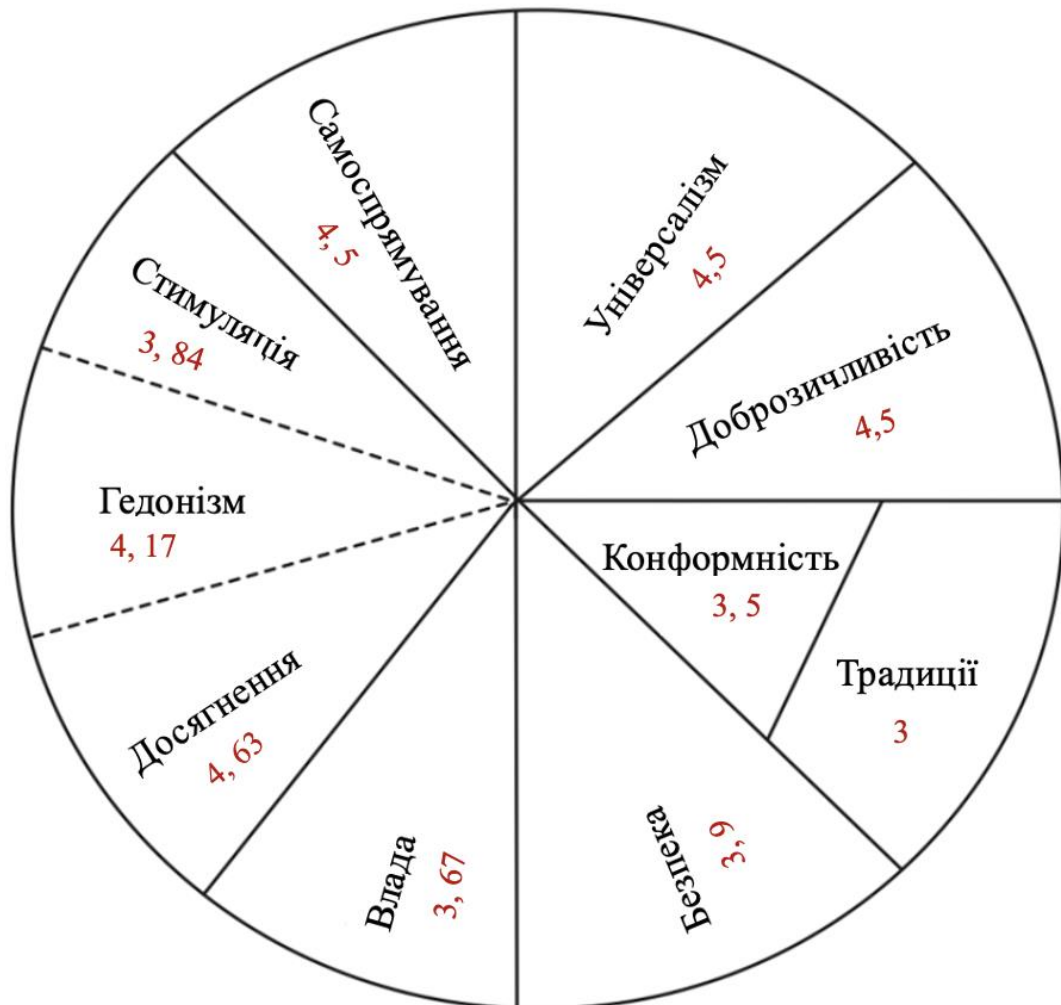
*3.8. Коло цінностей українців, які виступають за мирний договір  
«Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України  
до кордонів 24 лютого 2022 року»*

Їх домінуюча ціннісна орієнтація на «Доброзичливість», «Гедонізм» та «Самостійність» свідчить про те, що вони можуть мати високу мотивацію до задоволення особистих потреб та бажання розвитку власної особистості. Орієнтація на «Безпеку» може вказувати на те, що респонденти прагнуть до стабільності та безпеки в своєму житті. Щодо слабо виражених цінностей, таких як «Традиції», «Стимуляція», «Влада» та «Конформізм», можна припустити, що респонденти не дуже зосереджені на збереженні традицій та ритуалів, а також не мають сильної потреби у досягненні влади або отриманні зовнішньої стимуляції. В цілому, можна сказати, що профіль особистості респондентів, які обрали сценарій мирного договору, характеризується бажанням до миру та зосередженістю на особистих потребах.

Опитувані, які обрали сценарій мирного договору, як такий «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей» мають такі домінуючі цінності «Доброзичливість», «Універсалізм», «Самостійність», «Гедонізм», «Безпека», «Досягнення», «Стимуляція» та слабо виражені цінності «Традиції», «Влада» та «Конформізм».

Для особистостей, що мають такі домінуючі цінності буде характерне бажання допомагати іншим, прив'язувати дії до загальних принципів справедливості і рівності. Окрім цього вони схильні діяти відповідально і самостійно. Така особистість може бути відкритою до нового досвіду і вражень, шукає баланс між задоволенням та досягненням успіху в різних сферах життя. Людина з цим профілем може бути дуже вмотивованою досягненням цілей, але також не буде забувати про своє комфортне життя. Важливість безпеки для такого індивіда впливає на його поведінку і вибір, оскільки він не бажає ризикувати своїм благополуччям, а також відчуттям захищеності. Загальною

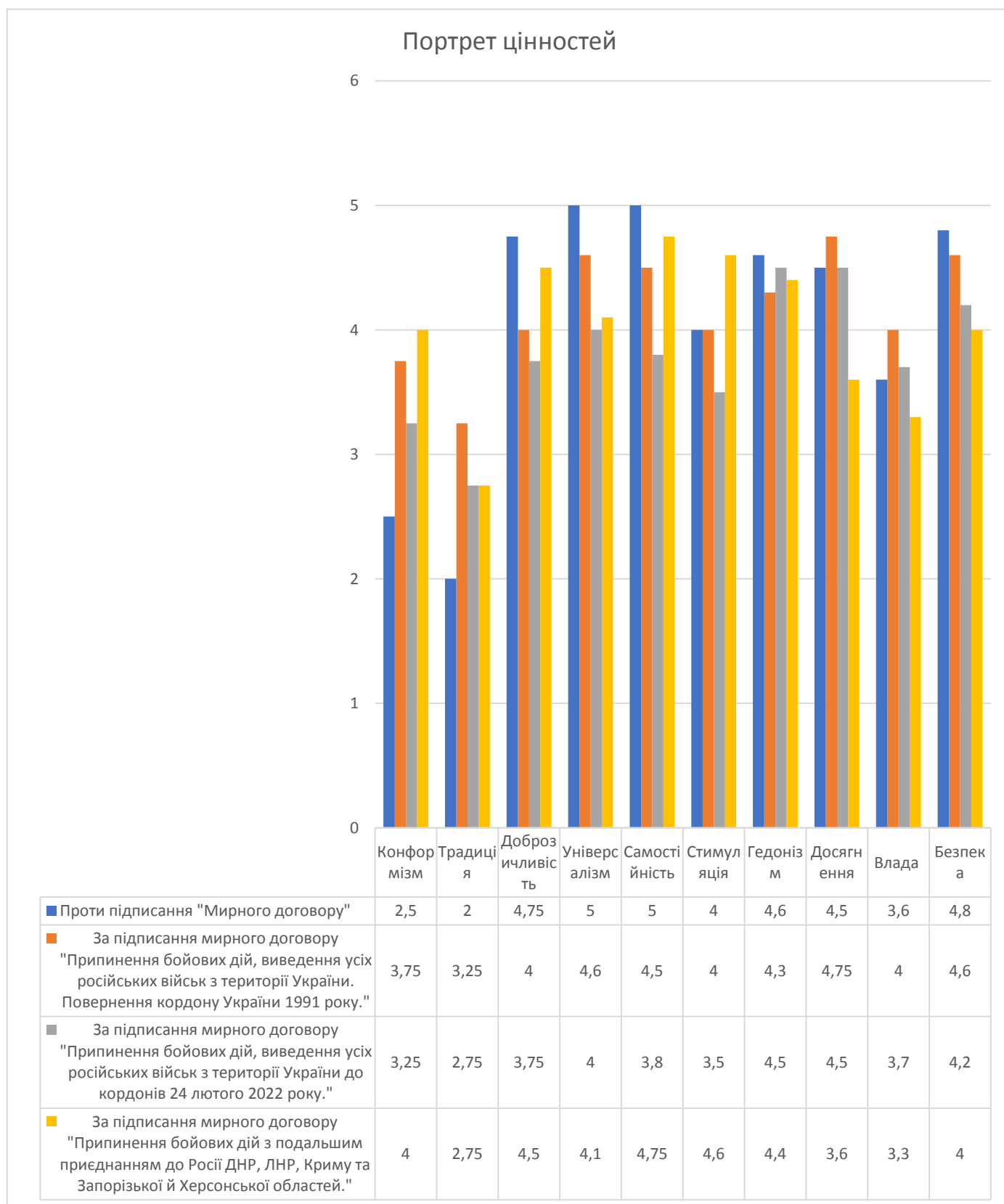
рисую цієї особистості є те, що вона шукає баланс між насолодою і досягненням успіху, зберігаючи при цьому свій комфорт. (рис.3.9)



*3.9. Коло цінностей українців, які виступають за мирний договір «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей»*

Опитувані також проявляють слабо виражені цінності, такі як «Традиції», «Влада» та «Конформізм». Це може вказувати на те, що вони не дуже прив'язані до традиційних цінностей та норм, а також що не хочуть підкорятися авторитетам і бажають діяти самостійно.

Окрім цього, було проведено статистичний аналіз результатів респондентів в залежності від того, виступають вони за мирний договір або ж проти. І якщо так, то який саме сценарій договору вони обрали. (рис.3.10)



*Рис.3.10. Статистичний аналіз результатів методики «Портрет цінностей» в залежності від вибору «За» чи «Проти» мирного договору*

За результатами дослідження можна зробити висновок, що українці, які виступають «проти» підписання мирного договору, характеризуються високим рівнем ціннісних орієнтацій на «Доброзичливість», «Універсалізм», «Самостійність» і «Безпеку». Ці люди схильні до незалежного мислення та поведінки, не дотримуються загальноприйнятих норм і традицій, не піддаються впливу оточуючих.

Значення ціннісних орієнтацій може бути пов'язане з тим, що ці особистості вважають себе захисниками своїх інтересів та інтересів своєї країни. Вони не бажають жертвувати цими інтересами ради досягнення мирного врегулювання конфлікту. Відносно низький показник за конформізмом та традиціями може свідчити про те, що ці люди не піддаються впливу соціального оточення та різних форм тиску на їхні переконання.

Досліджувані, які відмітили, що вони виступають "за" підписання мирного договору "Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей" мають вищі показники за цінністю «Доброзичливість», «Конформізмом», «Самостійність», «Стимуляція» в порівнянні з іншими двома групами, що також виступають "за" підписання договору. Окрім цього, дана група має нижчий показник цінності «Традиція», «Влада» та «Безпека», що вказує на меншу вираженість.

Такі ціннісні орієнтації можуть бути пов'язане з тим, що ці особистості вважають себе більш самостійними. Вони ставлять на перше місце соціальну гармонію та добробут людей. Також мають вищий рівень конформізму, тобто більш схильні до підпорядкування правилам та очікуванням суспільства. Схильні до новацій та змін, а не до збереження старих традицій. Окрім цього, їм характерний низький рівень вираженості цінностей влади та безпеки, що може означати, що вони не дуже цінують або не відчують необхідність в контролі та стабільності.

Ці люди можуть бути відкриті до різноманітних поглядів та готові до взаємодії з іншими людьми.

Варто також зазначити, що респонденти, які відмітили, що вони "за" підписання мирного договору "Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року" мають високі показники за такими цінностями: «Традиції», «Влада» та «Досягнення».

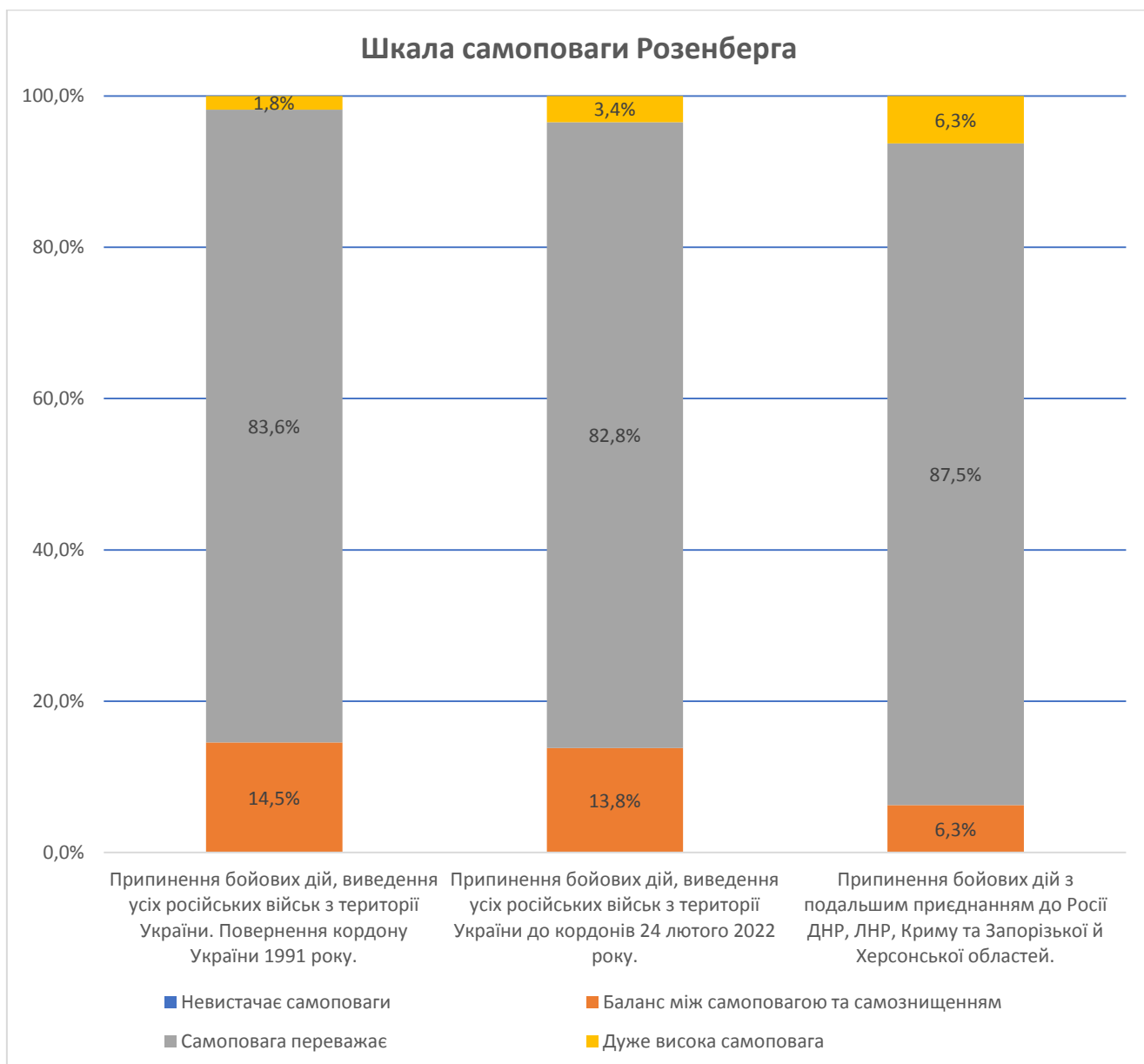
Такі особистості, ймовірно, ставлять на перше місце збереження традицій, культури та історії України, і вважають, що повернення кордону до 1991 року є важливим кроком в збереженні державного суверенітету та територіальної цілісності. Вони також можуть бути віддані принципам влади та визнають важливість ефективного та сильного уряду. Однак, їхнє бажання дотримуватися владних та авторитарних структур може також свідчити про бажання контролю та стабільності в суспільстві. Загалом, такі респонденти можуть бути більш схильними до відстоювання консервативних поглядів та ставлення до влади.

Варто відмітити, що респонденти, які обрали підписання мирного договору «Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року» та мають нижче показники за такими цінностями: «Доброзичливість», «Самостійність», "Стимуляція" та «Універсалізм» в порівнянні з іншими групами.

Характеризуючи дану частину вибірки можна зробити висновок, що для них своєрідна прагматичність та раціональність в прийнятті рішень. Вони більш прив'язані до конкретних інтересів, схильні до прийняття загальноприйнятих рішень. Орієнтовані на спокійне та безпечне середовище.

За результатами шкали самоповаги Розенберга більшість опитаних мають перевагу самоповаги над самознищенням. За результатами статистичної перевірки даних, не було знайдено статистично значущих відмінностей у показниках груп опитуваних, що обрали різні сценарії Мирного договору. (рис. 3.11)

З відмінностей на рівні тенденцій, відмітимо, що серед опитаних, що обрали сценарій «Припинення бойових дій та приєднання нині окупованих територій України до складу росії», більше тих, у кого самоповага переважає, а також тих, хто має дуже високу самоповагу. Окрім цього тільки 6,3% тих, у кого самоповага та самознищення перебувають на одному рівні.



*Рис.3.11. Статистичний аналіз результатів шкали самоповаги Розенберга*

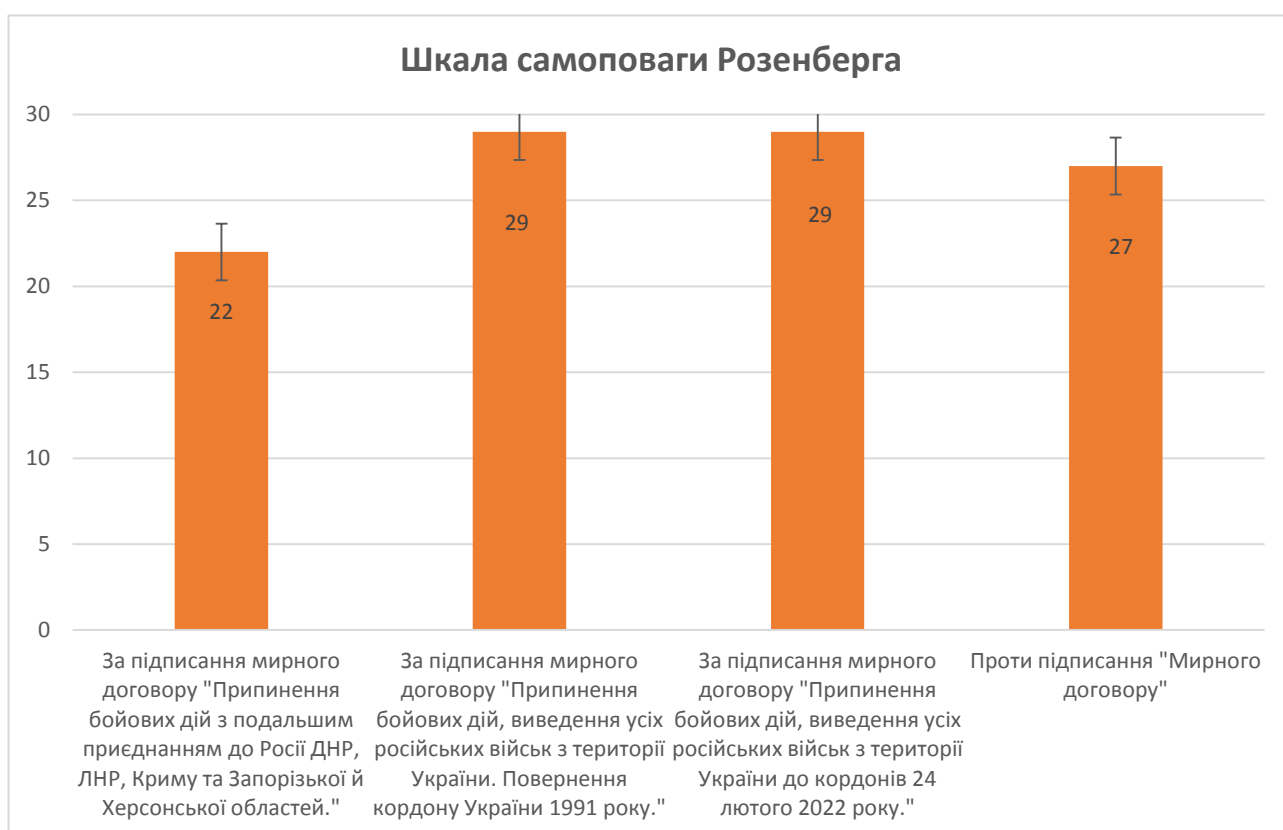
Для дослідження відмінностей між групами були досліджені ці 4 групи на ознаку відмінності за показниками результатів шкали самоповаги Розенберга (рис.3.12):

1. Ті хто проти підписання "Мирного договору"

2. За підписання мирного договору "Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року."

3. За підписання мирного договору "Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року."

4. За підписання мирного договору "Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й



Херсонської областей."

*Рис.3.12. Статистичний аналіз результатів шкали самоповаги Розенберга в залежності від вибору «За» чи «Проти» мирного договору*

На рисунку 3.14. вказані дані шкали самоповаги Розенберга в залежності від вибору «За» чи «Проти» мирного договору. Аналізуючи їх ми можемо вказувати, що респонденти, які виступають за підписання мирного договору «Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР,

Криму та Запорізької й Херсонської областей» мають характерну ознаку того, що думка цих осіб балансує між самознищенням та самоповагою. Є певне коливання то в один, то в інший бік.

За результатами методики на визначення локус контролю найбільш виражена інтернальність опитуваних у сфері міжособистісних відносин, а найменш виражена – у шкалі інтернальності в області невдач, та загальній шкалі інтернальності. (3.13)

## СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ МЕТОДИКИ ЛОКУСУ КОНТРОЛЯ ДЖ.РОТТЕРА

- Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року
- Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року
- Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей

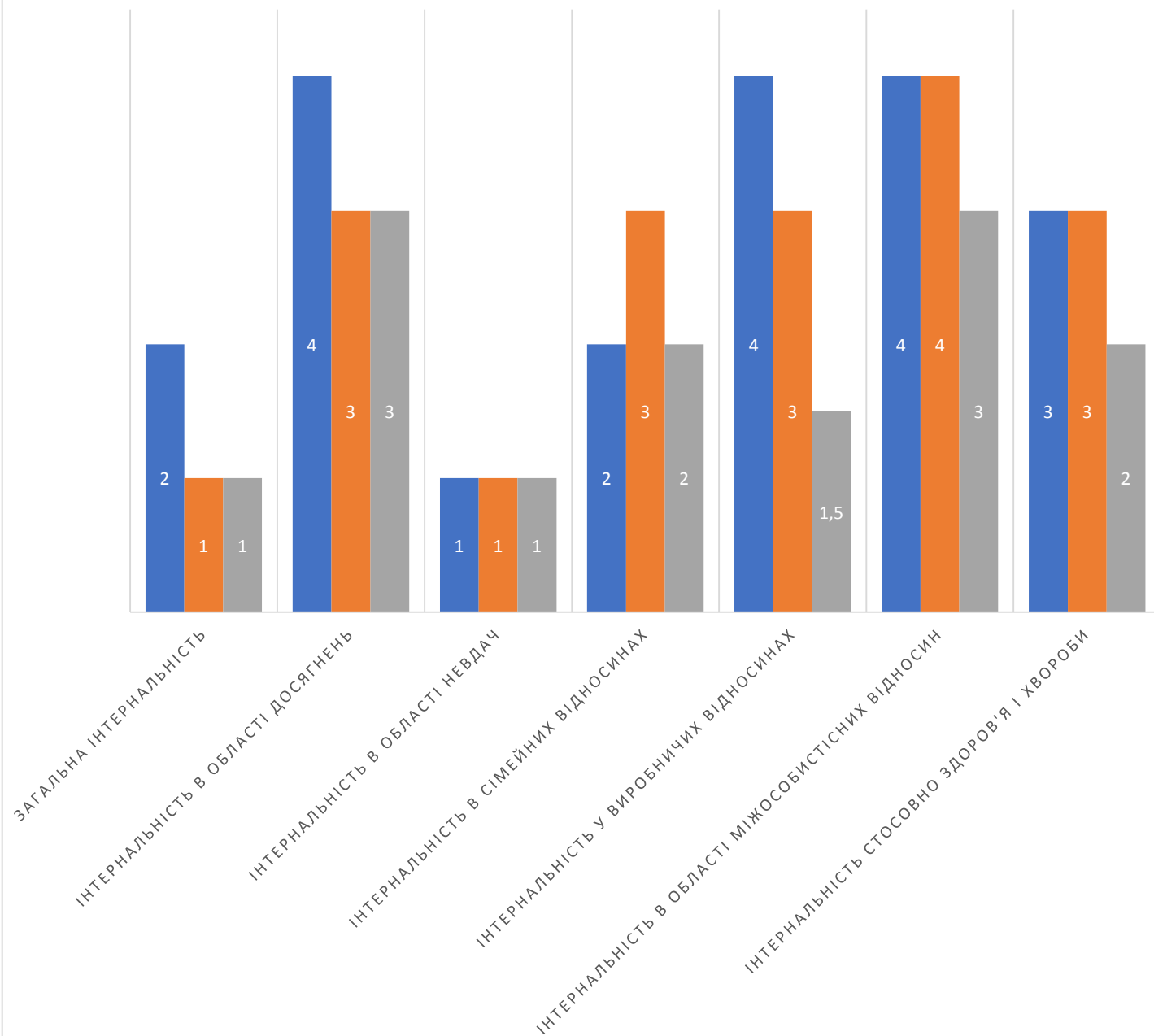
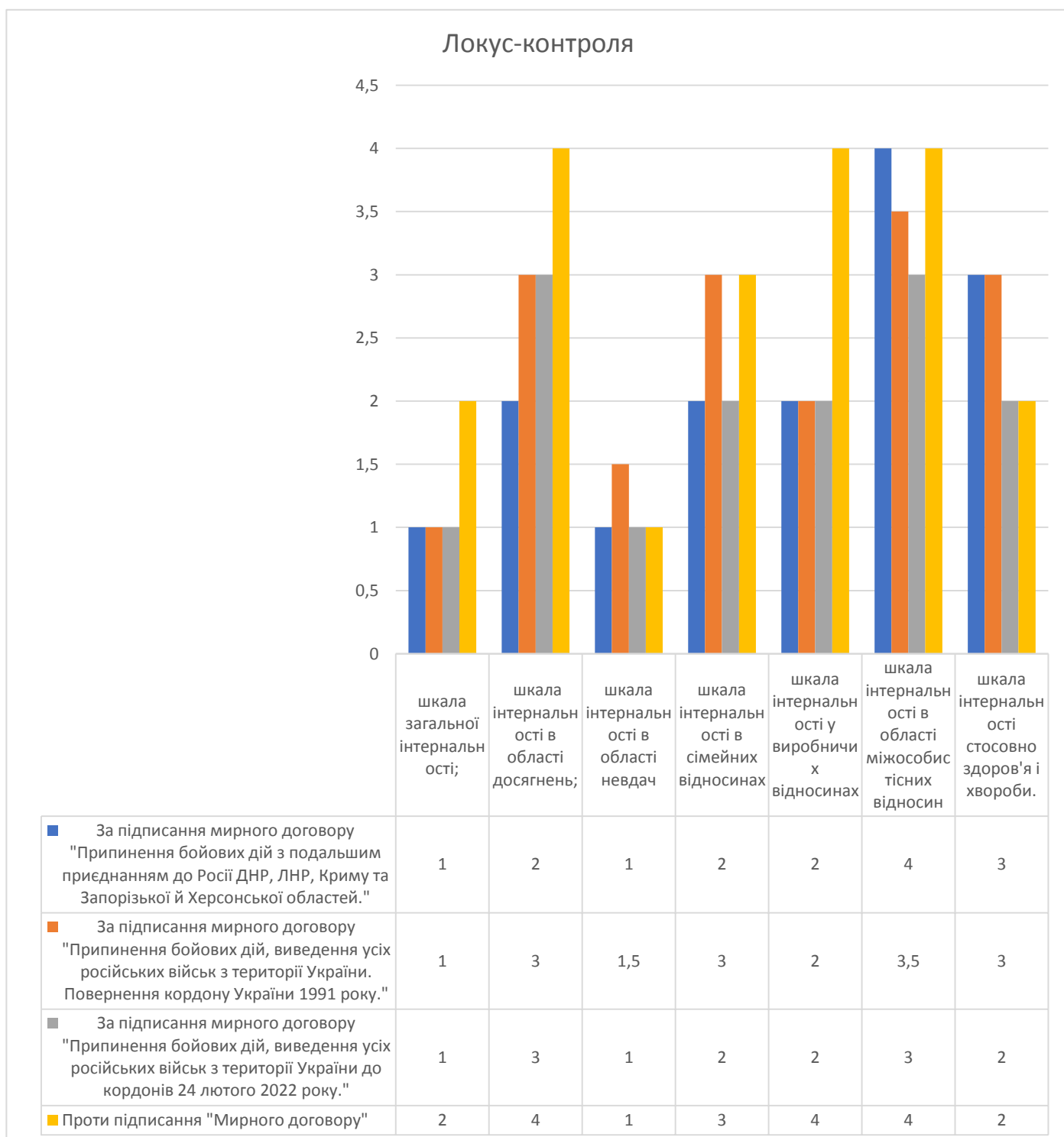


Рисунок 3.13. Статистичний аналіз результатів методики локусу контролю  
Дж.Роттера

За результатами статистичної перевірки даних, не було знайдено статистично значущих відмінностей у показниках груп опитуваних, що обрали різні сценарії Мирного договору.



*Рис.3.14. Статистичний аналіз результатів методики локусу контролю Дж.Роттера в залежності від вибору «За» чи «Проти» мирного договору*

З відмінностей на рівні тенденцій, відмітимо, що серед опитаних, що обрали сценарій повернення кордону України 1991 року, порівняно з представниками двох інших груп більш виражена загальна інтернальність, інтернальність в області досягнень, інтернальність у виробничих відносинах та інтернальність стосовно здоров'я. Це свідчить про більшу готовність опитаних з цієї групи відчувати себе відповідальними за події у своїх життях у перерахованих сферах.

Аналізуючи дані за методикою локусу контролю Дж.Роттера в залежності від вибору «Проти» підписання мирного договору чи «За» було виявлено більшість респондентів проявляють екстернальний локус контролю. (рис.3.14)

Досліджувані, які виступають за підписання мирного договору з подальшим приєднанням територій до росії мають екстернальний локус контролю в області досягнень, невдач, сімейних відносинах, стосовно здоров'я і хвороби, виробничих відносинах, але окрім міжособистісних відносин. Тут вони більше тяжіють до інтегрального локусу контролю. Такі особи вважають, що їхній успіх, невдачі та досягнення залежать від інших, від соціального середовища.

Важливо також звернути увагу на показники за методикою локусу контролю у респондентів, які відмітили, що виступають проти підписання мирного договору. У них більш виражений інтернальний локус контролю в області досягнень, виробничих та міжособистісних відносинах. Для них є більш характерним вірити у свої здібності та контролюють свої вчинки. Вони вважають, що їх успіхи в житті залежать від їх власних зусиль та рішень, а не від зовнішніх факторів.

Ці респонденти також можуть бути більш зосередженими на досягненнях у виробничій та міжособистісній сферах. Можуть відчувати себе конкурентоспроможними та успішними, коли досягають певних цілей та мають вплив на своє оточення.

Однак, ці респонденти можуть вважати, що їхні інтереси та переконання важливіші за загальне благо або довгострокові наслідки.

### **3.3. Факторна структура цінностей та особистісних властивостей українців залежно від вибору сценарію мирного договору**

Окремим завданням даної роботи була розробка факторної структури вибору умов мирного договору, ціннісної структури та особистісних властивостей українців в умовах повномасштабного вторгнення Росії, що потенційно може стати корисною при подальшому дослідженні у даній галузі. Для досягнення цього завдання було застосовано факторний аналіз.

Факторний аналіз - це статистичний метод дослідження, який застосовується для визначення невідомої величини або категорії, що пов'язана з багатьма вимірюваними характеристиками. Це може бути корисно для вивчення вибору умов мирного договору, ціннісної структури та особистісних властивостей українців в умовах повномасштабного вторгнення Росії.

Оскільки факторний аналіз базується на кореляційних зв'язках між параметрами, то ці зв'язки вважаються факторами або латентними змінними, які не можуть бути безпосередньо виміряні. Це дозволяє відобразити складність взаємозв'язків між різними характеристиками і знайти спільні фактори, які їх поєднують.

Факторний аналіз має дві основні цілі: визначення взаємозв'язків між змінними та їх об'єктивна класифікація за допомогою R-класифікації, а також зниження кількості змінних. В свою чергу це дозволяє зменшити складність дослідження і зробити його більш зрозумілим і легким у сприйнятті.

Факторний аналіз було проведено окремо для 2 груп опитаних – тих, хто виступає за підписання Мирного договору, та тих, хто проти цього.

Перед проведенням факторного аналізу дані було проаналізовано за допомогою тесту сферичності Бартлетта та критерію адекватності вибірки Кайзера–Мейера–Олкіна (КМО). Ці тести дозволяють перевірити нульові гіпотези про відсутність кореляцій між параметрами та про те, що окремі коефіцієнти кореляції між вихідними змінними в дійсності рівні нулю.

Для тих, хто виступає за підписання Мирного договору, отримана факторна модель є якісною та може бути проінтерпретована, оскільки міра

КМО більше 0,5 (0,642), що свідчить про те, що факторний аналіз можна приміняти до обраних змінних, та рівень значущості критерія сферичності Бартлетта менший за 0,05 ( $p=0,000$ ), що свідчить про те, що обрані змінні корелюють між собою, отже, наявний зв'язок між змінними всередині факторів.

Факторна модель складається з 8 факторів, сумарна дисперсія яких складає 75%. Навантаження всередині факторів є досить високими – від 0,4 до 0,9, що свідчить про високий внесок змінної у фактор. (Додаток Ж)

Отже, при аналізі в SPSS було отримано наступну факторну модель:

- 1) Перший фактор «Гармонія» описує взаємозв'язок цінності «Доброзичливість» (0,881), цінності «Конформізм» (0,866), цінності «Універсалізм» (0,771), цінності «Гедонізм» (0,742), цінності «Безпека» (0,687), цінності «Традиція» (0,638), цінності «Самостійність» (0,619), цінності «Стимуляція» (0,646). (табл.3.3)

Таблиця 3. 3.

#### Факторна структура вимірюваних властивостей

Перший фактор «Гармонія»	Цінність «Доброзичливість»
	Цінність «Конформізм»
	Цінність «Універсалізм»
	Цінність «Гедонізм»
	Цінність «Безпека»
	Цінність «Традиція»
	Цінність «Самостійність»
	Цінність «Стимуляція»

Цінність "Доброзичливість" виявляється у бажанні допомагати та бути чуйним до потреб інших, цінність "Конформізм" – у бажанні відповідати очікуванням та нормам соціального середовища, цінність "Універсалізм" – у сприйнятті всіх людей як рівних та дотриманні принципів справедливості, цінність "Гедонізм" – у прагненні до задоволення та насолоди, цінність

"Безпека" – у потребі в захисті від небезпек та загроз, цінність "Традиція" – у повазі до культурної спадщини та минулого, цінність "Самостійність" – у бажанні мати свою точку зору та діяти самостійно, цінність "Стимуляція" – у бажанні досягнення успіху та розвитку.

У факторі "Гармонія" ці цінності співіснують таким чином, що людина прагне знаходити баланс між ними. Вона може поєднувати бажання допомогти іншим та відповідати їх очікуванням, дотримуючись принципів справедливості, або забезпечувати свою безпеку, дотримуючись традицій, та одночасно розвивати свої інтереси й отримувати задоволення.

2) Другий фактор «Інтернальний локус контролю та досягнення» описує взаємозв'язок таких характеристик локусу-контролю шкала інтернальності у виробничих відносинах (0,860), шкала загальної інтернальності (0,838), шкала інтернальності в області досягнень (0, 737). (табл.3.4)

*Таблиця 3. 4.*

#### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

Другий фактор «Інтернальний локус контролю та досягнення»	Шкала інтернальності у виробничих стосунках
	Шкала загальної інтернальності
	Шкала інтернальності в сфері досягнень

Цей фактор описує осіб з високим рівнем інтернального локусу контролю (внутрішнього контролю), що схильні бути більш успішними в досягненні своїх цілей, вирішенні проблем та підвищенні продуктивності на роботі. Такі випробувані переконані, що їхні дії та рішення впливають на результати їхньої роботи, на певну групу. Окрім цього, для осіб з високим рівнем інтернальності у виробничих стосунках важливе кар'єрне зростання. Вони вірять, що їх досягнення залежать від їхньої праці та зусиль.

Отже, цей фактор вказує на те, що люди з високим рівнем інтернального локусу контролю та досягнень схильні до більшої самостійності, активності та мотивації в досягненні своїх цілей, що може мати позитивний вплив на їхню продуктивність та успіх у кар'єрі.

3) Третій фактор «Владні досягнення» описує взаємозв'язок двох цінностей «Досягнення» (0,827) та «Влади» (0,818) (табл.3.5)

*Таблиця 3. 5.*

#### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

Третій фактор «Владні досягнення»	Цінність «Досягнення»
	Цінність «Влада»

Даний фактор відображає бажання людей досягти влади та контролю, як засіб досягнення успіху та визнання. Люди, які цінують цінність "Досягнення", зазвичай мають високі цілі і амбіції, та прагнуть досягти успіху у своїх професійних та особистих цілях. Такі люди бажають контролювати своє середовище та отримати визнання своєї важливості. Отже, влада може бути одним з засобів досягнення цілей та успіху, які є важливими для людей, які цінують цінності "Досягнення" та "Влади".

4) Четвертий фактор «Інтернальний локус контролю та сімейні відносини» описує взаємозв'язок таких характеристик локусу-контролю шкали інтернальності в області невдач (0,858) та шкали інтернальності в сімейних стосунках (0,856). (табл.3.6)

*Таблиця 3. 6.*

#### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

Четвертий фактор «Інтернальний локус контролю та сімейні стосунки»	Шкала інтернальності в області невдач
	Шкала інтернальності в сімейних стосунках

Фактор, що описує взаємозв'язок характеристик, які притаманні особистості для якої важливе відчуття контролю над своїм життям в області невдач. Низький рівень інтернальності в сімейних стосунках може вказувати на те, що особистість відчуває більшу контрольованість у своїх особистих проблемах, ніж у відносинах з рідними та близькими. Це може мати вплив на ставлення індивіда до своєї сім'ї та бажання контролювати ситуацію у своїх особистих невдачах.

5) П'ятий фактор «Тривога» описує взаємозв'язок таких характеристик як нейротизм (0,816) та зворотній прояв шкали інтернальності стосовно здоров'я і хвороби (-0,605) . (табл.3.7)

*Таблиця 3. 7.*

#### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

П'ятий фактор «Тривога»	Зворотній прояв шкали інтернальності стосовно здоров'я і хвороби
	Нейротизм

Нейротизм та зворотній прояв шкали інтернальності стосовно здоров'я і хвороби можуть взаємодіяти у формуванні психосоматичних симптомів. Таким чином, даний фактор описує властивості українців, що характеризуються тенденцією переживати стреси та емоційні збурення, можуть мати більшу схильність до фізичних захворювань. Зворотній прояв шкали інтернальності стосовно здоров'я і хвороби, який вказує на те, що людина вірить, що вона не здатна впливати на своє здоров'я та що це залежить від зовнішніх факторів, таких як генетика або випадковість, також може підвищувати ризик виникнення психосоматичних захворювань.

б) Шостий фактор «Соціальна адаптація» описує взаємозв'язок двох характеристик доброзичливості (0,657) та екстраверсії (0,736). (табл.3.8)

### Факторна структура вимірюваних властивостей

Шостий фактор «Соціальна адаптація»	Доброзичливість
	Екстраверсія

Даний фактор на відміну від попередніх описує ті властивості українців, які готові підписати мирний договір, що характеризуються схильністю до високого рівня доброзичливості. Такі особистості зазвичай схильні до спілкування, мають високу емоційну відкритість і прагнуть до того, щоб бути ближче до інших людей. Це робить їх більш схильними до соціальної адаптації, адже вони здатні взаємодіяти з іншими людьми і створювати міцні стосунки.

З іншого боку, ми говоримо про українців для яких характерною є така риса як екстраверсія. Такі індивіди зазвичай є енергійними, комунікабельними і здатними до соціальної діяльності. Вони люблять бути у центрі уваги і мають схильність до проявів емоцій. Ці риси також можуть сприяти їх соціальній адаптації, оскільки вони здатні активно брати участь у соціальному житті і встановлювати контакти з іншими людьми.

Отже, високий рівень доброзичливості та екстраверсії може сприяти соціальній адаптації людини, оскільки вона здатна взаємодіяти з іншими людьми, створювати міцні стосунки та активно брати участь у соціальному житті.

7) Сьомий фактор «Соціальна поведінка» описує взаємозв'язок двох характеристик самоповаги (0,824) та шкали інтернальності в області міжособистісних стосунків, екстраверсії (0,463). (табл.3.9)

Таблиця 3. 9.

**Факторна структура вимірюваних властивостей**

Сьомий фактор «Соціальна поведінка»	Самоповага
	Шкала інтернальності в області міжособистісних стосунків, екстраверсії

Даний фактор відображає ставлення людини до себе та до інших людей. Висока самоповага може свідчити про позитивне ставлення до себе та впевненість у своїх здібностях, якостях, що може бути пов'язано з більш вираженою екстраверсією в міжособистісних відносинах. Люди з високим рівнем самоповаги можуть бути більш відкриті до спілкування з іншими та шукати співрозмовників, що сприяє розвитку соціальних контактів. Це може забезпечувати більше можливостей для розвитку в цьому напрямку.

Отже, цей фактор відображає взаємозв'язок між самоповагою та ставленням до інших, яке може бути підсилене більш вираженою екстраверсією в міжособистісних стосунках.

8) Восьмий фактор «Відкритість» описує взаємозв'язок двох характеристик відкритість досвіду (0,865) та свідомість (0,574). (табл.3.10)

Таблиця 3. 10.

**Факторна структура вимірюваних властивостей**

Восьмий фактор «Відкритість»	Свідомість
	Відкритість досвіду

Цей фактор вказує на те, наскільки особистість готова розвиватися і навчатися новому, а також наскільки свідомо вона оцінює свої дії. Такі особистості високо оцінюють ці характеристики, можуть бути більш відкриті

до нових ідей, досвіду та можуть бути більш готові до змін. Вони також є більш свідомими в своїх діях, краще можуть усвідомлювати свої емоції та думки.

В цілому, взаємозв'язок цих двох характеристик може вказувати на те, що людина може бути більш успішною та задоволеною в житті.

У тих, хто проти підписання Мирного договору, результати наступні: отримана факторна модель є якісною та може бути проінтерпретована, оскільки міра КМО більше 0,5 (0,555), що свідчить про те, що факторний аналіз можна приміняти до обраних змінних, та рівень значущості критерія сферичності Бартлетта менший за 0,05 ( $p=0,000$ ), що свідчить про те, що обрані змінні корелюють між собою, отже, наявний зв'язок між змінними всередині факторів.

Факторна модель складається з 8 факторів, сумарна дисперсія яких складає 73%. Навантаження всередині факторів є досить високими – від 0,5 до 0,9, що свідчить про високий внесок змінної у фактор. Остання, восьма модель, були виключена з аналізу, адже мала лише 1 особистісну характеристику. (Додаток 3)

Під час аналізу було отримано наступну факторну модель:

1. Перший фактор «Стабільність» описує взаємозв'язок цінності «Доброзичливість» (0,693), цінності «Конформізм» (0,883), цінності «Безпека» (0,718), цінності «Традиція» (0,789). (табл.3.11)

*Таблиця 3. 11.*

#### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

Перший фактор «Стабільність»	Цінність «Доброзичливість»
	Цінність «Конформізм»
	Цінність «Безпека»
	Цінність «Традиція»

Взаємозв'язок цих чотирьох цінностей можна описати як фактор, що відображає важливість соціальної стабільності і згоди в групі або спільноті. Це може бути пов'язано зі здатністю до адаптації до встановлених норм і вимог

соціального середовища, а також з бажанням зберегти мир і згоду з іншими людьми. Особа, яка цінує доброзичливість, конформізм, безпеку та традиції, може бути більш схильна до дотримання соціальних норм і визнання авторитету традицій та інституцій. Водночас, такі особи можуть мати більшу тенденцію до відчуття групової належності та меншу до індивідуалізму та ризику.

2. Другий фактор «Контроль життя» описує взаємозв'язок характеристик локус контролю шкала інтернальності у виробничих відносинах (0,883), шкала загальної інтернальності (0,852), шкала інтернальності в області досягнень (0,648) та шкала інтернальності в області невдач (0,507). (табл.3.12)

*Таблиця 3. 12.*

### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

Другий фактор «Контроль життя»	Шкала інтернальності у виробничих стосунках
	Шкала загальної інтернальності
	Шкала інтернальності в області досягнень
	Шкала інтернальності в області невдач

Даний фактор описує респондентів, що спроможні контролювати своє життя та події, які в ньому відбуваються. Індивід з високим рівнем інтернальності вважає, що він контролює події, що відбуваються навколо нього. Високий рівень інтернальності пов'язаний з вищим рівнем самооцінки, більшою впевненістю в собі та успішністю у досягненні своїх цілей.

Шкала інтернальності у виробничих стосунках описує рівень інтернальності людини у відношенні до її професійної діяльності. Високий рівень інтернальності по цій шкалі свідчить про те, що людина вважає успіх у її професійній діяльності залежить від її зусиль, здібностей та рішень.

Для такої особистості буде характерно вважати, що вона має контроль над своїм життям та що результати її дій залежать від неї.

3. Третій фактор «Досягнення» описує взаємозв'язок таких цінностей «Самостійність» (0,803), «Гедонізм» (0,759), «Універсалізм» (0,655), «Стимуляція» (0,667). (табл.3.13)

Таблиця 3. 13.

### Факторна структура вимірюваних властивостей

Третій фактор «Досягнення»	Цінність «Самостійність»
	Цінність «Гедонізм»
	Цінність «Універсалізм»
	Цінність «Стимуляція»

Цінності «Самостійність», «Гедонізм», «Універсалізм» та «Стимуляція» можуть бути пов'язані зі ставленням людини до власного життя та відносин з іншими людьми та соціумом в цілому.

Цінність «Самостійність» описує бажання людини до незалежності та свободи в діяльності. Цінність «Гедонізм» відображає потребу людини у задоволенні своїх потреб та бажанні до насолоди та комфорту. Цінність «Універсалізм» описує відкритість та бажання допомогти іншим людям та соціуму в цілому. Цінність «Стимуляція» відображає бажання до нових вражень та здатності до ризику.

Взаємозв'язок між цими чотирма цінностями може вказувати на те, що для такої особистості буде характерно високо цінувати свою незалежність та свободу. Вона може також мати бажання отримувати нові враження та досягати успіху у поставлених задачах, а також прагнути до того, щоб її дії не завдали шкоди іншим людям.

Також цінність «Універсалізм» може відображати бажання до соціальної відповідальності та допомоги іншим людям, що може зменшувати бажання до забезпечення свого комфорту та насолод. В цілому, для такого індивіда цінність

«Самостійність» може змінюватись в залежності від того, наскільки допомога іншим людям та соціальна відповідальність є важливими для даної людини.

4. Четвертий фактор «Іпохондрія» описує взаємозв'язок таких факторів зворотній прояв цінності «Влада» (-0, 570), добросовісність (0,826) та шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби (0,475). (табл.3.14)

Таблиця 3. 14.

#### Факторна структура вимірюваних властивостей

Четвертий фактор «Іпохондрія»	Зворотній прояв цінності «Влада»
	Добросовісність
	Шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби

Цей фактор описує українців, які виступили проти підписання мирного договору. Можна вважати, що для них будуть характерні такі ознаки: нижчий рівень самоконтролю та відповідальності. З іншого боку, більш висока шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороб може вказувати на те, що люди з більш внутрішньою мотивацією щодо свого здоров'я та самопізнанням можуть бути більш добросовісними та відповідальними стосовно свого здоров'я. Таким чином, можна зробити висновок, що фактор, який описує цей взаємозв'язок, може бути пов'язаний зі здатністю до самоконтролю та відповідальності, а також зі свідомим ставленням до власного здоров'я й здоров'я оточуючих людей загалом.

5. П'ятий фактор «Прогресивність» описує взаємозв'язок таких факторів відкритість досвіду (0,556) та самоповага (0,782). (табл.3.15)

Таблиця 3. 15.

#### Факторна структура вимірюваних властивостей

П'ятий фактор «Прогресивність»	Відкритість досвіду
	Самоповага

Даний фактор на відміну від попередніх описує ті властивості українців, які готові підписати мирний, що характеризуються схильністю до нових і нестандартних ідей, культурних та соціальних практик, мистецтва і науки. Це може допомогти їм розвивати свої здібності і знання в цих областях, що збільшує їхню самоповагу.

З іншого боку, люди з високим рівнем самоповаги мають глибоку повіру в свої здібності та якості, часто проявляють самостійність у своїх рішеннях і діях.

Отже, такі особистості більш креативні та прогресивні, але водночас вони можуть бути уважні до можливих недоліків у своїй поведінці та враховувати думки, поради інших людей.

6. Шостий фактор «Задоволеність сімейними стосунками» описує взаємозв'язок шкали інтернальності в сімейних відносинах (0,521) та цінність «Досягнення» (0,786). (табл.3.16)

*Таблиця 3. 16.*

#### **Факторна структура вимірюваних властивостей**

Шостий фактор «Задоволеність сімейними стосунками»	Цінність «Досягнення»
	Шкала інтернальності в сімейних відносинах

Взаємозв'язок між шкалою інтернальності в сімейних відносинах та цінністю "Досягнення" може вказувати на те, що люди, які віддають перевагу досягненням і мають внутрішню мотивацію, зазвичай більш самодостатні та незалежні. Вони можуть ставити перед собою високі цілі та зосереджуватись на досягненні своїх мрій та планів. Респонденти з високим рівнем інтернальності в сімейних стосунках зазвичай мають сильні зв'язки з родиною. Прагнуть до збереження та підтримки цих зв'язків. Ці дві характеристики можуть сприяти успіху в житті та задоволенню від сімейних відносин.

7. Сьомий фактор «Стійкість» описує взаємозв'язок трьох характеристик нейротизм (0,706), доброзичливість (0,671) та шкали інтернальності в області міжособистісних відносин (0,665). (табл.3.17)

Таблиця 3. 17.

### Факторна структура вимірюваних властивостей

Сьомий фактор «Стійкість»	Нейротизм
	Шкала інтернальності в області міжособистісних відносин
	Доброзичливість

Даний фактор описує властивості тих українців, які виступили проти підписання мирного договору. Для них буде характерна емоційна стійкість та сприйняття соціальної підтримки з боку близьких людей. Відповідно, люди з вищим рівнем нейротизму можуть бути менш стійкими до стресів та негативних емоцій, але бути більш вразливими до позитивних стимулів та підтримки від інших людей. Доброзичливість, у свою чергу, може впливати на прагнення допомагати іншим людям та підтримувати позитивні взаємини з ними. Шкала інтернальності у сфері міжособистісних стосунків також може відображати ступінь розвиненості соціальної підтримки й здатність людини до самостійного рішення проблем. Це може бути з іншими людьми. Всі ці характеристики можуть взаємодіяти у факторі, що відображає здатність людини до емоційної стійкості, підтримки та самостійності в міжособистісних відносинах.

### Висновки до Розділу 3

1. Аналіз емпіричних даних засвідчив, що третина опитаних нами респондентів перебуває за кордоном, а дві третини – на території України. З них 48% опитаних гіпотетично готові підписати мирний договір, а 52% - не готові. Готовність підписання мирного договору є вищою серед осіб, що обрали умови припинення бойових дій та приєднання окупованих територій до росії. 29% обрали умови, що передбачають виведення російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, а 16% обрали договір, що передбачає припинення бойових дій та приєднання до росії нині окупованих територій.

2. Було знайдено статистично значущі відмінності за результатами методики «Портрет цінностей». Зокрема, представники групи, що обрали сценарій мирного договору, що передбачає виведення військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, мають статистично нижчі показники цінності «Досягнення», ніж опитувані з інших двох груп.

3. Виявлено відмінності між групами, які виступають «проти» та «за» підписання мирного договору з різними типами сценаріїв. Українці, які виступають проти підписання мирної угоди, мають високий рівень цінностей, пов'язаних з "Дружелюбністю", "Універсалізмом", "Незалежністю" та "Безпекою". На противагу цьому, ті, хто підтримує мирну угоду, мають вищі показники за такими цінностями, як "Дружелюбність", "Конформність", "Незалежність" та "Стимулювання", і нижчі показники за такими цінностями, як "Традиції", "Влада" та "Безпека". Крім того, ті, хто віддає перевагу мирній угоді з умовою виведення російських військ, мають вищі показники за такими факторами, як "Традиції", "Влада" та "Досягнення". Тоді як ті, хто віддає перевагу негайному виведенню військ, мають нижчі показники за такими факторами, як "Дружелюбність", "Незалежність", "Стимулювання" та "Універсалізм".

4. За результатами статистичної перевірки даних, не було знайдено статистично значущих відмінностей у показниках груп опитуваних, що обрали

різні сценарії мирного договору, за методикою Великої п'ятірки, шкали самоповаги Розенберга та методики локусу контролю.

5. Було створено факторну модель ціннісної структури та особистісних властивостей українців в умовах повномасштабного вторгнення РФ залежно від їхньої прихильності до ідеї підписання мирного договору.

## ВИСНОВКИ

Здійснений теоретичний аналіз та проведене емпіричне дослідження дозволяють нам сформулювати наступні висновки:

1. Теорія цінностей визначає десять широких цінностей, що базуються на трьох універсальних потребах людського існування - біологічних потребах, потребах соціальної взаємодії та потребах виживання та добробуту груп. Ці цінності, імовірно, є універсальними, оскільки вони допомагають людям впоратися з цими вимогами людського існування. Особистісні риси та цінності впливають на поведінку людини в багатьох ситуаціях протягом її життя, і цей факт лежить в основі очікувань щодо їхньої взаємної залежності. Ці конструкти схожі в тому сенсі, що вони спрямовують появу стійких відмінностей у поведінці людини, хоча цінності впливають на поведінку сильніше, ніж особистісні риси.

2. Виявлено, що розподіл респондентів на тих, хто є прихильником чи противником підписання мирної угоди з РФ, виявився приблизно однаковим. Серед прихильників миру трохи більше половини віддали перевагу варіанту, що передбачає повернення кордонів України 1991 року. Значно менше виявилось тих, хто готовий до мирних перемовин за умов виведення російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року. Найменше виявилось прихильників договору, що передбачає припинення бойових дій та приєднання до Росії нині окупованих територій. Таким чином, більшість опитаних нами респондентів прагнуть до збереження територіальної цілісності та суверенітету України. Варто зауважити, що останній варіант мирного договору частіше обирали досліджувані молодшого віку (18-24 років), ті, хто станом на сьогодні перебуває за межами країни, а також респонденти з нижчим рівнем освіти.

3. Емпірично вивчено та описано ціннісний портрет противників та прихильників мирних перемовин в українсько-російській війні. Зокрема, серед досліджуваних, що виступають проти підписання мирного договору, найбільш

вираженими є цінності самостійності, універсалізму, безпеки, доброзичливості, досягнення, а найменш вираженою є цінність традицій. Вони більш консервативні, схильні до незалежного мислення та поведінки, не дотримуються загальноприйнятих норм і традицій, не піддаються впливу оточуючих; мають високу самооцінку та переконані в своїй правоті, але не завжди готові до дискусій та компромісів. Такі люди більш схильні до певної міри догматизму, закритості для нових ідей та поглядів. Вони мають більш вузький круг друзів та знайомих, віддають перевагу звичайним і стабільним соціальним відносинам, обережні, коли мова йде про зміни і нові ризики. Також у них більш виражений інтернальний локус контролю в області досягнень, виробничих та міжособистісних стосунків.

Прихильники мирної угоди, яка передбачає повернення кордонів України 1991 року, мають виражені цінності традицій, влади та досягнень. Вочевидь, можемо говорити про важливість для цієї групи респондентів збереження традицій, культури та історії країни, а повернення кордонів 1991 року є важливим кроком в збереженні її державного суверенітету та територіальної цілісності. Вони віддані принципам влади та визнають важливість ефективного та сильного уряду. Водночас, їхнє бажання дотримуватися владних та авторитарних структур може також свідчити про бажання контролю та стабільності в суспільстві. Загалом, такі респонденти можуть бути більш схильними до відстоювання консервативних поглядів та ставлення до влади. Порівняно з представниками інших груп в них більш виражена загальна інтернальність, інтернальність в області досягнень, виробничих стосунків та здоров'я.

Випробувані, які схиляються до сценарію мирного договору, що передбачає виведення військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року, мають нижчі показники за цінностями досягнення, доброзичливості, самостійності, стимуляції порівняно з іншими групами. Характеризуючи цю частину вибірки можна зробити висновок, що їм притаманна своєрідна прагматичність та раціональність в прийнятті рішень; вони більш прив'язані до

конкретних інтересів, схиляються до загальноприйнятих рішень, орієнтовані на спокійне та безпечне середовище.

Остання група респондентів – прихильники сценарію припинення бойових дій та приєднання нині окупованих територій України до складу РФ. У їхній ієрархії цінностей домінуючими є доброзичливість, конформізм, стимуляція та самостійність. Менш вираженими, порівняно з іншими групами, виявились цінності досягнень, традицій, влади та безпеки. З одного боку, вони ставлять на перше місце соціальну гармонію та добробут людей, готові до взаємодії з іншими людьми, часто схильні до підпорядкування правилам та очікуванням суспільства. З іншого боку, - вони вважають себе самостійними, відкриті до різноманітних поглядів, більшою мірою орієнтовані на новації та зміни, а не до збереження старих традицій. Їм притаманний низький рівень вираженості цінностей влади та безпеки, а отже вони не дуже цінують або не відчують необхідності в контролі та стабільності. Зазначимо, що саме у цій групі досліджуваних виявлено, що їхня думка щодо себе балансує між самознищенням та самоповагою, причому в останньому випадку часто спостерігались дуже високі показники самоповаги. Респондентам цієї групи притаманний екстернальний локус контролю в області досягнень, невдач, сімейних та виробничих стосунків, здоров'я, окрім сфери міжособистісних стосунків – тут вони більше тяжіють до інтегрального локусу контролю.

4. Описано факторну структуру ціннісних орієнтацій та особистісних властивостей прихильників та противників мирних угод з РФ. Зокрема, отримана факторна модель прихильників мирних угод складається з 8 факторів, таких як: «Гармонія», «Інтернальний локус контролю та досягнення», «Владні досягнення», «Інтернальний локус контролю та сімейні стосунки», «Тривога», «Соціальна адаптація», «Соціальна поведінка», «Відкритість». До факторної моделі противників мирних угод увійшли такі фактори, як: «Стабільність», «Контроль життя», «Досягнення», «Іпохондрія», «Прогресивність», «Задоволеність сімейними стосунками», «Стійкість».

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у вивченні впливу перебігу військових подій, суспільно-політичних, соціокультурних процесів тощо на формування та зміну змісту структури цінностей досліджуваних, чинників, що спонукають до переоцінки або ж взагалі побудови їх нової ієрархії.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко, Т. Л. (2013). Проблема цінностей та смислів в зарубіжній психології. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, (39 (4)), 3-15.
2. Бех, І. Д. (2011). Психологічні механізми сходження особистості до духовних цінностей.
3. Володарська, Н. Д. (2019). Почуття благополуччя у контексті психології цінностей особистості. *ПСИХОЛОГІЯ ОБДАРОВАНОСТІ*, 148.
4. Горбань, О. В., Купрій, Т. Г., & Овсянкіна, Л. А. (2019). Трансформація консолідуючих ціннісних орієнтацій сучасного українського студентства. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*, (1-2), 1-21.
5. Єфтені, Н. М. (2009). Ціннісні орієнтації сучасної української молоді.
6. Кислинська, Д. М., & Мілорадова, Н. Е. (2018). Цінності та ціннісні орієнтації в психологічних теоріях. *Вісник ХНПУ імені ГС Сковороди" Психологія"*, (53), 64-73.
7. Коберник, Л. О. (2008). Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості.
8. Лазарук, А. (2003). Цінності людини у науково-психологічному осмисленні. *Психологія і суспільство*, (2 (12)), 19-37.
9. Михайлишин, У. Б., Завацький, В. Ю., & Гетта, О. М. (2017). Психологічні особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистості в юнацькому віці.
10. Павленко, Г. В. (2019). Психологічне благополуччя та цінності особистості.
11. Педоренко, В. М. (2017). Психологічні особливості розвитку компонентів суверенних моральних цінностей майбутніх психологів. *Психологічний часопис*, (6), 131-148.
12. Савчук, О. В. (2012). Динаміка ціннісних орієнтацій української молоді. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, (16), 60-67.

13. Сошина, Ю. М. (2013). Цінності та ціннісні орієнтації в системі ціннісно-сміслової сфери підлітка. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, (22).
14. Трухан, О. В. (2010). Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків. *Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології"*, (7).
15. Шайгородський, Ю. (2009). Ціннісні орієнтації в психологічній структурі особистості. *Соціальна психологія*, 4, 65-73.
16. Шапошникова, І. В. (2013). Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, (57), 181-187.
17. Ямницький, О. В., & Ямницький, А. В. (2013). Категорія «цінності» у психологічному вимірі.
18. Anil Kumar (2022) The Difference Between Personality and Values <https://blog.saberr.com/the-difference-between-personality-and-values>
19. Aspinwall, L. G., & Tedeschi, R. G. (2010). The value of positive psychology for health psychology: Progress and pitfalls in examining the relation of positive phenomena to health. *Annals of behavioral medicine*, 39(1), 4-15.
20. Babenko, J. (2014). Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: за результатами дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1(2), 76-81.
21. Balliet, D., Joireman, J., Daniels, D., & George-Falvy, J. (2008). Empathy and the Schwartz Value System: A Test of an Integrated Hypothesis. *Individual Differences Research*, 6(4).
22. Barton, S. (1994). Chaos, self-organization, and psychology. *American psychologist*, 49(1), 5.
23. Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European journal of personality*, 8(3), 163-181.
24. Blood, M. R. (1969). Work values and job satisfaction. *Journal of Applied psychology*, 53(6), 456.

25. Campbell, J. D., Assanand, S., & Paula, A. D. (2003). The structure of the self- concept and its relation to psychological adjustment. *Journal of personality, 71*(1), 115-140.
26. Caprara, G. V., & Steca, P. (2007). Prosocial agency: The contribution of values and self-efficacy beliefs to prosocial behavior across ages. *Journal of social and clinical psychology, 26*(2), 218-239.
27. Chiu, C. Y., Chia, S. I., & Wan, W. W. (2015). Measures of cross-cultural values, personality and beliefs. *Measures of personality and social psychological constructs, 621-651*.
28. Cieciuch, J. (2017). Exploring the complicated relationship between values and behaviour. *Values and behavior: Taking a cross cultural perspective, 237-247*.
29. Cieciuch, J., & Schwartz, S. H. (2018). Values and the human being. *The Oxford handbook of human essence, 219-231*.
30. Czerniawska, M. (1995). *Inteligencja a system wartości: Studium psychologiczne*. Trans Humana.
31. Czerniawska, M., & Dolata, E. (2004). Makiaweliści—dlaczego „prawie zawsze zwyciężają?“, „, *Psychologia Rozwojowa, 9*(1), 105-118.
32. Czerniawska, M., & Dolata, E. (2005). Osobowościowe uwarunkowania systemów wartości. *Psychologia rozwojowa, 10*(2), 123-133.
33. Czerniawska, M., & Szydło, J. (2021). Do values relate to personality traits and if so, in what way?—analysis of relationships. *Psychology Research and Behavior Management, 511-527*.
34. Eva M. Krockow (2019) What Is Your Social Value Orientation? <https://www.psychologytoday.com/us/blog/stretching-theory/201910/what-is-your-social-value-orientation>
35. Fetvadjev, V. H., & He, J. (2019). The longitudinal links of personality traits, values, and well-being and self-esteem: A five-wave study of a nationally representative sample. *Journal of Personality and Social Psychology, 117*(2), 448.

36. Fischer, R. (2017). *Personality, values, culture: An evolutionary approach*. Cambridge University Press.
37. Furnham, A. F. (1984). Personality and values. *Personality and individual differences*.
38. Golovach, N. M. (2009). Ціннісні орієнтації сучасної людини: сутність, трансформація. *Культура і сучасність*, (2), 15-20.
39. Halperin, E., & Bar-Tal, D. (2011). Socio-psychological barriers to peace making: An empirical examination within the Israeli Jewish society. *Journal of Peace Research*, 48(5), 637-651.
40. Haslam, N., Whelan, J., & Bastian, B. (2009). Big Five traits mediate associations between values and subjective well-being. *Personality and individual differences*, 46(1), 40-42.
41. Hills, M. D. (2002). Kluckhohn and Strodtbeck's values orientation theory. *Online readings in psychology and culture*, 4(4), 2307-0919.
42. Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, values, and frames. *American psychologist*, 39(4), 341.
43. Kuhlman, D. M., & Marshello, A. (1975). Individual differences in game motivation as moderators of preprogrammed strategic effects in prisoner's dilemma. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32, 922-931.
44. Liebrand, W. B. G., Jansen, R. W. T. L., Rijken, V. M., & Suhre, C. J. M. (1986). Might over morality: Social values and the perception of other players in experimental games. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 203-215.
45. Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of personality and social psychology*, 35(2), 63.
46. Maslow, A. H. (2013). *Toward a psychology of being*. Simon and Schuster.
47. Messick, D. M., & McClintock, C. G. (1968). Motivational bases of choice in experimental games. *Journal of Experimental Social Psychology*, 4, 1-25.
48. Mosquera, P. M. R. (2015). Cultural influences on interpersonal relationships.

49. Myyry, L., & Helkama, K. (2001). University students' value priorities and emotional empathy. *Educational Psychology, 21*(1), 25-40.
50. Oleś, P. (1989). *Wartościowanie a osobowość: Psychologiczne badania empiryczne*. Redakcja Wydawnictw KUL.
51. Parks, L., & Guay, R. P. (2009). Personality, values, and motivation. *Personality and individual differences, 47*(7), 675-684.
52. Parks, L., & Guay, R. P. (2009). Personality, values, and motivation. *Personality and individual differences, 47*(7), 675-684.
53. Parks, L., & Guay, R. P. (2009). Personality, values, and motivation. *Personality and individual differences, 47*(7), 675-684.
54. Prilleltensky, I. (2001). Value-based praxis in community psychology: Moving toward social justice and social action. *American journal of community psychology, 29*, 747-778.
55. Pulford, B. D., Krockow, E. M., Colman, A. M., & Lawrence, C. L. (2016). Social value induction and cooperation in the Centipede game. *PloS one, 11*(3), e0152352.
56. Rim, Y. (1984). Importance of values according to personality, intelligence and sex. *Personality and Individual Differences, 5*(2), 245-246.
57. Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H., & Knafo, A. (2002). The big five personality factors and personal values. *Personality and social psychology bulletin, 28*(6), 789-801.
58. Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (1995). Value priorities and readiness for out-group social contact. *Journal of personality and social psychology, 69*(3), 437.
59. Saroglou, V., & Muñoz- García, A. (2008). Individual differences in religion and spirituality: An issue of personality traits and/or values. *Journal for the scientific study of religion, 47*(1), 83-101.
60. Schmeichel, B. J., & Vohs, K. (2009). Self-affirmation and self-control: affirming core values counteracts ego depletion. *Journal of personality and social psychology, 96*(4), 770.

61. Schwartz, S. (2013, May). Value priorities and behavior: Applying. In *The psychology of values: The Ontario symposium* (Vol. 8).
62. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). Academic Press.
63. Silfver, M., Helkama, K., Lönnqvist, J. E., & Verkasalo, M. (2008). The relation between value priorities and proneness to guilt, shame, and empathy. *Motivation and emotion*, 32, 69-80.
64. Strauss, A. L. (2017). *Social psychology and human values*. Routledge.
65. Sundberg, R. (2015). *Values and attitudes across peace operations: change and stability in the political psychology of Swedish ISAF soldiers* (Doctoral dissertation, Department of Peace and Conflict Research).
66. Van Lange, P. A. M. (1999). The pursuit of joint outcomes and equality in outcomes: An integrative model of social value orientation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 337-349.
67. Van Lange, P. A. M., Otten, W., De Bruin, E. N. M., & Joireman, J. A. (1997). Development of prosocial, individualistic, and competitive orientations: Theory and preliminary evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 733-746.
68. Verplanken, B., & Holland, R. W. (2002). Motivated decision making: effects of activation and self-centrality of values on choices and behavior. *Journal of personality and social psychology*, 82(3), 434.
69. Volk, S., Thöni, C., & Ruigrok, W. (2011). Personality, personal values and cooperation preferences in public goods games: A longitudinal study. *Personality and Individual Differences*, 50(6), 810-815.
70. Vollhardt, J. K., & Bilali, R. (2008). Social psychology's contribution to the psychological study of peace: A review. *Social Psychology*, 39(1), 12-25.

**ДОДАТКИ**  
**ДОДАТОК А**

**Тест велика п'ятірка BFI-10 (адаптація О.О. Сердюк, Б.О. Базима)**

**Опитувальник BFI-10 (шкали та їх оцінка у балах)**

	<i>Про мене можна сказати, що я ...</i>	<i>Шкала BFI-10</i>	<i>Повністю не згоден</i>	<i>Скоріше не згоден</i>	<i>Важко відповісти</i>	<i>Скоріше згоден</i>	<i>Повністю згоден</i>
1	... замкнутий	<b>E</b>	5	4	3	2	1
2	... зазвичай довіряю іншим	<b>A</b>	1	2	3	4	5
3	... дещо ледачий	<b>C</b>	5	4	3	2	1
4	... добре справляюся з напруженими ситуаціями	<b>N</b>	5	4	3	2	1
5	... схильний до занять творчістю	<b>O</b>	1	2	3	4	5
6	... без особливих зусиль знайомлюся і встановлюю контакти з людьми	<b>E</b>	1	2	3	4	5
7	... легко помічаю недоліки інших людей	<b>A</b>	5	4	3	2	1
8	... роблю свою роботу ретельно і до кінця	<b>C</b>	1	2	3	4	5
9	... швидко починаю нервуватись	<b>N</b>	1	2	3	4	5
10	... можу придумати щось нове	<b>O</b>	1	2	3	4	5

## ДОДАТОК Б

## Методика Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація Семків І.)

	НАСКІЛЬКИ ПОДІБНОЮ ДО ТЕБЕ Є ЦЯ ЛЮДИНА					
	Дуже подібна	Така ж як я	Майже така, як я	Трішки така як я	Не така як я	Зовсім не така як я
1. Для нього важливо вигадувати щось нове і бути творчим. Він любить все робити оригінально						
2. Для нього важливо бути багатим. Він хоче мати багато грошей і дорогих речей						
3. Для нього важливо, щоб усіх людей у світі вважали рівними. Вважає, що кожен повинен мати рівні шанси у житті						
4. Для нього важливо показати свої здібності. Він хоче, щоб люди захоплювались тим, що він робить						
5. Для нього важливо жити у безпечному середовищі. Він уникає всього, що може загрожувати втраті безпеки						
6. Він вважає, що важливо робити багато цікавих речей у житті. Він завжди намагається спробувати щось нове						
7. Він вважає, що люди повинні робити те, що їм говорять. Переконаний, що люди повинні дотримуватися правил завжди, навіть тоді, коли ніхто не бачить						
8. Для нього важливо вислухати думки людей, які відрізняються від нього. Навіть якщо він з ними не погоджується, він все ж хоче їх зрозуміти						
9. Він вважає, що не варто просити більше, ніж вже маєш. Він переконаний, що люди повинні бути задоволені з того, що у них вже є						
10. Він шукає будь-яку нагоду, щоб розважитись. Для нього важливо робити те, що приносить йому задоволення						



11. Йому подобається самостійно вирішувати, що робити. Для нього важливо бути вільним у плануванні та у виборі своєї діяльності						
12. Для нього важливо дбати про близьких людей. Він намагається дбати про їхнє добро						
13. Для нього важливо бути успішним. Він любить вражати інших						
14. Для нього важлива безпека його країни. Він вважає, що держава повинна бути на сторожі внутрішньої та зовнішньої загрози						
15. Він любить ризикувати, завжди шукає пригод						
16. Для нього важливо поводити себе правильно. Він намагається уникати вчинків, які для інших здаються помилковими						
17. Йому подобається бути керівником і вказувати іншим, що вони повинні робити. Він хоче, щоб люди робили те, що він каже						
18. Для нього важливо бути вірним своїм друзям. Він хоче присвятити себе близьким людям						
19. Він широко вірить у те, що люди повинні піклуватись про природу. Для нього важливо доглядати навколишнє середовище						
20. Для нього важливо бути релігійним. Він старається дотримуватися своїх релігійних переконань						
21. Для нього важливою є чистота та порядок. Він зовсім не любить, коли серед речей безлад						
22. Він вважає, що важливо цікавитися багатьма речами. Він цікавий і старається все зрозуміти						
23. Він переконаний, що всі народи у світі повинні жити в гармонії. Поширення ідеї миру між усіма людьми для нього є важливим						
24. Він вважає, що бути амбітним – це важливо. Він намагається показати, наскільки він здібний						
25. Він вважає, що все треба робити традиційними способами. Для нього важливо дотримуватися звичаїв, яких його навчили						
26. Для нього важливо насолоджуватись життям та отримувати. Він любить себе розважати						
27. Для нього важливо відповідати потребам інших людей. Він намагається підтримати тих, кого знає						
28. Він переконаний, що завжди повинен виявляти повагу до батьків та старших людей. Для нього важливо бути слухняним						
29. Він хоче, щоб зі всіма були справедливими, навіть із тим, кого він не знає. Для нього важливо захищати слабких у суспільстві						
30. Він любить сюрпризи. Для нього важливо, щоб його життя було цікавим						
31. Він боїться захворіти. Бути здоровим – дуже важливо для нього						

32. Бути попереду у житті дуже важливо для нього. Він все намагається робити краще ніж інші						
33. Для нього важливо прощати людей, які його образили. Він намагається побачити хороші сторони в людях і не ображатися						
34. Для нього важливо бути незалежним. Він любить покладатися на себе						
35. Для нього важливо, щоб його країна мала стабільний уряд. Він турбується про забезпечення соціального порядку						
36. Для нього важливо весь час бути ввічливим з іншими людьми. Він намагається ніколи не дратувати та не турбувати інших						
37. Він дуже хоче насолоджуватись життям. Гарне проведення часу є дуже важливим для нього						
38. Для нього важливо бути скромним. Він намагається не привертати до себе увагу						
39. Він завжди хоче бути тим, хто приймає рішення. Він любить бути лідером						
40. Для нього важливо пристосуватися до природи. Він вважає, що люди не повинні змінювати природу						

## ДОДАТОК В

### Шкала самоповаги Розенберга

1. Я відчуваю, що я гідна людина, принаймні, не менше ніж інші.
2. Я завжди схильний відчувати себе невдахою.
3. Мені здається, у мене є ряд хороших якостей.
4. Я здатний дещо робити не гірше, ніж більшість.
5. Мені здається, що мені особливо нічим пишатися.
6. Я до себе добре ставлюся.
7. В цілому я задоволений собою.
8. Мені б хотілося більше поважати себе.
9. Іноді я ясно відчуваю свою неефективність.
10. Іноді я думаю, що я в усьому нехороший.

## ДОДАТОК Г

**Методика локусу контролю Дж.Роттера**

1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися одне до одного.
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не поробиш.
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють інтересу і дружелюбності до оточуючих.
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.
6. Марно докладати зусилля для того, щоб завоювати симпатії інших людей.
7. Зовнішні обставини-батьки і добробут впливають на сімейне щастя не менше, ніж стосунки подружжя.
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.
9. Як правило, керівництво виявляється більш ефективним, коли керівник повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.
10. Мої оцінки в школі, в інституті часто залежали від випадкових обставин (наприклад, настрою викладача) більше, ніж від моїх власних зусиль.
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.
12. Те, що багатьом людям здається удачею чи везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.
14. Якщо люди не підходять один одному, то, як би вони не старалися, налагодити сімейне життя все одно не зможуть.
15. Те хороше, що я роблю, зазвичай буває гідно оцінений іншими.
16. Люди виростають такими, якими їх виховують батьки.

17. Думаю, що випадок чи доля не грають важливої ролі в моєму житті.
18. Я не намагаюся планувати далеко вперед, оскільки багато залежить від того, як складуться обставини.
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовленості.
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю відповідальність за собою, ніж за протилежною стороною.
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.
22. Я волію таке керівництво, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїх справах.
25. В кінці кінців, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити в сформованих обставинах.
27. Якщо я дуже захочу, то зможу повернути до себе майже кожного.
28. На підростаюче покоління впливає так багато обставин, що зусилля батьків по його вихованню часто виявляються марними.
29. Те, що зі мною трапляється, це справа моїх власних рук.
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять саме так, а не інакше.
31. Чоловік, який не зміг добитися успіху у своїй роботі, швидше за все, не проявив достатньо зусиль.
32. Найчастіше я можу домогтися від членів моєї сім'ї того, що хочу.
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винні інші люди, ніж я сам.

34. Дитину завжди можна вберегти від застуди, якщо за ним стежити і правильно одягати.
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми не вирішаться самі собою.
36. Успіх є результатом наполегливої праці і мало залежить від випадку або везіння.
37. Я відчуваю, що від мене більше, ніж від кого б то не було, залежить щастя моєї сім'ї.
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюсь іншим.
39. Я завжди віддаю перевагу приймати рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей чи на долю.
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, незважаючи на всі його старання.
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при самому сильному бажанні.
42. Здібні люди, які не зуміли реалізувати свої можливості, мають звинувачувати в цьому тільки самих себе.
43. Багато мої успіхи були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.
44. Більшість моїх невдач сталося від невміння, незнання чи ліні і мало залежало від везіння чи невезіння.

## ДОДАТОК Д

## Анкета

1) Вкажіть, будь ласка, Вашу стать

- Чоловіча
- Жіноча

2) Вкажіть, будь ласка, Ваш вік

- 18-24
- 25-45
- 46-60
- 61 і старше

3) Рівень освіти

- Загальна середня
- Середня професійна
- Середня спеціальна
- Неповна вища
- Повна вища
- Маю наукову ступінь та/або вчене звання

4) Вкажіть, будь ласка, Ваше місце перебування

- В Україні
- За межами України

5) Чи виступаєте Ви за підписання "Мирного договору" між Україною та Росією?

- Так
- Ні

6) Який сценарій "Мирного договору" Ви вважаєте найбільш РЕАЛІСТИЧНИМ на сьогоднішній день?

- Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України. Повернення кордону України 1991 року.

- Припинення бойових дій, виведення усіх російських військ з території України до кордонів 24 лютого 2022 року. Підняття питання особливого статусу ЛНР, ДНР та Криму.
- Припинення бойових дій з подальшим приєднанням до Росії ДНР, ЛНР, Криму та Запорізької й Херсонської областей.

## ДОДАТОК Е

**Таблиці сполученості за соціально-демографічними характеристиками**

	Респонденти					
	Допустимо		Пропущено		Усього	
	N	%	N	%	N	%
Стать *	100	100,0%	0	0,0%	100	100,0%
Вік *	100	100,0%	0	0,0%	100	100,0%
Освіта *	100	100,0%	0	0,0%	100	100,0%
Місце перебування	100	100,0%	0	0,0%	100	100,0%

## ДОДАТОК Є

## Таблиці показників за хі-квадрат

<b>Стать * Сценарії "Мирного договору"</b>			
<b>Критерии хи-квадрат</b>			
	Значение	ст.св.	Асимптотическая значимость (2-сторонняя)
Хи-квадрат Пирсона	,078 <sup>a</sup>	2	,962
Отношения правдоподобия	,077	2	,962
Линейно-линейная связь	,019	1	,889
Количество допустимых наблюдений	100		

<b>Вік * Сценарії "Мирного договору"</b>			
<b>Критерии хи-квадрат</b>			
	Значение	ст.св.	Асимптотическая значимость (2-сторонняя)
Хи-квадрат Пирсона	3,170 <sup>a</sup>	6	,787
Отношения правдоподобия	3,167	6	,788
Линейно-линейная связь	,484	1	,487

Количество допустимых наблюдений	100		
----------------------------------	-----	--	--

**Продовження показників за хі-квадрат**

<b>Освіта * Сценарії "Мирного договору"</b>			
<b>Критерии хи-квадрат</b>			
	Значение	ст.св.	Асимптотическая значимость (2-сторонняя)
Хи-квадрат Пирсона	17,733 <sup>a</sup>	10	,060
Отношения правдоподобия	19,768	10	,032
Линейно-линейная связь	4,508	1	,034
Количество допустимых наблюдений	100		

<b>Місце перебування * Сценарії "Мирного договору"</b>			
<b>Критерии хи-квадрат</b>			
	Значение	ст.св.	Асимптотическая значимость (2-сторонняя)
Хи-квадрат Пирсона	3,430 <sup>a</sup>	2	,180
Отношения правдоподобия	3,344	2	,188

Линейно-линейная связь	3,147	1	,076
Количество допустимых наблюдений	100		

## ДОДАТОК Ж

Таблиці показників факторного аналізу для розробки експериментальної типології тих, хто виступає «За» підписання мирного договору

<b>КМО и критерій Бартлетта</b>		
Міра адекватності вибірки Кайзера-Майера-Олкина (КМО).		,642
Критерій сферичності Бартлетта	Хі-квадрат	525,383
	ст.св.	253
	Знач.	,000

	Компоненти							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Портрет цінностей (Доброзичливість)	,881							
Портрет цінностей (Конформізм)	,866				,292	-,174	-,155	
Портрет цінностей (Універсалізм)	,771			-,133	-,247	,260		
Портрет цінностей (Гедонізм)	,742	-,231		,199	-,109		,303	
Портрет цінностей (Безпека)	,687		,164		-,112		-,212	
Портрет цінностей (Стимуляція)	,646		,284	-,237				
Портрет цінностей (Традиція)	,638			-,149	,403		-,329	,225
Портрет цінностей (Самостійність)	,619		,450	-,226	-,330	,118		,136

ЛК (шкала інтернальності у виробничих відносинах)		,860						-,163	
ЛК (шкала загальної інтернальності)		,838		,300					
ЛК (шкала інтернальності в області досягнень)		,737		,239		-,241	,298		-,114
Портрет цінностей (Досягнення)	,300		,827						
Портрет цінностей (Влада)	,223		,818		,165			-,290	
ЛК (шкала інтернальності в області невдач)		,134		,858	-,104				
ЛК (шкала інтернальності в сімейних відносинах)	-,142	,264		,856					,204
ВП (Нейротизм)	-,134				,816				-,147
ЛК (шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби)	-,150	,283			-,605	-,319	-,307		-,143
ВП (Екстраверсія)	-,147		,257	,306	-,141	,739	,125		,179
ВП (Доброзичливість)	,171		-,409	-,107	,239	,657	-,107		-,166
Шкала самоповаги Розенберга			-,162					,824	
ЛК (шкала інтернальності в області міжособистісних відносин)	-,341	,237	,149			-,451	,463		
ВП (Відкритість досвіду)		-,155	-,131				,150		,865
ВП (Добросовісність/усвідомленість)	-,205	,300	,275			,282	-,160		,574

## ДОДАТОК 3

Таблиці показників факторного аналізу для розробки експериментальної типології тих, хто виступає «Проти» підписання мирного договору

<b>КМО и критерій Бартлетта</b>		
Міра адекватності вибірки Кайзера-Майера-Олкина (КМО).		,555
Критерій сферичності Бартлетта	Хі-квадрат	490,198
	ст.св.	253
	Знач.	,000

	Компоненти							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Портрет цінностей (Конформізм)	,883	-,135			-,147		,155	,147
Портрет цінностей (Традиція)	,789	-,119		-,376	,146			
Портрет цінностей (Безпека)	,718	,111	,371	,148		,262		
Портрет цінностей (Доброзичливість)	,693		,408	,243			-,208	
ЛК (шкала інтернальності у виробничих відносинах)		,883				-,166		,107
ЛК (шкала загальної інтернальності)		,852			,323			-,122
ЛК (шкала інтернальності в області досягнень)	-,123	,648			,107	,477		,236

ЛК (шкала інтернальності в області невдач)		,507		-,146	,442	,207	,152	-,346
Портрет цінностей (Самостійність)		,175	,803	-,131		,199	-,110	
Портрет цінностей (Гедонізм)		-,197	,759	,109				,112
Портрет цінностей (Стимуляція)	,235		,667	-,426	,226			,102
Портрет цінностей (Універсалізм)	,517		,655	,102	-,249			
ВП (Добросовісність/усвідомленість)				,826			,138	,234
Портрет цінностей (Влада)		-,122	,234	-,570	-,264	,383		
ЛК (шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби)	,151		-,232	,475	,358		-,276	-,404
Шкала самоповаги Розенберга			-,132		,782	,213		
ВП (Відкритість досвіду)	-,118	,290		,295	,556	-,334		,133
Портрет цінностей (Досягнення)	,255		,211			,786	-,147	,114
ЛК (шкала інтернальності в сімейних відносинах)	-,126	,341			,256	,521	,244	-,259
ВП (Нейротизм)		-,193	-,187		-,178	,110	,706	,287
ВП (Доброзичливість)		-,105			,113	-,272	,671	,101
ЛК (шкала інтернальності в області міжособистісних відносин)		,318				,166	,665	-,297
ВП (Екстраверсія)			,124	,121				,839